

La adjektivo / tla òjta-sóno

ia tipa finaŝo estas -a krom ke ekzistas iu afikso verbiga, ar ankam verboj fini as je -a. Genroj kiel e substantivoj kaj parte pronomoj ne estas distingataj. La deklinacio de la adjektivo havas la samajn kazajn kaj nombrajn finaŝojn kiel la substantivo.

1. La komparacio / Tla lígemèni

komparativo:	mas-	pli	His.: más
	vec-		Ma.Sor.: w c(ej)
superlativo:	naj-	plej	Pl./A.Sor./Slvk./Mak./Blg.: naj-

2. La malkomparacio / Tla anlígemèni

malkomparativo:	an-mas-	malpli	Kor.: an-, Gr./Sans.: a(n)- + His.: más
	an-vec-		v-u <i>supre</i>
	si -		Vab.: sikiglu
malsuperlativo:	an-naj-	malplej	Kor.: an-, Gr./Sans.: a(n)- + Pl.: naj-
	sils-		Vab.: sikilisa

3. Vortetoj uzataj en komparoj / Sónimori biwéptari énsaj lígemèniri

Esperante	Kitake (se deklinacieblas)	Kitake (se ne deklinacieblas)
ol	-ksi	lik
el	-ket	isot
X-a kiel y	X-a y-dzot	X-a as y
tiel X-a kiel y	témaw X-a y-dzot	témaw X-a as y, témaw X-a sem y

4. Specifaj afiksoj / rúsomari gubánduri

-ems-	-simila	Turk.: (i)msi	gjúp emsa	stulteca
ki-	-lingva	Sva.: ki-	kizermana	germanlingva
-isva	-eta RIM: por kolorvortoj.	Lit.: -svas	gelis va	flaveta
-ojta	-eca	Sor.: -ojty	jégo jta	glacieca
pa-	sen ...	Alb.: pa	pa -ájba	senhonta
-tlen-		Hung.: -tlen (-tlan)	suvot lena	senakva

La adjektivo en la plej oftaj kazoj staras antam la koncernata substantivo, sed i povas stari malantame, se tio pro stilaj am aliaj kialoj necesas.

5. Apliko de komparado en frazoj / Jópseni lígemèni énsaj tókomori

a) Ekzemploj / líziri

Paolu teésa mastlústa Ítiksi.	Pamlo estas pli dika ol Itino.
Géru teésa si aránda Paolukxi.	Gerhardo estas malpli sa a ol Pamlo.
Íti teésa najmója loket.	Itino estas la plej bela el ili.
Aotu laésa silsberáca kúleket.	Amtuo estis la malplej ri a el iuj.
Súvoksi mastépa púru teésa.	Fajro estas pli varma ol akvo.
Kúleket sicgúrda émi laismátama.	li aspektis plej malbele el iuj.

b) Eblecoj / átvesori

X V mas-/si -A Y-ksi	X V (mal)pli A ol Y.	berberaj, greka, hebrea, malaja, maoria, songhaja, svahila, taja, kimra, zapoteka, finna
X V naj-/sils-A Y-ket	X V (mal)plej A el Y.	
Y-ksi mas-/si -A X V.	X V (mal)pli A ol Y.	japana, vaska, birma, ib a, guarania, hindia, kanada, turka, finna
Y-ket naj-/sils-A X V.	X V (mal)plej A el Y.	

RIM: La modelojn mi trovis en: "Die Cambridge Enzyklopädie der Sprache", pa o 84.

Kaj jene ekzemplo el la indonezia lingvo:

Bis ini lebih baik dari itu.	Bus dieser schöner von jenem.	'Dieser Bus ist schöner als jener.'
X lebih_A dari_Y	X V pli A ol Y	i tiu buso estas pli bela ol tiu.

RIM: el "Indonesisch für Globetrotter", pa o 32

Kaj jene ekzemploj el la korea lingvo:

Mali-ka Susan pota te yeppu-ta	Mary-NOM Susan than more pretty-DECL	'Mary is prettier than Susan'
X Y_pota te_A-V	X V pli A ol Y	Marino estas pli bela ol Susano.

RIM: el Minjoo_Kim.pdf, pa o 1

i-shi.sa-bo.da naeng.myôn-ûl (tô) chos.sûm.ni.da	dieses-Essen-im-Vergleich-zu kalter-Nudelsuppe-(4) (mehr) gut-sein	'Dieses Essen ist besser als die kalte Nudelsuppe.'
X-po.da Y-(4) (tô) A-V	X V pli A ol Y	i tiu man o estas pli bona ol la malvarma nudelsupo.

RIM: el "Koreanisch für Globetrotter", pa o 44

Kaj jene ekzemplo el la japana lingvo:

La adjektivo / tla òjta-sóno

Tokyo wa Osaka yori okii desu.	Tokyo Osaka als groß ist	'Tokyo ist größer als Osaka.'
X Y_yori A-V	X V pli A ol Y	Tokio estas pli granda ol Osakao.

RIM: el: "Japanisch Wort für Wort", pa o 41

Kaj jene ekzemplo el la tibeta lingvo:

ngüü-la sser g'ong tch'äh	Silber-als Gold Preis größer	'Gold ist teurer als Silber.'
Y-la X (S)A	X V pli A ol Y	Oro estas pli multekosta ol ar ento.

RIM: el: "Tibetisch für Globetrotter", pa o 51

Kaj jene ekzemplo el la Guaranía lingvo:

Ne porãve Kamégui.	dein schön-mehr Carmen-von.	'Du bist schöner als Carmen.'
X A-ve Y-gui.	X V pli A ol Y	Vi estas pli bela ol Karmeno.

RIM: el: "Guarani Wort für Wort", pa o 33.

6. Gravaj adjektivoj / pújskari òjta-sónori

aránda	sa a	Gua.: arandu	gjúpa	stulta	Rus.: 3;C?K9 [glupyj],Pl.: gBupy
			rúmla		Est.: rumal (Gen.: -a)
beráca	ri a	Vask.: a-beratsa	wák a	malri a	Ke .: wakcha
bó a	gaja	Tlng.: boch	anbó a	malgaja	
brúza	rapida	Trk.: bruzas	láwna	malrapida	Ind.: laun
gótja		Lit.: goti			
rípa		Taj.: rìip			
cíkva	interesa	Ukr.: tsikawyj	kétla	malinteresa	Tlng.: qetlh
dáda	granda	Lit.: dīdelis & i.: dà	bága	malgranda	Mong.: бага
máha		Sans.: mahát, Ind.: maha	íkia		Vask.: txiki, Bur.: iki
útana		er.: u'-ta-na'	úta		i.: ut
			léka		Taj.: le-k
			tána		Sans.: tanú
dálma	profunda	Ind.-Malaj.: dalam	lída	malprofunda	Enc.: lidde (liddea)
dípa		TokP.: dipi			
dlákva	mola	Gt.: plaqus	kátva	malmola	Kaz.: khatti, Mong.: hatuu (Jap.: katai)
meáka		Kr.: mek(a/o), Rus.: mjágkij, Slvk.: mäkký			
dólga	longa	Rus.: 4>;3> [dolgo], Slov.: dolg(a/o)	óta	mallonga	i.: ot
úzuna		Uzb./Turk./Azb.: uzun	úta		i.: ut, Ke .(Ayac): utu 'short'
drága	kara	Hung.: drága, Cig.(Lov.)/Rum.: drag	píkta	malica	Lit.: piktas
fíla		Gr.: Ἀίλος [fílos]	pó[va]		Gua.: pochy @[poi-]
míla		Rus.: <8;89 [mili], Pl.: mily			
dzúkva	simpatia	Gua.: juky @[djuki-]	wésa	malsimpatia	inventita

La adjektivo / tla òjta-sóno

d,ága	hela	Sum.: dag	lé a	malhela	Sn .: Be
léwka		Gl.: leuc-os	támna		Kr.: taman, tamna, tamno
gagéda	peza	er.: ga-ge-da	máliska	malpeza	Het.: malisku-
vázna		Per.: wazn 'Gewicht'			
héva	bona	Fin.: hyvä, Est.: hea	gájsa	malbona	Vask.: gaiski
jója		Jap.: yoi	keáka		Alb.: keq, Gr.: kakós
ósda		er.: osda	múva		Mong.: <CC [muu]
tóva		Heb.: tov	wóra		Sko.: waur
hodára	forta	Sva.: hodari	slába	malforta	Rum.: slab, Rus.: A;01K9 [slabyj], Slvk.: slabý
kálpa		Ke .: kallpi	máliska		Het.:malisku-
kájla	proksima	Ke .: ckaylla, kaylla	fárna	malproksima	Ger.: fern, Angl.: far
			tóla		Lit.: tolus
			túwa		Het.: tuwa
kúsa	seka	Kom.: kos, Mar.: kokao	némila	malseka	Turk.: nemli
[áwsa		Lit.: sausas, Ltv.: sauss, Mn.Pr.: sausâ & Kop.: aow (aowe)			
magála	alta	Geo.: magali	níza	malalta	Slov.: nizek, Rus.: =87:89 [nizkij], Pl.: niski, Plb.: niz, Slvk.: nízký
párka		Het.: par-ku-us' (parkus)			
vípsa		Gr.: ypsélós, Rus.: 2KA>:89 [vysokij], Ukr.: vysokij			
méla	varma	Hung.: meleg, Han.: mēlĕk & Kalm.: mel^ün	círa	malvarma	Tar.: cir-a (Ke .: chir-i, ciri)
tépa		Ukr.: teplyj, Slvk.: teplý (Rus.: BQ?;K9 [tĕplyj])	kisína		Alg.: kisina
			mírza		Slov.: mrzlo
mója	bela	Ndl./Pld.: mooï, Pld.: moi	gúrda	malbela	Slov./Kr.: grd
[úkra		Rum.: _ucar, Cig.: aukár	rúma		Fin.: ruma
nóra	juna	Est.: noor	kéra	maljuna	Kaz.: kári
			seána		Irl: sean, Lit.: senas, Sans.: sánas
nówsa	inteligenta	Gr.: nóos, nous	rókwa	freneza	Sr.: roocö [rôkw]®, (var.) croocö [krôkw]®
péKa	plena	Mon.: peng	bósa	malplena	Kaz.: bos
[íka		Ain.: aik-	pústa		Jid.: pußt
témza	pura	Turk.: temiz	gáda	malpura	er.: ga-da
			kótora		Ind.: kotor
tlústa	dika	Ma.Sor./Pl.: tBusty	bóga	maldika	Kant.: bog ⁶
			tína		Ger.: dünn, Angl.: thin
vórta	rekta	Cig.: vorta	béloka	kurba	Ind.: bélok
			jíta		i.: yit
			kíra		Fin.: kyyry

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Adverboj / aw-sónori

1. Bazaj / uráhari

a) Lokaj / pjásari

Lam finno-ugraj kaj malnova-ermanaj (ekz. gotaj) modeloj okazas e kelkaj vortoj tri-forma skemo lam aldirekto, loko kaj dedirekto. Kelkaj dialektoj plilarigas la skemon al kvar formoj lam Neneca kaj Eneca modeloj de postpozicioj.

an	malsupre	untén	Toh.: âñc 'untén'	án ku	malsupren
kojpi	tie	dort	Ke .: kaypi & Jap.: ko-, Gua.: ko		
kojt	tien	dorthin	Ke .: kay & Jap.: ko-, Gua.: ko + Angl.: to		
pojs	for	weg, fort	Fin.: pois		
tahh	supren; orienten	nach oben; nach Osten	WOL: tax [-%]		
vin	ekstere	außen	Mn.Pr.: winna	vinku	eksteren

b) Tempaj / váktari

doK[(Var.: dojK[)	5us	eben, gerade	Mong.: 4é=3é6 [döngö5]
écer	subite	plötzlich	Cig.(Lov.): ecera
géntaw			Mong.: 3M=MB [genet]
ger	hieram	gestern	Sve.: gâr, Lat.: heri
jaw	jam	schon	Lit.: jau, Ltv.: jàu
késbe	intertempe	inzwischen	Cig.(Lov.): közbe
tjédah	nun	nun, jetzt	Nen.: tyedah 'now'
tvaw	tuj	sofort	Lit.: tuoj(au)
vúbah (Var.: vúbaw)	baldam	bald	Knjr.: vuba 'bald, plötzlich, schnell'

c) Aliaj / kítari

akû	jen amdu, he	Gr.: ±°; Å [akou]
áraj	apenam	Mong.: 0@09 [araj]
ba	ja	Av.: bâ (bât, bê, bôit), Arm.: ba (bay), Gt.: -ba, Lit.: bà, Kur.: ba
bu	vere ne	i.: bù 'nein, nicht'
di[preskam	Alb.: dish
doK	do; ja	Ind.Jak.: dong 'doch!'
gaj	tre	Skot.: gey [gaj]
gúraj	proksimume, irkam	Jap.: gurai

Adverboj / aw-sónori

i	mem	Karl.: i e, i e–; Fin.: itse, Lap.: je[, Mrdv.: e[, ä[
ínke	ankoram	Cig.(Lov.): inke
kvémed(–) (Var.: kvéme–)	kiu scias	
lit	iomete	Isl.: litt
maj	ne	Taj.: mài; Sans.: mâ "ne –u" >Cig.: ma; Tib.: mäh "ne, maljes", i.: méi "ne"
maKaw	multe	Angl.: many [mäni] & Rus.: <=>3> [mnogo]
nem	ne	Hung.: nem
nuk	ankoram	Ger.: nun, Lat.: nunc + Kor.: –kwa
o e	tre	Rus.: >G5=L [o enj]
pon	vidite	Kor.: pon
sam	kune	Afr.: saam, Sans.: samam; Eg.: sm3
taj	tro	i.: tai
tarba	sed jes	Nep.: tara + Kur.: ba
tik	nur	Lit.: tik
vísaw	tute	Lit.: visai
zálaw	doma e	Rus.: 60;L [5alj], Ukr.: shal*
zával	nepre	Mong.: 7020; [zaval]

2. Vortfaraj / sónogèrari

Tiaj adverboj estas formataj el substantiva, adjektiva, verba am numeral radiko resp. el interjekcio per la sukikso –aw. Ekz.: désn–a "dekstra" > désn–aw "dekstre".

Se i esti as el adjektivo la komparacio okazas lam ties maniero, se la senco tion permesas.

a) Lokaj / pjásari

Lam finno–ugraj kaj malnova–ermanaj (ekz. gotaj) modeloj okazas e kelkaj vortoj tri–forma skemo lam aldirekto, loko kaj dedirekto. Kelkaj dialektoj plilar igas la skemon al kvar formoj lam Neneca kaj Eneca modeloj de postpozicioj.

désnaw	dekstre	rechts	Slov.: désni, Kr.: dèsnì, Blg.: 45A5= [désen]	désnawku	dekstren
énaw	ene	innen	Esp–o/His.: en, Gr.: μ½ [en]	énawku	enen
fárnaw	malproksime	fern	Ger.: fern, Angl.: far, Sans.: pára	fárnawku	malproksimen
ísaw	ekstere	draußen	Rus.: 87 [iz]	ísawku	eksteren
iúpaw (Var.: júpaw, ypaw [ípam, üpam], íwpa)	supre	oben	Gt.: iupa	iúpawku	supren
kájlaw	proksime	nah	Ke .: ckaylla, kaylla	kájlawku	proksimen
píraw	antame	vorne	Mn.Pr.: pirsdau, Het.: piran	pírawku	antamen
[újaw	maldekstre	links	Rus.: HC9 [uj], Slov.: aúj, aúja	[újawku	maldekstren
tílaw	malantame	hinten	Pl.: tyl 'Rückseite'	tílawku	malantamen
túwaw	malproksime	fern	Het.: tuwa 'fern, weit'	túwawku	malproksimen

zémaw	sube	unterhalb	Ltv.: zem	zémawku	suben
-------	------	-----------	-----------	---------	-------

b) Tempaj / váktari

anúftaw, anúptaw	malofte	selten	Gr./Sans.: a(n)–, Kor.: an– + Gt.: ufta
érkaw	frue	früh	Turk.: erken
látaw	malfrue	spät	Ind./Pld./Angl.: lat
órjaw			Mong.: oroj 'spät; Abend'
pìredólgaw	antamlonge	längst	Mn.Pr.: pirsau, Het.: piran + Rus.: 4>3> [dolgo]
pósnaw	malfrue	spät	Sor.: posny
úftaw, úptaw	ofte	oft	Gt.: ufta

c) Aliaj / kítari

hójtaw	uste	Fin.: hyvä, Est.: hea + t
jánkaw	vane	Ke .: yanqa

d) Tabelaj / tabelari

Ili ne devas sufiksi je –aw, sed povas.

Rilataj al pronomoj / bécari gu svenámisónori

V–u tie.

- lokaj / pjásari

Lam finno–ugraj kaj malnova–ermanaj (ekz. gotaj) modeloj okazas tri–skema distingo inter aldirekto, loko kaj dedirekto.

enájilan	tie	& + Ger.: Land	enájilanku	tien	enájilanket	de tie
ískilan	ie	Est.: isik + Ger.: Land	ískilanku	ien	ískilanket	de ie
kúlilan	ie	Ar.: kul + Ger.: Land	kúlilanku	ien	kúlilanket	de ie
nísilan	nenie	Pl.: nic + Ger.: Land	nísilanku	nenien	nísilanket	de nenie
nújilan	tie	Fin.: nuo & Kopt.: nai + Ger.: Land	nújilanku	tien	nújilanket	de tie
témilan	i tie	Fin.: tämä + Ger.: Land	témilanku	i tien	témilanket	de i tie

- tempaj / váktari

enajúber	tiam	& + Som.: ber	enajúberku	is tiam	enajúberket	ekde tiam
iskúber	iam	Est.: isik + Som.: ber	iskúberku	is iam	iskúberket	ekde iam
kulúber	iam	Ar.: kul + Som.: ber	kulúberku	is iam	kulúberket	ekde iam
nisúber	neniam	Pl.: nic + Som.: ber	nisúberku	is neniam	nisúberket	ekde neniam
nujúber	tiam	Fin.: nuo & Kopt.: nai + Som.: ber	nujúberku	is tiam	nujúberket	ekde tiam
temúber	i tiam	Fin.: tämä + Som.: ber	temúberku	is i tiam	temúberket	ekde i tiam

Lamskemaj / LoK–skémari

moj–	iu–	–lich	Vj.: mǐi
mojdín(aw)	iutage	täglich	Sans.: dina
mojgód(aw)	ujare	jährlich	Rus.: 3>4 [god]

Adverboj / aw-sónori

mojmênem(aw)	iumonate	monatlich	Lit.: m nulis, Ltv.: mêness
mojvík(aw)	iusemajne	wöchentlich	Fin.: viiko, viikko

nu–	nun–, i–		Ger.: nu(n)
nudín	hodium	heute	Sans.: dina
nugód(aw)	i–jare	in diesem Jahr	Rus.: 3>4 [god]
núime (Var.: nujm)	baldam	bald	Gua.: mi

pas–	post–	nach–	Alb.: pas
pasdín	morgam	morgen	Sans.: dina
pasgód(aw)	lastjare	im nächsten Jahr	Rus.: 3>4 [god]

pir–	antam–	vor–	Mn.Pr.: pirsday, Het.: piran
pírdin	hieram	gestern	Sans.: dína > Nep./Hin.: din "tago"
píreger	antambieram	vorgestern	Sve.: går, Lat. heri
pirgód(aw)	antamjare	im Vorjahr	Rus.: 3>4 [god]

raj–	sekva	nächste(r/s)	Jap.: rai–
rajgún	morgam	morgen	Vask.: e–gun, Bur.: guun–c

3. Apliko / jópseni

ekz.:

Újti teláwla hévaw Ítidzot.	Ujto kantas bone kiel Itino.
Énsaj múa zívajko teésa témaw tépaw as soká[aw.	En mia lo ejo estas tiel varme kiel kutime.
Ìsi teláwla mas–mójaw múksi.	Ìi kantas pli bele ol mi.
Íti teláwla naj–mójaw kúleket.	Itino kantas plej bone el iuj.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 01.09.2004

2. Afiksoidoj / gubándòjturi

RIM: Al tiu grupo apartenas diversaj vortetoj kiuj afikse funkcias.

a) Ordigitaj lam Kitaka / bilpáKari loK Kitáka

1.	antar(-)	inter(-)	prp.pop.	Ind.: antara	àntartáwta	internacia
2.	der(-)	tra(-)	prp.	Pld.: dörch, dör	na- der -áwska	trapiki
3.	dvas(-)	diagonala	adv.	Pld.: dwas	dvaslólko	diagonala breto
4.	fi(-)	fi(-)	interj.	=	firúno	fihome
5.	pas(-)	post(-)	prp.	Alb.: pas, Per.: paß	pas -déli	posttagmezo
6.	pire(-)	antam(-)	prp.pop.	Mn.Pr.: pirsdaŭ, Het.: piran	pìre -[ketelíkwi	antamtegmento
7.	pojs(-)	for(-)	adv.	Finn.: pois	na pojs gēja	foriri
8.	taj(-)	tro(-)	part.	i.: tàì	na- taj -wépta	trouzi
9.	zem(-)	sub(-)	prp.	Ltv.: zem		

b) Ordigitaj lam Esperanto / bilpáKari loK Esperanto

1.	antau(-)	pire(-)	prp.	Mn.Pr.: pirsdaŭ, Het.: piran	antamtegmento	pìre-sketelíkwi
2.	ef-	pao-	sub.	Fin.: pää, Est.: pea "kapo"	efstrato	paogátu
3.	diagonala	dvas(-)	adj.	Pld.: dwas	diagonala breto	dvaslólko
4.	el(-)	sa-	prp.	Sans.: samsthâ-	elman i	nasamáka
5.	fi(-)	fi(-)	interj.	Esp-o: fi	fihomo	firúno
6.	for(-)	pojs(-)	adv.	Fin.: pois 'weg, fort, ab'	foriri	napojsgēja
7.	inter(-)	antar(-)	prp.	Ind.: antara	internacia	àntartáwta
8.	inter(-)	njaw	prp.	Vj.: nhau	interparoli	natóka njawga
9.	post(-)	pas(-)	prp.	Alb.: pas, Per.: paß	posttagmezo	pas-déli
10.	sub(-)	rázaw	prp.	Per.: rász	subamdi	nakûla rászaw
11.	sub(-)	zem(-)	prp.	Ltv.: zem		
12.	tra(-)	der(-)	prp.	Pld.: dörch, dör	trapiki	na-der-áwska
13.	tro(-)	taj(-)	part.	i.: tàì	trouzi	na-taj-wépta
14.	vir(-)	-u	sub.		virjafo	óvicu

- Ambam lingvoj malsamas pri la koncerna vorto. Jene la kolora kodo:

La Kitaka formo estas afikso, la Esperanta estas afiksoido!
i-kaze la Esperanta vorto estas afiksoido, kaj la Kitaka estas pronomo!
La Kitaka vorto restas memstara kiel adverbo devenanta de substantivo!
Esperanto uzas substantiv-devenan afiksoidon, sed la Kitaka havas finajon por tio!

2. Afiksoidoj / gubándòjturi

La Kitaka formo estas afiksoido, la Esperanta restas memstara.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Afiksoj, ordigitaj lam Esperanto / gubánduri, bilpáKari loK Esperanto

Prefiksoj / pìrebánduri

1.		anti-	han-	Jap.: han-	handóko	antiveneno
2.		arki-				arkiepiskopo
3.	+	bo-	svi-	Ger.: Schwieger-	svibápu	bopatro
4.	+	dis-	roz-	Pol.: roz-	rozpádo	disfalo
5.	+	ek-	ko- (dial.: ko())	Fr.: commancer "komenci"	nakogérsa	eklabori
6.	+	eks-	eks-	=	eksválderjolo	eksregistaro
7.	+	for-	Kac(re)-	Ind.: ngacir "forkuri, fugi"	naKacésa	foresti
8.	+	ge-	-ori			
9.			gi-	Son.: gi-	gimícori	gekatoj
10.	+	mal-	an-	Kor.: an-, Gr.: ±½ [a/an]	andáda	malgranda
11.	+	mis-	dus-	Sans.: dus-, Gr.: ἄλ- [dus-]	nadusgéra	misfari
12.	+	pra-	ásli-	Ind.: asli	àslíkéli	pralingvo
13.	+	re-	njo-	Angl.: new [nju:] "nova" > Jap.: nyu [nju]	nanjonúrintja	renovigi
14.	+	retro-	bek-	Angl.: bak [bäk]	nabekâka	reveturi, retroveturi
15.		stif-	ùbaj-	Drg.: ubaj	ùbaj-bápu	stif-patro

Sufiksoj / pasbánduri

1.		-abl-				
2.	+	-a o	-a o	=	rúna o	homa o
3.	+	-ado	daw-	Ger.: dauern "damri"	dawdanjo	batado
4.	+	-ado	-eni	Rus.: -5=85 [enie] (en: padénie)	padeni	falo
5.	+	-a5o	-aso	Est.: asi "a5o"	makaso	man a5o
6.	+	-ano	-ez(o/i/u)	Ger.: -ese (en: Chinese)	Kitakezo	Kitakano
7.	+	-anto	ru-	Ke .: ruway "fari"	rudanjo	faranto
8.			nas-	Nub.: nas-	nastúrko	turkaro
9.	+	-aro	-olo	Angl.: all [ol] "tuto; tuta; tute; iuj", TokP.: ol "homoj; ili"	dántolo	dentaro
10.	+	-ata	bi-	Angl.: be [bi:] (en: be called) & Vj.: bĚ 'erleiden', <Passiv>	bimáka	man ata
11.	+	-jo	-o ku	Hung.: -cska, -cske	Rúdo ku	Rud jo
12.	+	-ebla	-atva	Hung.: -ható (-hető)	mákatva	man ebla
13.	+	-eco	-e[o		dáde[o	grandeco

Afiksoj, ordigitaj lam Esperanto / gubánduri, bilpákari loK Esperanto

14.	+	-ego	-egvo	er.: -egua, -eguo	házegvo	domego
15.	+	-ejo	-ajko	Est.: paik, Fin.: paikka "loko" & Lit.: aikat	svápajko	dormejo
16.	+	-ema	-ajpa	Fin.: taipumus	gércsajpa	laborema
17.	+	-enda	-edva	Esp-o: dev-a	lípedva	pagenda
18.	+	-ero	-elmo	Ger.: Element & Hung.: elem	súvelmo	akvero
19.		-eska				italeska
20.	+	-estro	-awpt-	Ger.: Haupt	úrawptu	urbestro
21.	+	-eto	-eko	Rus.: -Q: [-jok]	házeko	dometo
22.			-imo	Gua.: -mi	hazimo	dometo
23.		-i-	-ij-	=	zermánijo	germanio, -ujo
24.	+	-ido	-oko	Rus.: -Q: [ok] "-eto"	mícoko	katido
25.		-if-				
26.	+	-igi	me-	TokP.: mek-, Pat.: mek; Klk.: ma-	namesína	bluigi
27.			-intja	Lit.: -inti (en: gyvinti)	napítintja	trinkigi
28.			ve-	Ger.: werden [verden] "fari i; -os"	navezolta	verdi i
29.	+	-i i	-etja	Rus.: -5BL [etj] (en: glupétj, dlinnéjtj, ...)	nazoltetja	verdi i
30.	+	-ilo	-elo	Ger.: -el (en: Schlüssel)	kátimelo	tran ilo
31.	+	-ino	-i	Sans.: -î, -i (rajnî)	míci	katino
32.	+	-inda	-awla (Var.: -alv-)	Hung.: -való	lúbawla	aminda
33.			-odna	Sor.: hódny	lúbodna	
34.	+	-ingo	-edlo	e%.: -edlo	ábr-edlo	plumingo
35.	+	-inta	rul-	Ke .: ruway "fari"	ruldánja	batinta
36.	+	-ismo	-ismo	=		
37.			-asto	uv.: asto "metiisto"	málasto	muelisto
38.	+	-isto	-erjo	Ger.: -er, Angl.: -er, Rus.: -0@L [arj]	léserjo	arbaristo
39.			to-	Vj.: thã 'Handwerker'	to-majo	tajloro
40.	+	-isto	-isto	=	[ovinisto]	[ovinisto]
41.	+	-ita	bil-	Angl.: be [bi:] (en: be called) & Vj.: bĚ 'erleiden', <Passiv>	bildanja	batita
42.		-iva				
43.		-izi				butonizi
44.	+	-njo	-iti		Émiti	Emnjo
45.	+	-obla	-pi[-	Alb.: -fish	tirpi[a	triobla
46.	+	-ono	-ud-	Kr.: udio	kúmudo	triono
47.	+	-onta	rus-	Ke .: ruway "fari"	rusmáka	man onta
48.	+	-ope	cu-	Ger.: zu	cukek	kvarope
49.	+	-ota	bis-	Angl.: be [bi:] (en: be called) & Vj.: bĚ 'erleiden', <Passiv>	biskatima	tran ota
50.		-oza				sabloza
51.			-enso	H/Gr.: en + Est.: asi "ajo"	cúkrenso	sukerujo
	+	-ujo				

Afiksoj, ordigitaj lam Esperanto / gubánduri, bilpáKari loK Esperanto

52.			-ijo	Esp-o: -i-, Pl.: -ija, Lit.: -ija	zermánijo	germanujo
53.			-il -, -aswu	Snc.: -iB -; A um.: asw'ú	ápl-il o, ápl-aswu	pomarbo
54.	+	-ulo	-ulo	=	tlústulo	dikulo
55.		-ul-	-uk-	Lit.: -ùkas/-ùke, Fin.: elukka	sísukori	mamuloj
56.	+	-um-	-am-, -em-, -om-, -um- (#)	=	dikem[a[ĥ hevema	miliono ĥ feli a RIM: pliaj sub la titolo <u>"Um-vortoj"</u>

RIM (#) Kun aldona varia5o de la vokalo depende de la antama. La rozaj sufiksoj fakte estas markiloj por participoj.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 07.09.2004

Afiksoj, ordigitaj lam la Kitaka / gubánduri, bilpákari loK tla Kitáka

Prefiksoj / pìrebánduri

1.	an–	mal–	Kor.: an, Gr.: ±/±½ [a/an]	anélta (Mn.Kit./Dial.: anêla)	malviva
2.	ásli–	pra–	Ind.: asli	àslikéli	pralingvo
3.	be–	pri–	Ger.: be–	nabedánja	pribati (ekz. hufojn)
4.	bek–	re– (loke!)	TokP.: bek	nabekména	reiri
5.	cu–	–ope	Ger.: zu	cukék	kvarope
6.	i–	rivero de &	Ind.: ci [i] 'Fluß'	iájasu	rivero de erco(j)
7.	daw–	–ad–	Ger.: dauern	nadawsvápa	dormadi
8.	dus–	mis–	Sans.: dus–, Gr.: ὄσος [dus]	nadusgéja	misiri
9.	dzja–	–famili– (lingve)	in.: ji t́ng; ji shm	dzjatúrka	tjurka (kiel familio)
10.	dzjo–	–familieg– (lin.)		dzjourála	urala (kiel familiego)
11.	eks–	eks–	=	eksválderjolo	eksregistaro
12.	geo–	antama	Kant.: geo ⁶	geogódipi	en/dum la antama jaro
13.	gi–	ge–	Son.: gi–	giáhhori	gefratoj
14.	han–	kontram–, anti–	Jap.: han–	hankitáka	antikitaka
15.	kàle–	bon(e)–	Gr.: kalá		
16.	ki–	–lingva	Sva.: ki–	kizermana	germanlingva
17.	ko– (Dial.: ko(–))	ek–	Fr.: commencer	nakomáka	ekman i
18.	me–	–ig–	TokP.: mek–, Pat.: mek; Klk.: ma–	namegáma	venigi
19.	namt–	kiu scias	Jap.: nani + Mong.: <M4– [med]	námt–kvo	kiu scias kio
20.	nas–	–ar– (homoj)	Nub.: nas–	nastúrko	turkaro
21.	nemt–	& ajn	Hung.: nem + Mong.: <M4– [med]	némt–kve	mi ne scias kiu, kiu ajn
22.	nevim–	& ajn	e%.: ne vím	nevimkve	kiu ajn
23.	njo–	re–	Angl.: new [nju:] > Jap. nyu [nju]	nanjonúrintja	renovigi
24.	Kac(re)–	for–	Ind.: ngacir "forkuri, fu i"	naKacésa	foresti

25.	Kin-	kilo-	Vj.: nghìn	Kincígo	kilometro
26.	pao-	ef-	Finn.: pää	paostacju	efstacio
27.	raj-	sekva	Jap.: rai	rajgódipi	en sekva jaro
28.	roz-	dis-	Pl.: roz-	rozpádo	disfalo
29.	sa-	malek-, el(-)	Sans.: samstha	nasamáka	finman i
30.	<u>sum-</u>	<iu, io>	Got.: sums	súmtem	iam
31.	svi-	bo-	Ger.: Schwieger-	svibápu	bopatro
32.	i-	i(-)	Lit.: ais	íteme	i tiu, tiu i
33.	to-	-isto	Vj.: thā	to-májo	tajloro
34.	ubaj-	stif-, duon-	Drg.: ubaj	ubaj-bápu	stif-patro, duon-patro
35.	ve-	-i -	Ger.: werden	navedáda	grandi i
36.	vejte-	tele-	Ger.: Weite [vajtē]	vejtélúkimelo	televidilo
37.	zu-	-grup- (lingve)	in.: zm	zusláva	slava (kiel grupo)

Sufiksoj / pasbánduri

1.	-a -	-a -	=	háza u	doma o
2.	-ajk-	-ej-	Fin.: paikkka "ejo", Lit.: aikat	mákajko	man ejo
3.	-ajp-	-em-	Fin.: taipumus "inklino (f)"	svápajpo	dormemo
4.	-aj[-	-infano, -fil(in)o	Sr.: yaazu [jâ]i)@	Paol-aj[u	Pamlo-filo
5.	-akti	regiono	Gl.: -act(is) [-k-]	Rújgakti	regiono Rugeno
6.	-ali	riverego	Trk.: ala	Bêrali	bruna riverego
7.	-apja	pa jo ...	Tul.: appa, appè	Mónu-apja	pa jo Monuo
8.	-as-	-a5-	Est.: asi	mákaso	man a5o
9.	-ast-	-ist-	uv.: asta "metiisto, majstro"	gérsasto	laboristo
10.	-aswu	-arbo	Acum.: asw?ú 'tree'	bátil-àswu	prunarbo
11.	-atv-	-ebl-	Hung.: -ható (-hetQ)	mátatva	videbla
12.	-awl- (Var.: -alv-)	-ind-	Hung.: -való	lúbawla	aminda
13.	-awpt-	-estr-	Ger.: Haupt	úrawptu	urbestro
14.	-behh-	preta (por)	Tlng.: -beH 'fertig'	na-láb-behha	esti preta por trans- sendi datojn
15.	-da[-	sam-X-ano	Turk.: -da_	bímida[o	samideano
16.	-edlo	-ingo	e%.: -edlo	ábr-edlo	plumingo
17.	-edva	-enda	Esp-o: deva	líbedva	pagenda
18.	-egv-	-eg-	er.: egú´	házegvo	domego
19.	-ek-	-et-	Rus.: -5: [ek]	házeko	dometo
20.	-el-	-il-	Ger.: -el (en: Schlüssel)	katimelo	tran ilo
21.	-elm-	-er-	Hung.: elem	sváselmo	pluvero
22.	-ems- (Var.: -ims-, -ujms-)	-simila	Turk.: -(i)msi	gjúpemsa	stulteca

Afiksoj, ordigitaj lam la Kitaka / gubánduri, bilpáKari loK tla Kitáka

23.	-eni	-(ad)o	Rus.: -5=85 [enie]	pádeni	falo
24.	-ens-	-uj-	Hisp./Esp-o: en, Gr.: $\mu^{1/2}$ [en] + Est.: asi	cúkrenso	sukerujo
25.	-en[e	-a (num.)	Kaz.: -in[i]	ójnen[e	unua
26.	-erj- (Dial.: -eU [er5])	-ist-	Ger.: -er, Rus.: -0@L [arj]	púmerjo	arbisto
27.	-e[-	-ec-	Lat.: esse, It.: essere + diferencigo	máhe[o	grandeco
28.	-etj-	-i -	Rus.: -5BL [etj]	nagjúpetja	stulti i
29.	-ez-	-an-	Ger.: -ese, It.: -ese	ínezu	ino
30.	-hhaK-	volonti	Tlng.: -qang	tegérshhaKa	volontas labori
31.	-ij-	-uj-, -i-	Esp-o: -i-, Pl.: -ija, Lit.: -ija	zermanijo	Germanujo, Germanio
32.	-il -	-planto	Snc.: -íB	tílkwil o	fragujo, fragoplanto
33.	-im-	-et-	Guar.: -mi	gelásimo	glaseto
34.	-intj-	-ig-	Lit.: -inti	napítintja	trinkigi
35.	-ism-	-ism-	=	[ovínismo]ovinismo
36.	-ist-	-ist-	=	[ovínisto]ovinisto
37.	-isva	-eta (kolo-re)	Lit.: -svas	gélisva	flaveta
38.	-iti	-njo		Emiti	Emnjo
39.	(-)koart-	-foj-	Sor.: kró & Lit.: kartas	kúmkoártaw	trifoje
40.	-kwe	iama, eksa	Gua.: -kue(-ngue)	dóstu-kwe	eks-amiko
41.	-libe	ajn	Rus.: -;81> [libo] & Lat.: -libet	kve-líbe	kiu ajn
42.	-mul	-foje	Ki .: -mul	ójnmul	unufoje
43.	-ni[-	devi	Tlng.: -niS	temórni[a	devas morti
44.	-o ku	- jo	Hung.: -cska, -cske	Rúdo ku	Rud jo
45.	-odn-	-ind-	Sor.: hódny	káwpodna	a etinda
46.	-ojta	-eca	Sor.: -ojty	jégojta	glacieca
47.	-ok-	-id-	Rus.: -Q: [-ok]	ovicoko]afido
48.	-olo	-aro	Angl.: all [ol]	bámbolo	infanaro
49.	-pan-	iu	Gr.: $\Delta \pm 1/2$ [pan]	vopáne	ni iuj
50.	-pi[-	-obl-	Alb.: -fish	tírpi[a	triobla
51.	-raK	estonta	Gua.: -rã	[áti-raK	fian ino (estonta edzino)
52.	-rup-	preti (por)	Tlng.: -rup	temákrupa	pretas por man i
53.	-[jo (Var.: -[jopo.)	-salo	Jap.: shió 'Salz'	píka[jo	kuirsalo
54.	-tik-	nur ...	Lit.: tik "nur"	votíke	ni sen vi
55.	-tlen-	sen ...'	Hung.: -tlen (-tlan)	súvotlena	senakva
56.	-ud-	-on-	Kr.: udio	kúmudo	triono
57.	-ujz-	-naskito	Turk.: -üz (-iz)	ékujzori	emeloj
58.	-uk-	-ul- (vivajoj)	Lit.: -ùkas/-ùke, Fin.: elukka	sísukori	mamuloj
59.	-ul-	-ul-	=	dádulu	grandulo
60.	-ulori	ge-	v-u supre + Ger.: -er (kiel en: Häuser) & It.: -i	na-úlori-léga	geliti

Afiksoj, ordigitaj lam la Kitaka / gubánduri, bilpáKari loK tla Kitáka

61.	-vip-	ne povi, timi	Tlng.: -vIp 'nicht können, fürchten'	teléntvipa	timas flugi
62.	-vis-	certe, sen-dube	Pld.: wiß	sjegámvisa	certe venos
63.	-vo-	(postpozicie)	Rus.: 2> [vo] "en"	envosaj, -ku, -ket	en, en -n, de en (=el)
	-wen-	lamdire, onidire	Mnm.: -wen	sjegámwena-paj	laudire li venos

Al la sekva apitro

© René Philipp, 22.09.2004

La akcento de la Kitaka / Tla twáKu kitákani kélini

1. ĝeneralaj reguloj / sómari fépiri

a) efa akcento / pao–twáKu

– neinterjekcioj / nem–kâla–sónori

La ĉefe akcentata silabo povas havi du diversajn tonemojn. Ĉe tiuj vortoj, kiuj ne funkcias kiel interjekcioj la radiko estas akcentata.

- Ĉe unu radiko–silabo nur tiu povas esti akcentata.
- Se el unusilaba devena formo estiĝas vortospeco bezonanta finaĵon, la baza silabo ricevas la akcenton, ekz.: Kant.: zeb¹ > zébu "suko"; Kom.: 7ö@ [zör] > zéru "aveno";
- Ĉe du aŭ pli da radikaj silaboj la akcento dependas de kelkaj faktoroj:
 - ◆ Unue kiel akcentis la devena lingvo? Se ne konatas, tiam validas akcento sur la lasta radiko–silabo ĉe baza vorto, ekz.: Sr.: hacx cmiih [ʔakx/ kmîʔ] > Kit.: na–akmíja "sveni"; Arm.: aBbewr > albéwri "fonto" (> albéwr–ajko "fontejo"); er.: a–tsi–na > acíno "cedro"; Ajm.: achaku > a áku "muso"; Alg.: azadi > azádi "poplo".
 - ◆ Se tio konatas, gravas la situo por la sekva decido:
 - ◆ Se ne estas la lasta de la tuta vorto, tiam simple transpreni ĝin, ekz.: Rus.: á:0=85 [akanie] > ákani "akanjo"; TokP.: lúkim > na–lúkima "vidi".
 - ◆ Se la devena bazo konsistas el du malsame akcentataj vortoj, tiam serĉi kompromison, ekz.: Rus.: >:ó [okno] & Fin.: íkkuna/ákkuna > akúno "fenestro"; Gr.: akefiá, ákefos > akéfi "mishumuro".
 - ◆ Se estas la lasta silabo, la akcento ĵoviĝas sur la radikon, tiel ke ĝi kuŝas tiam sur ties lasta, ekz.: Gr.: alepoú [–u] > alépu "vulpi o, vulpuno".
- Kelkfoje okazas analogio, ekz.: Lam na–lúkima "vidi" TokP.: autim > na–áwtima "publikigi"; TokP.: pasim > na–pásima "fermi"; .

Almeto de afikso(j) nur kamzu kroman akcenton, se eblas lam distanca reguleto. Ĉio de la akcento kamze de afikso(j) ne okazu. Tio estas grava diferenco inter la Kitaka kaj Esperanto!

míco	káto
míc–imo	katéto
na–káwpa	a éti
káwp–ajko	a etéjo
ru–káwpo	a etánto
ajóna	etérna
ajóne[o]	eternéco
ajónulo	eternúlo

– interjekcioj / kâla–sónori

Interjekcioj akcentas sur la lasta silabo, se ili havas pli ol unu. Se interjekcio per afikso transformiĝas al alia vortospeco tuj validas la supraj reguloj. Ekz.: akû "jen" > akûa "jena"

b) Kroma akcento / ísrea twáKu

La kromaj povas havi nur la unuan tonemon. En unu sama vort(er)o la kroma iam staras distance al la ĉefa, t.e. inter ili estas unu silabo sen akcento. En kunmetaĵoj ĉiu parto akcentas per si mem, sed la akcento sur la lasta ero estu iom pli intensa.

Ĝi iam estas markata, se necesas, per la jena supersigno "˘". Kaj ĝi iam funkcias lam la unua tonemo.

Ekz.

îsre–twáKu	kromakcento
pîremáko	antamman o
adándotlèna	senspirita

2. Tonemoj / zvón uri

a) Unua tonemo / ójnense zvón u

Ĝi povas esti markata per la jena supersigno "˘".

Ekz.:

míco	kato	teképa	povas	namáka	man i
------	------	--------	-------	--------	-------

b) Dua tonemo (2t) / ékense zvón u

Ĝi devas esti markata per unu el la jenaj supersignoj "ˆ" am "˜".

Ekz.

1. teâka	veturas	22. fâra	preta	43. mēni	luno
2. akû	jen	23. hîlo	morto	44. mēn–emi	monato
3. âmpu	ofico	24. na–hôva	jati	45. mēni–gúnol	lundo
4. bâlu	posedanto	25. îsu	artiko	46. mēso	tablo
5. bâmbi	bebo	26. na–jôva	intenci	47. môko	kolo; gor o
6. bêlo	ravo; plezuro	27. nakâla	voki	48. nâki	du(op)o, paro
7. bêra	malhelru a, bruna	28. na–kîra	opinii; kredi	49. nâni, nânu	oklino, onklo
8. bôdi	fiĵkaptilo	29. kôgaju	palato	50. nînda	svelta
9. bôla	abunda, plensufi a	30. kôndo	koko	51. na–njâla	leki
10. bôno	principo	31. nakûla	amdi	52. nôno	pensaĵo
11. brôdu	ulo, kamarado, kunulo	32. kûra	blu–nigra	53. nûmo	oleo (por mangaĵoj)
12. na– êta	vomi	33. lâku	telero	54. pâtu	dekopo
13. dâglo	simio	34. na–lêKa	voja i	55. rêpu	vosto
14. dâko	tegmento	35. lîmi	kvinteto, kvino		

La akcento de la Kitaka / Tla twáKu kitákani kélíni

15.	dâro	bastono	36.	lûgo	herbejo	56.	sâwa	sana
16.	na-dâ[a	maldungi	37.	na-lûpa	vori	57.	têlu	skorpiono
17.	dêbo	umbiliko	38.	mâko	papavo	58.	na-ûra	mal]losi
18.	dîni	religio	39.	mâklo	parencio	59.	tûni]tofo
19.	dûgo	argila poto/vazo/ujo	40.	mâli	farbo	60.	vâtu	trajno
20.	na-êla	vivi	41.	na-mând	lerni	61.	vôvaw	hund(et)o
21.	êluko	besto	42.	mêa	kun			

La dua tonemo funkcias simile al la sesa tonemo en la vjetnama, krom ke anstatam glota sono malfortege aperas intera konsonanto, kiu dependas de la vokalo. e a estas malfortega h. e o kaj u estas malfortega w. e e kaj i estas malfortega j.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 07.09.2004

La alfabeto kaj skribo de la Kitaka / Tla bócolo va rá[ti kitákani kélini

Iu vorto estu legata, kiel ĉi estas skribita. Do ĉiu litero nur havas unu legeblon. Historiaĵo en la ortografio ne aperu.

1. Latinida alfabeto / kilatinída bócolo

Ĉia latinida skribo konas diakritajn literojn, do la jenajn:

Kitake	Esperante	germane	pole	eŝe, slovake, sorabe, kroate, litove, latve
		tsch	cz/	
[]	sch	sz/[a
z (dz)	5 ()	– (dsch/ge)	l/zi/rz (dl)	~ (d~)

Nur unu escepto kompare al Esperanto ekzistas:

w	m	belorusa: ^	RIM: Kiel en la angla, indonezia, ke ĉu a k.a.
---	---	-------------	--

a) La tuta alfabeto / tla vísa bócolo

litero	nomo	litero	nomo	litero	nomo	litero	nomo	litero	nomo
a	<u>a</u>	b	<u>be</u>	c	<u>ce</u>		<u>i</u>	d	<u>de</u>
e	<u>e</u>	f	<u>ef</u>	g	<u>ge</u>	h	<u>ha</u>	i	<u>i</u>
j	<u>jo</u>	k	<u>ka</u>	l	<u>el</u>	m	<u>em</u>	n	<u>en</u>
K	<u>Ki</u>	o	<u>o</u>	p	<u>pe</u>	q[kv]	<u>qu, kvu</u>	r	<u>er</u>
s	<u>es</u>	[<u>li</u>	t	<u>te</u>	u	<u>u</u>	v	<u>ve</u>
w [u]	<u>wu</u>	x	<u>ix</u>	y	<u>y</u>	z	<u>ze</u>	z	<u>zi</u>
'	<u>u'i</u>								

RIM: La litero sur roza fono ekzistas nur en internaciaj vortoj; sur ora fono ekzistas krom tie ankaŭ en dialektoj kaj parencaj lingvoj kiel vokalo inter u kaj i; sur verda estas krome uzata por alia sono (variaĵo de k) en dialekto.

Por E–a ĉi estas uzata la kunmeto dz (v–u *supre*). Por E–a % estas uzata duobla h, do hh (túla ha "duobla ho"). En sensupersignaj programoj povas esti uzata anstataŭ h, do ch (por ĉ), sh (por ŝ), zh (por z). Krome K anstataŭmeblas per ng (Komparu kun germana, angla, svahila, vjetnama kaj indonezia ng!). Iu %aosiga mikso ne estu permesata. W ankaŭ aperas ekster diftongoj!

La litero ' (u'i) nur estas skribata ene de vortoj, se kunpuĝas vokaloj, ĉar ĉi nur staras antaŭ am inter vokaloj. ĉi sonas kiel la neskribata sono en la germana lingvo, kiu estas prononcata antaŭ komenca vokalo. ' ĉi iam prononcas, sed ne skribatas antaŭ komenca vokalo, ekz.: ábru ['abru] "plumo", acíno ['acino] "cedro". Meze

La alfabeto kaj skribo de la Kitaka / Tla bócolo va rá[ti kitákani kélini

en iu vorto ĉi ĉiam staras inter vokaloj, ekz.: hi'e "jen".

Jen kelkaj rimarkoj pri la ĉusta prononco!

Sociolektaj aldonaĵoj / sociolektari gudájasori

Retrofleksoj / bek–bùjki–búnjori

Jen la plej granda aldonaĵo, konsistanta el: d₃, t₃, n₃, l₃, r₃, s₃. La postmetita signo ₃ markas ĉiujn retrofleksajn konsonantojn. Ili havas ekvivalentojn en kelkaj lingvoj: sveda, norvega, angla, ĉina, vjetnama, hindia, ab%aza kaj dravidaj. En la alfabeto ordo ili sekvu post la literoj, el kiuj ili esti ĉiis, sed s₃ post [. Kaj la koncerna literonomo havu sekvan vokalon u, kiel ekz. d₃u. Retroflekso r kiel en la Usona angla tre maloftas kaj ĉi ĉiam devas esti distingata de la normala variaĵo.

Jen ekz-oj:

t ₃	altpát ₃ i	okcidento
	nát ₃ i	nokto
	pát ₃ i	paso
	t ₃ ápo	radiko
d ₃	d ₃ ága	hela
s ₃	mís ₃ a	konfuza
r ₃	na–r ₃ ája	morti

En la sama radiko ne povas aperi du retrofleksoj kune.

Ili modelas jene:

Kit.	Sv.	Nor.	Angl.	i.	Vj.	Hin., Beng.	Ab%.	Ku .	Vask.	Bur.
d ₃	rd					d# (d#h)				d#
t ₃	rt		tr			t# (t#h)				t# (t#h)
n ₃	rn					n#				
l ₃	rl									
s ₃	rs			sh [,]			,	sr (rs) [_]	s [s#]	
z ₃								zr (rz) [z']		
–							d	dr [d' _]		3 #
–				zh [t',], ch [t', ^h]			t, (t, ₃)	tr [t',]		# (#h)
r ₃			r	–r		r# (r#h)				r#

Langoklaka sono / kàlju–vlá a búnjo

Transpreni ĉiis nur la plej facile prononcebla sono, nome tiu, kiu estu prononcata tie kie normale esti ĉiis la sono c. Sed la maniero estas la granda diferenco, t.e. vi devas fakte "su ĉi" ĉin. La uzata litero por ĉi ĉi estas ĉ, ĉar c jam estas normala afrikato. Jen duobla prononco de mi. Apud ĉi ĉi ne facilas prononci normalan konsonanton, do ĉi ĉi aperu nur antam vokalo kiel komenca sono de iu vorto am post vokalo kiel fina sono.

Francoj, portugaloj, albanoj kaj turkoj, atentu, ke vi ne prononcu ĉi ĉi jene!

kiel s	kiel
francoj, portugaloj	albanoj, turkoj

La alfabeto kaj skribo de la Kitaka / Tla bócolo va rá[ti kitákani kélini

Sed kiel Ksosoj {Xhosa}, Zuluoj kaj aliaj prononcas la literon c! La sono ankam aperas en la germana lingvo kiel interjekcio.

Ekz.:

biç	supozo, espero	Mong.: 187 [bidz]
çáwi	kirko	Ksos.: ilcawe [5, ii]
çuj	emfato	Mong.: A ⁻ [süü]

b) Skemo de la konsonantoj / skémo subúnjorini

		Bilabialoj	Dentolabialoj	Alveolaroj	Retrofleksoj	Palataloj	Velaroj	Glotaloj
Eksplzivoj	vo aj	b		d	d ₃		g	
	senvo aj	p		t	t ₃		k	
Nazaloj		m		n	n ₃	Ñ± [nj]	K [ng]	
Lateraloj				l	l ₃			
Rulaŝo				r	r ₃			
Frikativoj	vo aj		v	z		z [j]		
	senvo aj		f	s	s ₃	[]	hh [%]	h
Afrikatoj	vo aj			dz		dz []		
	senvo aj	pf		c		[]		
Glitoj		w [m]				j		
Langoklako				ç				

Verda – kiel en Esperanto, helturkisa – sama prononco, sed alia skribo, flava – kiel en la Germana, oran a – kiel en la Hindia, Sveda, &, blua – kiel en la e%a, pola, hispana, kaj aliaj, roza – kiel en la Ksosa, Zuluaj kaj aliaj afrikaj lingvoj. Lavendo–kolora – kiel en la Germana, Angla, Bantuaj, Vjetnama, Indonezia kaj aliaj lingvoj. Oran aj kaj roza nur aperu sociolekte!

c) La Kitakaj diftongoj / tla kitákari snaw–búnjori

	j	w	a	e	o
a	aj	aw	–	–	ao
e	ej	ew	ea	–	eo
i	–	iw	ia	ie	io
o	oj	ow	oa	–	–
u	uj	–	ua	–	uo

RIM: La dike enkadrigitaj formoj havas ekvivalentojn en Esperanto.

Ekz.:

bajtu, útaja, hájta, kajla, maj, májtku, na–hájpa, na–ispája, na–mája, taj, tájami	áwtima, dáwto, gáwro, káwa, káwku, na–áwsa, na–gáwta, njáwka, tawku, táwti	–	–	áo, aohhu, dáo, gao, hao, jáao, láo, mánao, máoni, pao–, saodu, tisáo, váo
béjno, déjlo, héjla, kéjko, léjpi, méjsi, na–déja,	Ewropi, na– éwta, na–léwa, na–pinéwa, snaw	beáli, keáka, keánu, mÁªa, meáka, seána	–	peoso

La alfabeto kaj skribo de la Kitaka / Tla bócolo va rá[ti kitákani kélini

na–gréjpa, na–sméja, péjo, skéjo, véju, véjnu				
–	biw	niátu, siámo	na–piéna, tiéma	rio u
dójgo, kóje, moj, na–dójda, na–gója, na–hója, rója, toj, tvoj, vóju	dow, kow–, nówsu	boáli, boári, koáno, na–hoaka, na–noáda, na–toána, roágu, toakti	–	–
búj i, úja, dúja, na–mújka, tújpo	–	uángu, kúapu	–	na–puó[a, púoli

La Kitaka havas tri grupojn de diftongoj, nome falantajn (markitaj oran e), glitajn (markitaj flave) kaj malfalantajn (markitaj verde).

Lamlingva tabelo de diftongoj

Lingvoj	La falantaj estas tre oftaj en la mondo	La malfalantaj estas malpli oftaj
Ger.	ei/ai [aj], eu/oi [oj] kaj ui [uj].	
Mez.aGer.	ei [ej], ou [ou], öu	ie, uo, üe (el ili fari is longaj vokaloj)
Mn.aGer.	ei [ej], ou [ou]	eo > io > ie, iu, uo
Ndl.	ui [öi], ij/ei [äi], ou [au]	
Afr.	ei/y [ej], ou, ui [öi], ai, aai, eeu [iu], ooi, oei [ui]; ee [ië], oo [uë], eu [öü]	
Angl.	ay/ai [ei], ou/ow [au], oy [oi], i [aj]	
Nor.	au [äü], ei [äi], Å,y [öi]	
Dan.	eg/ej/ig [ai], øj/øg [oi], øu [öu], eu/ev/äv [äu], iv [iu], yv [üu], ag/av/af [au]	
Isl.	á [au], ó [ou], æ [ai], ei/ey [äi], au [öi]	
Fr.	ail, ui [üi]	oi/oy [oa]
It.	ai, ei, oi	ie, uo
Lit.	ai, au, ei [ej], ui	ie [ije], uo
Ltv.	ai, au, ei, ui, oi	ie
Mn. e%.		ie, uo (el ili fari is: í, o, do longaj vokaloj)
e%.		
Fin.	ai, ei, oi, ui, yi, äi, öi, au, eu, iu, ou, äy, ey, öy	ie, uo, yö
Est.	ae, au, ei, eu	
Sam.		ea, ie, oa, uo
Kmer.	ai [aj], ao [au], e-y [ej], ey [ej]	ea, ia, oa, ua
Ceb.	ay [aj]	
Malaj.	ai, au, oi	
Malag.	ai/ay [aj], ao [aû,au], oi/oy [ûi,ûj]	oa [ûa,uâ], io, eo
Tokp.	ai [aj], au [au], oi [oj]	
Mong.	aj, oj, uj, üj, ej	ua, ia, iu
Arab.	ai [aj], au [au]	
i.	ai, ao [au], ei [äi], ou	
Kant.	ao/eo [au], ei [aj], iu, ou, ui, Å ^a u [öü], éi [ej]	

Tam.	ai, au	
Esp-o	aj, ej, oj, uj, am, em	
Pat.	ey, ai, iie, ie	oa
Tlg.	ay, ey, Iy, oy, uy, aw, ew, Iw	
Kvn.	ai, au, oi, ui, eu	iu
Snd.	ai, ei, ui, au, ae, oe	
Kitaka	aj, ej, oj, uj; aw, ew, iw, ow	ia, oa, ua; ie; io, uo

2. Ne ekzistantaj sonoj anstatamendaj / Nem bújtari búnjiri ilóke-edvari

a) Vokaloj / i –búnjori

Son]an o	Etimoj	Pra]tupoj	Kitaka	Senco
ö > Kit. o; e, oj	Pld.: utdöcht "elpensita"		utékta	artefarita, elpensita, inventita
	Kaz.: tört , Turk.: dört ; Mong.: döröw		dor	kvar
	Pld.: Gör		gójro	infana o (<infaneto; knabino)
	Mong.: Bé@ [tör]		tójru]tato
	Mong.: éBé3 [ötög]		ójtego	sterko
ü > Kit. u; i, uj	Fin.: syy		sújvo	kamzo
	Mong.: üdseh-		-újdza	rigardi (<vidi)
j > Kit.: oj, ow	Vj.: thj		tóju	letero
	Vj.: thß		-tówa	emi
ñ > Kit.: uj	Vj.: mñc		mujk	erpi
Y > Kit. -, e, -i	Sn .: inYs		ínsi	kesto
	Sn .: sx#YnY"		skíni	kruro
	Sn .: q"inYk"Ys		kwín(i)kwesi	korpa hararo
l > Kit. i, u, uj	Gua.: ypy		újpi	origino
	Gua.: kyrù		kújra	delikata
å > Kit. a, o	Km.: khyå'l		kjáló	vento
	Hung.: darab		dárbo	peco
v [] > Kit. a, -e, -i, -o, -u	er.: u-li-di-tlv		uldítle	apud
) [/] > Kit. i; í ^(s)	Gua.: tat)*		táti	pikilo
ō > Kit. o, on; ô ^(s)	Gua.: ñarō		njárona	sova a
> Kit. a, â ^(s)	Mong.: tsadlaa	En PraKit.: c dla	cádla	sata
+				
M > Kit.: o, vo, oh ^(")	Jap.: mMsM	En PraKit.: mMsM; >Mn.Kit.: mósuo (dial.: muóso)	mósvo	iluzio, fiksa ideo
	Jap.: nM	En PraKit.: nMu;	nóhu	cerbo

		>Mn.Kit.: nuóhu		
k > Kit. u, uv, û ^(§)	Fin./Est.: kuu	En PraKit.: kka; >Mn.Kit.: kúwo	–kúvo	monato
	Mong.: nuur	En PraKit.: nkru; >Mn.Kit.: núwru	núvru	lago
> Kit.: e	Lit.: d ti		–déta	meti
T > Kit.: o	Sng.: ngbT		Kóbo	emelo

RIM: (§) Ne estas longa, sed dua-tonema vokalo!

(") **H** i tie ne longi as kiel en la germana!

b) Konsonantoj / subúnjori

Son]an o	Etimoj	Pra]tupoj	Kitaka	Senco
th > Kit. t, s, (f), ()	Kim.: iaith		jájtí, jájsi	5argono (<lingvo)
	Angl.: thank		féK– ^(S)	dank–
	Alb.: lajthí		láj i	avelo
dh > Kit. d, dz, z	Alb.: dárdhë		dárzi	piro
þ > Kit.: d	Gt.: plaqus		dlákva	mola
	Gt.: þiubjô		dfwbja	sekreta
z > Kit. s				
mb– > Kit. emb–, omb– ^(Vv)	Sva.: mbinu		embínu	ruz(a5)o
	Gua.: mbopi		ombópi	vesperto
	Gua.: mberu		embéru	tabano
mk– > Kit. k–	Sva.: mkono		koánu	mano
mr– > Kit. emr–, omr– ^(Vv)	Sva.: mradi		emrádi	plano, projekto
mt– > Kit. t–	Sva.: mtoto		tóto	infano
nd– > Kit. end–, ond– ^(Vv)	Alb.: ndal		–ondála	malpermesi
	Sva.: ndizi		endízi	banano
mr– > Kit.: mVr–	Sor.: mróz		mórze	frosto
kh > Kit. k, kVh	Cig.: kher		kihéri	ruldomo (<domo)
	Km.: khyá'l		kjáló	vento
ph > Kit. f, p, pVh	Vj.: phép		fépi	regulo
th > Kit. t, tVh	Vj.: thí		tóju	letero
	Vj.: tháp		tihápu	turo
	Bng.: thala		tihálu	telero
bh > Kit. b, (bVh)	Tib.: b'uram		burámu	bruna kando
dh > Kit. d, (dVh)	Sans.: dhatu		dahátu	radiko (gram.)
gh > Kit. g, (gVh)	Sans.: megha–		mégi	nubo
gh/ > Kit. g				
bw > Kit. b	Knjr.: ubwoko		ubóko	tribo
ngb > KVb	Sng.: ngbT		Kóbo	emelo
t, > Kit. t, r, l (nur sociolekte)				

j [dj–d5] > Kit. dz, dj, dz	Gua.: juky		dzúkva	simpatia
	Gua.: tuju		túdju]limo
gd > Kit. kt, –ikt–, –Vkt–	Mong.: –34– [–gd–]		–ikt–	–ata, –ita, –ota
	Mong.: helegdeh		–hélikta	esti dirata
	Mong.: üdsegdeh		–újdz–ikta	esti rigardata
lh > Kit.: lk, l, lVh	Het.: palhi /Luv.: palha	PraKit.: palha	palka	lar a
n% > Kit.: nk, nj	Mong.: F>=E(>=) [con%(on)]	PraKit.: con%o	cónko	gi eto
sx/s#x [s%] > Kit.: sk	Sn .: sx#YnY”		skíni	kruro
qw > Kit.: kw, (kv)	Sn .: k^winYk^wYs		kwín(i)kwesi	korpa hararo
	Sn .: q^win_Yq		kwínki	puba hararo
q > Kit.: k	Ke .: senqa		sénki	nazo
	Sn .: q^win^Yq		kwínki	puba hararo
	Ke .: yanqa		jánka	vana
f [x] > Kit.: f [f], (p)	Jap.: feri		féri	pramo
	Jap.: furái		furáhi	rosta5o
	Jap.: fûu		fúu	iu vetero
tschn [tçn] > Kit.: Vn	Km.: tschnot		ónta	stria (kolore)
l > Kit.: l	Sn .: le		lé a	malhela
t > Kit.: t	Ar.: waťan		watáno	hejmlando
wÀ > Kit.: w	A um.: aswÀu		–aswu	–arbo
• > Kit.: v	Gt.: •aírnei		vérni	kranio

RIM: (S) Tio estas slanga vorto.

(Vv) depende de radika vokalo, e antam e kaj i resp. o antam a, o kaj u.

3. Ekvilantaj literoj / sémtari bóciri

lingvoj	litero	kitake	ekz. alilingve	ekz. kitake	traduko
e%a, slovaka, kroata, litova, latva					
	a	[aïs	[i–	i–
	~	z			
pola	cz,				
	sz, [[szum	[úmu	bruo
	l/zi/rz	z	orzech	ozéki	nukso
turka	c	dz			
	ç		çanta seçmek	ánti na–sé a	teko elekti
	j	z			
	–	[ek_i _aplr –da_	ék[a [ap –da[acida]mac samXano
	y	j	meyva [mejva] duygu	méjvi dújgu	fruktoj sento
indonezia	c		cium	íumu	nazkiso
	j	dz			

	y	j			
angla	ch	k; [;			
	sh	[
	j	dz			
	y	j; i			
ke ua	k, q	k	senqa	sénki	nazo
	y	j	yuraq	júrka	blanka

RIM: Se vi opinias, ke iu ekvalento mankus, eble i trovi as en la antama apitro, ar fakte la koncerna litero ne estas transprenata rekte pro manko de la respektiva sono. (ekz. pola B > l, malmola l mankas!)

4. Propra alfabeto / óma bócolo

Enkonduko / EnbrúKeni

Atentu, ke la Kitaka ankam havas propran skribon, jene teksteton en i:

Latin-litere: Ka tu teképa natóka tla kitákan kélín? " u vi povas paroli la Kitakan lingvon?"

Elementoj / Élmori

La literoj konsistas el elementoj.

La cirklo [ru a] e la vokaloj nomi as **róu** "bu]o", kaj rondas kiel bu]o, se oni prononcas vokalon kiel o. La anguleto [verda] e la vokaloj nomi as **gáKo** "lango", ar la langa pozicio en la bu]o distingas la vokalojn.

La horizontala strio [ru a] e la konsonantoj nomi as **álupu** "lango", ar la formo kaj pozicio gravas por la distingo de la konsonantoj. La "oveto" [blua] e la vo aj konsonantoj nomi as **ipóso** "gor o", ar tie la gor o vo igas la konsonanton. La angula5o maldekstre de la litero montras la konsonantan klason; e labialoj rondas supre kiel la lipoj [malhel-verda]; e dentaloj i pintas kiel la dentoj [hel-verda]. La anguleto [viol-kolora] super la baza linio uzata e velaroj nomi as **kôgaju** "palato", ar e tiaj konsonantoj la lango alproksimi as al la palato. La nazo-simila angula5o [oran a] super la baza linio nomi as **múju** "nazo", ar la nazo helpas prononci tiajn konsonantojn. La streketo kun cirkleto [bruna] metita sur la maldekstran "distingilon" nomi as **kvármi** "diagonala trabo" kaj montras, ke la koncerna konsonanto estas frikativo. Glitaj konsonantoj ondigas la "langon" [ru a]. Afrikatoj havas sub la "lango" malgrandan "vosteton" [siringo-koloran].

Literaj nomoj / Bócari námiri

Konsonantoj /

	labialoj	labio-dentaloj	dentaloj	velaroj	palataloj
	vò[ti-búnjo	vò[ti-dànti-búnjo	dànti-búnjo	dùjko-búnjo	kôgaju-búnjo

La alfabeto kaj skribo de la Kitaka / Tla bócolo va rá[ti kitákani kélini

tipoj	litero	nomo	litero	nomo	litero	nomo	litero	nomo	litero	nomo
plozivoj vo aj		be				de		ge		
plozivoj senvo aj		pe				te		ka		
frikativoj vo aj				ve		ze				
frikativoj senvo aj				ef		es		hhi [%]		ha
nazaloj		em				en		Ki		ña
lateraloj						el				
vibrantoj						er				
glitaloj		wu								jo
afrikatoj vo aj						dze				
afrikatoj senvo aj						ce				
molaj frikativoj vo aj						dzi				
molaj frikativoj senvo aj						i				
[u]aj vo aj						zi				
[u]aj senvo aj						[i				

Se vi havas proponojn pri tio, kiel oni skribu dialektajn kaj socielektajn sonojn, bonvolu sendi ilin al tlustulimu@web.de.

Vokaloj / I –búnjori

u y i
 o e
 a

RIM: Pro teknikaj problemoj mi enmetis i tie grafikojn.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 22.08.2004

Frazo-signoj / Tókomari sémnori

signo / sémno	námi	nomo	etimo de la nomo
.	wókti	punkto	<u>Mi</u>
Ù	tújtlu (Var.: tútlu.)	punkteto	Pld.: Tüttel (m.) 'Pünktchen'
,	dzíKo	komo	<u>Mi</u>
;	wòkti-dzíKo	punkto-komo	<i>v-u supre</i>
?	pràsi-sémno	demando-signo	Rus.: 2>?@>A [vopros], Ger.: Frage + Cig.(Lov.): semno (Pl.) semnura
!	kâlo-sémno	vok-signo	Isl.: kalla, Sve.: kalla, Nor.: kalle + <i>v-u supre</i>
:	swen-wókti	dupunkto	<i>v-u supre</i>
&	tir-wókti	tripunkto	<i>v-u supre</i>
"	dèmo-sémno	citosignoj, citiloj	Uzb.: dāmoq 'reden, sagen' + <i>v-u supre</i>
–	stríku	streko	Gt.: striks
_	zem-stríku	substrio	<i>v-u supre</i>
()	kjámpiri	krampoj	<u>Mi</u>

La frazo-signoj estu uzataj kiel en Esperanto.

Eblaj son-sekvoj / átvári bñnji-sójori

a) Duelementaj sekvoj /

B is M

sekva	b	c	d	f	g	h	j	k	l	m
antama										
b	X	X X	X	X	X	X		X	bláva	X
	X	X X	X		X	X		X		
c	X	X X	X	X	X	X		X		X
		X X	X	X			stacju		pucla	
	X	X X	X	X	X	X		– ka		X
		X X	X	X	X	X		pa ka		
d	X	X X	X	X	X	X		X	dlada	X
		X X	X	X	X	X		X		
f	X	X X	X	X	X	X		X		X
	X	X	X	X	X	X				

Eblaj son–sekvoj / átvári bûnji–sójori

g	X	X X	X	X	X	X	g	jupa	X		X
	X	X X		X	X	X		X	migli	dagma	
h	X	X X	X	X	X	X	X	X	hlúnu	X	
	X	X X	X	X	X	X	X	náhki	–éhla	X	
hh [%!]	X	X X	X	X	X	X	X	X		X	
	X	X X	X	X	X	X	X	X		X	
j	X	X X	X	X	X	X	X	X	X	X	
k	X	X X	X	X	X	X	k	jálo	X	klasta	
	X	X	ták u	X	X	X	X		X	kiklo	–mukmáta
l	X	X X	X	X	X	X	l	júla	X	X	X
				túldi		dólga		kalju	malko	X	dálma
m	X	X X	X	X	X	X	m	jáko	X	X	X
	bámbo	X X							kómku	bramlu	X
n	X	X X	X	X	X	X	n	ja	X	X	X
				ánde					dénko		
K	X	X X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
							X	áKka			
p	X	X X	X	pfáti	X	X	p	jasi	X	plato	X
	X		X		X			upja	lepko	aplo	itkapma
r	X	X X	X	X	X	X	r	júmo	X	X	X
				gúrda		árgi		erj'	jurka		érmi
s	X	X X	X	X	X	X	s	je–	skejo	slaba	sméja
	isberi	X X	pasdín		X	X	kosja	iske	duslu	–ismo	
[X	X X	X	X	X	X	–[j	o	[kadu	
		X X				X		–i[ka		
t	X	X X	X	X	X	X	t	jédah	X	tla	X
	X	X X	X		X	X	gotja	itkoplo	potla	nátmu	
v	X	X X	X	X	X	X	v	jela	X	–vlá a	X
	X	X X		X	X	X					
w	X	X X	X	X	X	X					X
	X	X X		X	X	X					
z	X	X X	X	X	X	X		X			
		X X		X		X		X			

N is y

n	p	r	s	[t	v	w	z	z
X	X	bramlu	X	X	X	X	X	X	X
	X	abru	X	X	X	X	X		
X	X		X	X				X	X
			X	X				X	X
X	X		X	X				X	X
			X	X				X	X
X	X	draga	X	X	X	dvalo		dzája	dzálo

N is y

Eblaj son-sekvoj / átvári bŭnji-sójori

		biradru	X	X	X	advo			
X	X		X	X	X	X	X	X	X
						X	X	X	X
X	X	greba	X	X	X			X	X
	X		X	X	X	egv'			
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
X	X		X	X	X	X	X	X	X
X	X	hhrúka	X	X	X	X	X	X	X
X	X		X	X	féhhtu	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
-knísa	X	kráku	ksínu	X	X	kvani	kwájs	X	X
jákno		dakru	áksi		-mikta	dakva		X	X
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
délŭi	belp		álse		alt'	kélva			
X	X	D	X	X	X	X	X	X	X
támna	-hémpa		pómsi		namt-				
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
X		rinri	ánsu	-en[e	ántar'				
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
			píKsu						
X	X	prasi	-psása	p[i	X	X	X	X	X
-ipnea	X	upre'	lapsa	ép[i	lupta	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
bárno	kurpi	X	gérso	-gár[a	berti	árva	wárwa	márzi	
	speni		X	X	stácju	svada	swája	X	X
désna		asri	X	X	-isto	isva		X	X
			X	X	[tegu			X	X
			X	X	ka[ti			X	X
X	X	-tráda	X	X	X	tvaw	twáKu	X	X
			X	X	X	atv'		X	X
X	X	vrata	X	X	X	X	X	X	X
	X		X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	X		X	X	X	X	X	X	X
	X		X	X	X	-zvóna		X	X
váznu	X		X	X	X			X	X

Prun-koloraj nur esti as per vort-farado!

b) Trielementaj sekvoj /

sekva	b	c	d	f	g	h	j		k	l	m	n	p	r		s	[t		v		w	z
antama																							
ht													X										
													dóhtri										

7. Alternativaj alfabetoj / kitemari bócolori

kt	X																		
	X																		
lk	X																		
	X																		
ls																X			
																–mélsta			
nt							X												
							–intja												
pt																	X		
																	dáptva		
rk																	X		
																	mórkvo		
sk	X												skrízi						
	X																		
sp	X																		
	X																		
st	X												stríku						
	X												bístra						

7. Alternativaj alfabetoj / kitemari bócolori

a) Cirila /

cirile	latinide	nomo	modeloj
0	a	a	
1	b	be	
2	v	ve	
3	g	ge	
4	d	de	
5	je	je	
Q	jo	jo i –búnja	
6	z	zi	
—	dz	dzi	
7	z	ze	
8	i	i	
9, X	j	jo	
:	k	ka	
;	l	el	
Y	lj	lje	Ser.
<	m	em	
=	n	en	
Z	nj	nje	Ser.
£	K	Ki	Tatr.
>	o	o	
?	p	pe	

8. Literoj uzataj dialekte / béciri biwéptari rázdupi

@	r	er	
A	s	es	
B	t	te	
C	u	u	
^	w	wu	Blr.
D	f	ef	
E	hh	hha	
³	h	ha	Uzb.
F	c	ce	
G		i	
H	[[i	
I			
J	'	u'i	Uzb.
K	y	y	
L			
M	e	e	
N	ju	ju	
O	ja	ja	

Jene kelkaj ekzemploj:

cirile	latinide	senco
Đ BC BM:M?0 =0B>:0 B;0 8B0:0= :M;8=?	Ka tu tekepa natoka tla Kitakan kelin?	u vi povas paroli la Kitakan lingvon?
Ò8;0= BC BM7820?	Kvilan tu teziva?	Kie vi lo as?
C BM7820 M=A0Đ¹ M^HB@M;FC.	Mu teziva ensaj New[trelcu.	Mi lo as en Nem]trelico.
Ò0^ BC BM=0<8:B0?	Kvaw tu tenamikta?	Kiel vi nomi as?
C0 =0<8 BMMA0 Đ M=C.	Mua nami teesa Renu.	Mia nomo estas Reneo.
Ò8B>< 3>48@8^0: BC BM³M<0?	Kvitom godirwak tu tehema?	Kiom da jaroj vi havas?
C BM³M<0 :C<48:-?8£ 3>48@8=.	Mu tehema kumdik-piK godirin.	Mi havas tridek kvin jarojn.
Đ BC BM³M<0 C4>@8=?	Ka tu tehema udorin?	u vi havas gefratojn?
(X>/9>), <C BM³M<0 :C< C4>@8=.	Jo, mu tehema kum udorin.	Jes, mi havas tri gefratojn.
Đ BC O^ BM³M<0 10<1>@8=?	Ka tu jaw tehema bamborin?	u vi jam havas infanojn?
M<, <C =C: =M< BM³M<0 10<1>@8=.	Nem, mu nuk nem tehema bamborin.	Ne, mi ankoram ne havas infanojn.

RIM: i—supre vi trovas kelkajn ekzemplojn, sed en la aliaj apitroj mi ne uzas la cirilan skribon, ar la tajpado malfacilas pro mia germana Vindozo.

8. Literoj uzataj dialekte / béciri biwéptari rázdupi

latinide	cirile	funkcio	komento
c		c	esti as dialekte el t antam i
y	K	l	esti as dialekte el u
ö	é		umlamto esti inta el o
ü	-		umlamto esti inta el u

Al la sekva apitro

8. Literoj uzataj dialekte / béciri biwéptari rázdupi

© René Philipp, 25.09.2004

d) Apliko de la afiksoj / Jópseni gubándurini

RIM: i tie nur aperas kelkaj ekzemploj. Detalojn vi trovos en la vortaro.

Áplo "pomo"

1. ápl <u>as</u> u	<i>pomujo, pomarbo</i>	Apfelbaum
2. ápl <u>im</u> o	<i>pometo</i>	Äpfelchen

Béla "blanka"

1. nabé <u>l</u> etja	<i>blanki i</i>	weiß werden	Rus.: 15;5BL [beletj]
2. nabé <u>l</u> intja	<i>blankigi</i>	weißen	Rus.: 15;8BL [belitj]

Díno "tago", víko "semajno", mênemi "monato", gódi "jaro"

1. raj <u>d</u> ínopi	<i>sekvatage</i>	nächsten Tag
2. raj <u>v</u> íkopi	<i>sekvasemajne</i>	nächste Woche
3. raj <u>m</u> ênemipi	<i>sekvamonte</i>	nächsten Monat
4. raj <u>g</u> ódipi	<i>sekvajare</i>	nächstes Jahr
5. gódi <u>d</u> iko	<i>jardeko</i>	Jahrzehnt
6. gódi <u>s</u> into	<i>jarcento</i>	Jahrhundert

Géla "flava"

1. gé <u>l</u> aso	<i>flava5o</i>	Gelbes
2. nagé <u>l</u> intja, namegéla	<i>flavigi</i>	gelb machen
3. nagé <u>l</u> etja, navegéla	<i>flavi i</i>	vergilben
4. gé <u>l</u> ajko	<i>flavejo</i>	gelbe Stelle
5. gé <u>l</u> e[o]	<i>flaveco</i>	Gelbsein

Na-gérsa "labori"

1.	gér <u>s</u> elo	<i>laborilo</i>	Arbeitsgerät (Instrument)
2.	gér <u>s</u> erjo, gér <u>s</u> asto, <u>to</u> -gérso	<i>laboristo</i>	Arbeiter (Beruf)
3.	gér <u>s</u> ajko	<i>laborejo</i>	Arbeitsort, -stätte (Ort, Stelle, Stätte)
4.	<u>pa</u> gér <u>s</u> a, gér <u>s</u> atl <u>e</u> na	<i>senlabora</i>	arbeitslos (Fehlen, -los)
5.	pagér <u>s</u> e[o]	<i>senlaboreco</i>	Arbeitslosigkeit (Eigenschaft)
6.	gér <u>s</u> eni	<i>laborado</i>	Arbeit
7.	nab <u>e</u> gér <u>s</u> a	<i>prilabori</i>	bearbeiten
8.	begér <u>s</u> ed <u>va</u>	<i>prilaborenda</i>	zu bearbeitende(r/s)
9.	gér <u>s</u> aj <u>pa</u>	<i>laborema</i>	arbeits <u>sa</u> m, fleißig

8. Literoj uzataj dialekte / béciri biwéptari rázdupi

10.	angérsajpa	<i>mallaborema</i>	faul
11.	nakogérsa	<i>eklabori</i>	losarbeiten
12.	nasagérsa	<i>finlabori</i>	fertig arbeiten

Gjúpa "stulta"

1.	nagjúpetja	<i>stulti i</i>	verblöden	Rus.: 3;C?5BL [glupetj]
2.	nagjúpintja	<i>stultigi</i>	verdummen	Rus.: 3;C?8BL [glupitj]

Házu "domo"

1.	házimo, házeko	<i>dometo</i>	Häuschen, Häuslein
2.	házegvo	<i>domego</i>	Riesenhau
3.	házolo	<i>domaro</i>	Häuserzeile
4.	házelmo	<i>domero</i>	Häuserteil

Lésu "arbaro"

1.	léserjo, léasto, to-léso	<i>arbaristo</i>	Waldarbeiter
2.	lésimo, léseko	<i>arbareto</i>	Wäldchen
3.	lésegvo	<i>arbarego</i>	großer Wald
4.	lésajko	<i>arbejo</i>	Waldort

Sâwa "sana"

1.	sâwa	<i>sana</i>	gesund
2.	sâwe[o]	<i>saneco</i>	Gesundheit
3.	sâwintja, mesâwa	<i>saniga</i>	heilsam
4.	nasâwintja, namesâwa	<i>sanigi</i>	gesund machen, heilen
5.	nasâwintjatva	<i>sanigebla</i>	heilbar (Möglichkeit)
6.	sâwintjajko, mesâwajko	<i>sanigejo</i>	Heilanstalt
7.	sâwulo	<i>sanulo</i>	Gesunder (Person)
8.	sâwuli	<i>sanulino</i>	Gesunde
9.	nanjosâwintja, nanjomesâwa	<i>resanigi</i>	wieder heilen
10.	njosâwintjelo, njomesâwelo	<i>resanigilo</i>	Medikament
11.	nanjosâwetja, nanjovesâwa	<i>resani i</i>	gesunden
12.	njosâwintjatva, njomesâwatva	<i>resanigebla</i>	wieder heilbar
13.	nemnjosâwintjatva, nemnjomesâwatva	<i>neresanigebla</i>	nicht wieder heilbar
14.	ansâwa	<i>malsana</i>	krank (Gegenteil)
15.	ansâwo	<i>malsano</i>	Krankheit
16.	ansâwulo	<i>malsanulo</i>	Kranke(r)
17.	ansâwulajko	<i>malsanulejo</i>	Krankenhaus (Ort)
18.	ansâwegva	<i>malsanega</i>	sehr krank
19.	ansâwintja, meansâwa	<i>malsaniga</i>	krank machend
20.	naansâwetja, naveansâwa	<i>malsani i</i>	er kranken
21.	ansâwajpa	<i>malsanema</i>	anfällig
22.	naansâwima	<i>malsaneti</i>	kränkeln
23.	naansâwe[a]	<i>malsaneci</i>	krank erscheinen

RIM: Esperanto-ekzemploj kaj germanaj tradukoj parte el "der esperantist" 3/1983, pa o 56

8. Literoj uzataj dialekte / béciri biwéptari rázdupi

Sóno "vorto"

1. sónolo	<i>vortaro</i>	Wörterliste, Wörterbuch
2. sónomo	<i>termino (LV: vort-umo)</i>	Terminus, Fachbegriff

Váldi "regado"

1. naválda	<i>regi (v.i.)</i>	herrschen, regieren (v.i.)
2. nadawválda	<i>regadi (v.i.)</i>	lange herrschen (v.i.)
3. válderj-olo	<i>regist-aro</i>	Regierung
4. váldajko	<i>regejo</i>	Regierungssitz
5. váldawpto	<i>registro</i>	Regierungschef

Al la sekvaj apitroj

© René Philipp, 25.09.2004

Apliko de la sufikoj / Jópsemi pasbándurini

La ĝenerala sekvo de deklinacieblaj vortoj estas la jena:

- (prefiksoj) + radiko (sufiksoj) + numero + kazo + tempindiko

Se aplikatas posesivaj sufiksoj esprimantaj personon, la sekvo estu jene:

- (prefiksoj) + radiko (sufiksoj) + numero + posedo + kazo + tempindiko

RIM: Sociolektajn formojn mi evitas ĉi tie!

ekz. / liziri	finaĵo(j) / antaso(ri)	tradukoj / tolkiri
házuni dvári	–ni	pordo de domo
mámide	–de	de patrino, de panjo
lit málkoso, lit súsiwak	–so, –wak	iom(ete) da lakto
dájaj émon bápuge	–ge	donu tion al patro
gējaj túaku kwétuku	–ku	iru al via hejmo
Íti temáka káwkun.	–n	Itino man as kukon.
Paolu lagáma úrukēt.	–ket	Pamlo venis de/el la urbo.
Múa nóni lazíva sélosaj.	–saj	Mia avino vivis en vila o.
Múa nóni lazíva sélopi.	–pi	
Paolu laâka Ítiga úruku.	–ga; –ku	Pamlo veturis kun Itino <i>al</i> urbo.
Mu tekenála tik rúnorin (ek) mátikiga.	–ri; –n; –ki; ga	Mi konas nur homojn kun du okuloj.
Juj temáta mátiripe.	–ri; –pe	Oni vidas per okuloj.
Wáti ladánjewa Útput.	–t	Vatino estis batita de Utpuo.
Túldil úpvosaj testéja pfáti.	–l; –saj	Sur tablo staras pelvo ligna.
Mu teésa mastlústa túksi.	–ksi	Mi estas pli dika ol vi.
Témo teésa dáraso tívad.	–vad	Tio estas donaco por vi.
Útpu teismátama kú udzot.	–dzot	Utpuo aspektas kiel porko.
Ójti sjegérsa bárnosaodubep.	–bep	Ojtino laboros en infan ardeno.
Ombópi lalénta sójliben.	–ben	Vesperto flugis en kavaĵon.
Réko te[úra sójlibes.	–bes	Rivero fluas el kavaĵo.
Túldipep sjelájga búku.	–pep	Sur tablo kuĵos libro.
Hánsu úftaw tetóka istúsupep.	–pep	Jano ofte parolas pri stultaĵo.
Túldipen Paolu lakánkintja lámpin.	–pen; –n	Super tablon Paulo pendigis lampon.
Légopes lapáda zóri.	–pes	De sur lito falis lamso.
Mátlo tekánka stínitap.	–tap	Bildo pendas e muro.
Línturi sjelénta Afríkitan.	–ri; –tan	Birdoj flugos al Afriko.
Wáki lagáma Dvíkitas.	–tas	Vakino venis de Dviko.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Regulo por apostrofigo de vokaloj / fépi sve lía intjeni ic–búnjorini

a. forigo de komenca vokalo el la radiko / pójsintjeni kwánzani i –búnjoni énkét tla dahátu

e oftaj vortoj forigeblas la komenca vokalo, se i samas al prefiksa.

	apostrofe / lía aw	normale / mótlaw	traduko / tólki
1. te'sa	teésa	esti	

b. forigo de vokalo el prefikso / pójsintjeni i –búnjoni énkét pìrebádu

Eblas forigi la vokalon el prefikso, se la radiko sekva komencas per vokalo kaj la prefiksa vokalo estas e.

	apostrofe / lía aw	normale / mótlaw	traduko / tólki
1. na–m'áleta	na–meáleta	sinkigi	

ar i tiu apostrofigo iom malreguligas la lingvon, oni ne tro intense uzu in.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Apozicioj / bejdéturi

1. Prepozicioj, ordigitaj lam la Kitaka / pìre–déturi bilpáKari loK tla Kitaka

Ili iam postulas post si la nominativon. Necesa distingo okazu e la prepozicio mem.

a) Lokaj / pjásari

Lam hungara modelo okazas e kelkaj vortoj tri–forma skemo lam aldirekto, loko kaj dedirekto. Kelkaj dialektoj plilar igas la skemon al kvar formoj lam Neneca resp. Eneca modelo de postpozicioj.

1.	ajs' (*)	malantam	Ltv.: aiz	Máksu teístua ájssaj Úti.	Makso sidas malantam Utino.
2.	alt' (*)	sub	Turk.: alt; Fin.: alta, Est.: alt	Tálpori tezíva áłtsaj zémi. Êluko telópa áłtku lápo–dáko. Êmi tegáma áłtket túli.	Talpoj lo as sub la tero. Besto kuras sub foliaron. Ìi venas de sub se o.
3.	an(a)mése	inter	Gr.: anámesa		
4.	ánde	trans	Alb.: andej	Êmu tepláva ánde réko.	Li na as trans rivero.
5.	anpíre' (*)	malantam	v–u e píre'	Êmu testéja anpíresaj pérki.	Li staras malantam muro.
6.	ántar' (*)	inter	Ind.: antara, antar–	Lo tezíva ántarsaj hewrúnuri. Êmi tekójva émon ántarku ísko. Paj tetáka túldin ántarket túliri.	Ili lo as inter amikoj. Ìi metas in inter ion. Li prenas tablon de inter se oj.
7.	apa	de (loke)	Sans.: ápa, Mes.: apa		
8.	bej' (*)	e	Ger.: bei [baj] (k–u Aktk.: b'ey 'LOC')	Mu testéja béjsaj hewrúnu. Êmo tegáma béjku házu. Vo telópa béjket púmu.	Mi staras e amiko. Ìi venas al domo. Ni kuras de e arbo.
9.	der	tra	Pld.: dörch	Mu tegéja der dvári.	Mi iras tra pordo.
10.	do	is	Ukr.: do, Pl.: do	Lo teáka do Dvíki.	Ili veturas is Dviko.

Apozicioj / bejdéturi

11.	duj	al	i.: dui	Ísu tegeja duj hewrúno.	Li iras al amiko.
12.	en' (*)	en	=	Ému tezíva énsaj Berlíni. Máji telópa éнку házu. Émi tegáma éńket saodu.	Li lo as en Berlino. Majino kuras en domon. \\i venas de en ardeno. (=el).
13.	gu	al; is	Irl.: gu (gus)	nagugéja	aliri
14.	ílge	lam	Lit.: ilgai	Gogéja ílge téme derógu!	Iru lam tiu vojo!
15.	is' (*)	el; ekster	Rus.: 87 [iz]; Lit.: ia	Paolu tezíva íssaj Berlíni. Émo telénta ísku házu. Íri tegáma ísket gerádi.	Pamlo lo as ekster Berlino. i flugas el domo. Irino venas de ekster urbo.
16.	ku	al	Pl./Slvk.: ku		
17.	mése	meze de	Alb.: mes <+Abl.>		
18.	nábi	apud	Pld.: na bi	Ému tezíva nábi stácju.	Li lo as apud stacio.
19.	ohi	preter	Fin.: ohi	Paolu lagéja ohi mújdajko.	Pamlo iris preter vendejo.
20.	ólke	irkam	Vab.: olka	Jópu sjelénta ólke árdi.	Ngópuo flugos irkam la mondo.
21.	on' (*)	sur	Angl.: on	Lísi tezíva ónsaj pélto.	Lisino lo as sur kampo.
22.	ot	de	Rus.: >B [ot]	Ému tegáma ot Berlíni.	Li venas de Berlino.
23.	pérne	trans	Gr.: ÀμÁ±½ [peran]	Pérne réko tedzája káwri.	Trans rivero trovi as bovoj.
24.	píre' (*)	antam	Mn.Pr.: pirsdau, Het.: piran	Vo teístua píresaj házu. Lo tegáma píreku házu. Émi tegéja píreket saodu.	Ni sidas antam domo. Ili venas antam domon. \\i iras de antam ardeno.
25.	pret' (*)	kontram	Ltv.: pret	Ému teístua prétsaj émi. Jóhu tedánja prétku stíni.	Li sidas kontram ji. Joho batas kontram muron.
26.	p[i	e	Pl.: przy	P[i naj Kuj nem tegéra témaw.	e ni oni ne faras tiel.
27.	sírke	irkam	Lat.: circa	Bámbori telópa sírke púmu.	Infanoj kuras irkam arbo.
28.	úke	tra	Ke .: uku 'Loch' + Fin.: läpi	úke stíni	tra muro
29.	up' (*)	sur	Pld.: up, (op)	Bámbo teístua úpsaj légo. Ému tepúira úpku púmu. Ísko tepáda úpket túli.	Infano sidas sur lito. Li grimpas sur arbon. Io falas de sur

Apozicioj / bejdéturi

					se o.
30.	úpre' (*)	super	Sans./Pli.: upari, Bng.: upore	Léntma[íno telénta úpresaj gerádi. Émo telénta úpreku házuri. Áplo tepáda úpreket saodu.	Flugma]ino flugas super urbo. i flugas super domojn. Pomo falas de super ardeno.
31.	watu	de (loke)	Bim.: watu 'von & her'	Mári lagáma watu pélto.	Marino venis de kampo.
32.	zem'(*)	sub	Ltv.: zem	Zémsaj búmi tezíva krétori.	Sub la tero vivas talpoj.

RIM: (*) Ili estas diferencigataj per: –saj (loko), –ku (al–movi) kaj –ket (de–movi).

b) Tempaj / váktari

1.	bérti	dum	Som.: ber "tempo" + dif.k.: –t–	Ému lamáka bérti ojn óri.	Li man is dum unu horo.
2.	éni	en	v–u supre;	Éni ic díno ému laéta kek áplorin.	En unu tago li man is kvar pomojn.
3.	ótai	ekde	Hung.: ota	Ótai ek gódiri mu tezíva témilan.	Ekde du jaroj mi lo as i tie.
4.	pírei	antam	v–u supre	Pírei ic díno émi lagáma.	Antam unu tago ji venis.
5.	sírkei	irkam	v–u supre	Lo lákomáka sírkei ójnen[e óri.	Ili ekman is irkam unua horo.
6.	svéi	por	Ger.: Zweck [cvek]	Svéi kek minútiri ému tetáka pílton.	Por kvar minutoj li prenas pilkon.
7.	pási	post	Alb.: pas, Per.: paß	Pási kekgóda ansáwe[o émi lamóra.	Post kvarjara malsano ji mortis.

c) Aliaj / kítari

1.	álse	krom	Lat.: alius	Álse [i–témó gotáka áte témon.	Krom i tio prenu ankam tion.
2.	dac	malgram	Hung.: dac 'Trotz'	dac témó	malgram tio
3.	do	is	Ukr.: 4> [do], Pl.: do	Do piK rúnuri lagáma múku.	is kvin viroj venis al mi.
4.	iloke	anstatam	Sve.: i "en" + Lat.: locus [lokus]	Ilóke témó godája ískon kítan!	Anstatam tio donu ion alian!
5.	ísre	krom	Rus.: 87 [iz]+ Ger.: außer [auser]	Ísre máso mu vojkáwpa pómsin.	Krom viando mi a etos tomaton.
6.	ísot	el	Rus.: 87 [iz] + >B [ot]	Ísot kvo teísna súvo?	El kio konsistas akvo?
7.	jup	po	Ke .: yupay [jupaj]	Jup kum áblori lo lamáka.	Po tri pomoj ili man is.
8.	koas	pro	Angl.: cause [ko:z]	Ému teésa gjúpa koas nem–úk o.	Li estas stulta pro nelerno.
9.	loK	lam	Angl.: long, TokP.: long	Paj tegérsa loK solsógo.	Li laboras lam ordono.
10.	mêa (=–ga)	kun	Gr.: ¼μ, ¼´ [me/m´], Alb.: me, Ar.: ma´a, Nub.: ma	Mu temáka súpon mêa múa áhhu.	Mi man as supon kun mia frato.
11.	ómpe	pri	Km.: â.mpii	Lo latóka ómpe Újtu.	Ili parolis pri Ujto.

12.	pa	sen	Alb.: pa	Ému lavéenléga pa mákasu.	Li enliti is sen man a5o.
13.	su (=ga)	kun	Lit. su	Ému lasvápa su ísi.	Li dormis kun ji.
14.	sve	por	Ger.: Zweck [cvek]	Témo teésa sve tu.	Tio estas por vi.
15.	taw	de, da	Pld.: tau	lit taw málko	iom da lakto
16.	tems	pri	Ger.: Thema	Ému tegvára tems istúsu.	Li babilas pri sensenca5o.

Pliaj prepozicioj ekzistas en la dialektoj kaj najbaraj lingvoj.

2. Prepozicioj, ordigitaj lam Esperanto / pìre-déturi bilpáKari loK Esperanto

ar Esperanto havas nur prepoziciojn i tie nur gravas ties skemo. Do i tie ankam aperas postpozicioj en la Kitakaj tradukoj.

1.		duj	i.: dui		
2.		gu	Irl.: gu (gus)	Gogéja gu hógajko.	Iru al lernejo!
3.	al	ku (%)	Pl./Slvk.: ku	Paolo lálípta tapéton ku pérki.	Pamlo gluis tapeton al la muro.
4.		dje (\$)	Enc.: d'e3	Mjákol dje gogéja!	Iru al tendo!
5.		nja (\$)	Nen.: n'aa'	mul nja	al mi
6.	anstatam	iloke	Sve.: i "en" + Lat.: locus	Ilóke témo godája ískon kítan!	Anstatam tio donu ion alian!
7.	antam ^(l)	píre' (*)	Mn.Pr.: pirsdaŭ, Het.: piran	Vo teístua píresaj házu. Lo tegáma píreku házu. Émi tegéja píreket saodu.	Ni sidas antam domo. Ili venas antam domon. Vi iras de antam ardeno.
8.		pírevo' (*)(\$)		Házul pírevosaj kílni testéja.	Antam domo staras kverko.
9.		pírei		Pírei ic díno émi lagáma.	Antam unu tago ji venis.
10.	antam ^(t)	píreno (\$)		Kúmdik kek gódiri píreno mu labíretja.	Antam tridek kvar jaroj mi naski is.
11.		nábi	Pld.: na bi	Ému tezíva nábi stácju.	Li lo as apud stacio.
12.	apud	bóde (\$)	Bd.: bodě	légol bóde	apud lito
13.		uldítile	er.: u-li-di-tlv	wásil uldítile	apud domo
14.		béde (\$)		házul béde	e domo
15.	e, flanke de	bédvo' (*)(\$)	Ur.: bedě (Lez.: p'ad, Krz.: bad-ow, Bd.: bodě)	Múal hewrúníl bedvósaj testéja peóso.	Flanke de mia amikino staras hundo.

Apozicioj / bejdéturi

16.	e	bej' (*)	Ger.: bei [baj] (k-u Aktk.: b'ey 'LOC')	Mu testéja béjsaj hewrúnu. Émi tegáma bėjku házu. Vo telópa bėjket púmu.	Mi staras e amiko. Ĵi venas al domo. Ni kuras de e arbo.
17.		bejvo' (*)(\$)			
18.		nô- (4)(\$)	Enc.: nô'e, nône, nôro, nô'one		
19.		p[i	Pl.: przy		
20.		ólke	Vab.: olka		
21.	irkam	sírke		Bámbori telópa sírke púmu.	Infanoj kuras irkam arbo.
22.		sírkei (t)	Lat.: circa	Lo lákomáka sírkei ójnen[e óri.	Ili ekman is irkam unua horo.
23.	da, de	taw (l)	Pld. tau	lit taw málko	iom da lakto
24.		apa	Sans.: ápa, Mes.: apa		
25.	de	ot	Rus.: >B [ot]	Ému tegáma ot Berlíni.	Li venas de Berlino.
26.		watu	Bim.: watu		
27.	dum	bérti	Som.: ber "tempo" + dif.k.: -t-	Ému lamáka bérti ojn óri.	Li man is dum unu horo.
28.		béri (\$)	Turk.: beri		
29.	ekde	isbéri	Rus.: 87 [iz] + Turk.: beri		
30.		ótai (#)	Hung.: ota		
31.	el; ekster	is' (*)	Rus.: 87 [iz]; Lit.: ia	Paolu tezíva íssaj Berlíni. Émo telénta ísku házu. Íri tegáma ísket gerádi.	Pamlo lo as ekster Berlino. i flugas el domo. Irino venas de ekster urbo.
32.	el	ísot	Rus.: 87 [iz] + >B [ot]	Ísot kvo teísna súvo?	El kio konsistas akvo?
33.		en' (*)	=	Ému tezíva énsaj Berlíni. Máji telópa énku házu. Émi tegáma énketa saodu.	Li lo as en Berlino. Majino kuras en domon. Ĵi venas de en ardeno. (=el)
34.	en	éni (t)		Éni ic díno ému laéta kek áplorin.	En unu tago li man is kvar pomojn.
35.		envo' (*)(\$)		Házul énvosaj telájga kívimo.	En domo ku]as]toneto.
36.		mjé- (4)(\$)	Enc.: m'í'; m'in, min, men, m'ine; m'ido; meon, m'ion		

Apozicioj / bejdéturi

37.		súse– (4)(\$)	Enc.: suse´; susene; susero; suse'one		
38.	is	do	Ukr.: do, Pl.: do	Lo teáka do Dvíki.	Ili veturas is Dviko.
39.		háde	Ind.: had		
40.		kípe (\$)	in.: kip 'erreichen'	kwétul kípe	is hejmo
41.		an(a)mése	Gr.: anámesa		
42.	inter	ántar' (*)	Ind.: antara	Lo tezíva ántarsaj hewrúnuri. Émi tekójva émon ántarku ísko. Paj tetáka túldin ántarket túliri.	Ili lo as inter amikoj. \i metas in inter ion. Li prenas tablon de inter se oj.
43.		ántarvo' (*)(\$)		Búkuril ántarvosaj pláto sjelájga.	Inter libroj ku]os folio.
44.	je	je	=	Je kvítomen[e óri ému sjegáma?	Je kioma horo li venos?
45.	kontram	pret' (*)	Ltv.: pret	Ému teístua prétsaj émi. Jóhu tedánja prétku stíni.	Li sidas kontram ji. Joho batas kontram muron.
46.		pretvo' (*)			
47.	krom	álse	Lat.: alius "alia"	Álse [i–témó áte gotáka témon!	Krom i tio prenu ankam tion!
48.		ísre	Rus.: 87 [iz] + Ger.: außer [auser]	Ísre máso mu vojkáwpa pómsin.	Krom viando mi a etos tomaton.
49.	kun	mêa (=–ga)	Gr.: ¼µ, ¼´ [me/m´], Alb.: me, Ar.: ma´a, Nub.: ma	Mu temáka súpon mêa múa áhhu.	Mi man as supon kun mia frato.
50.		ólpe (\$)	<u>Mi</u>	Paolol ólpe	kun(e kun) Pamlo
51.		su (=–ga)	Lit.: su	Ému lasvápa su ísi.	Li dormis kun ji.
52.	lam ⁽¹⁾	dóre (\$)	Jap.: –dôri	Gogáma [i–temel dórol dóre.	Iru lam i tiu vojo.
53.		ílge	Lit.: ilgai	Gogéja ílge téme derógu!	Iru lam tiu vojo.
54.	lam	loK	TokP.: long	Paj tegérsa loK solsógo.	Li laboras lam ordono.
55.	malantam	anpíre' (*)		Ému testéja anpíresaj pérki.	Li staras malantam muro.
56.		anpírevo' (*)(\$)		Paj pérkil anpírevosaj testéja.	Li/ji staras malantam muro.
57.		ajs' (*)	Ltv.: aiz		
58.		ajsvo' (*)(\$)			

Apozicioj / bejdéturi

59.		fuó– (4)(\$)	Enc.: fuo'; fuone; fuoro; fuo'one		
60.	malgram	dac (#)	Hung.: dac 'Trotz'	dac témo / témol dac	malgram tio
61.	per	ding	Ger.: Ding		
62.		éde (\$)	Hur.: edë 'body, thing', Ur.: edi 'thing'	hámaril éde	per martelo
63.	po	jup	Ke .: yupay 'zählen'	Jup kum áblorin lo lamáka.	Po tri pomojn ili man is.
64.	por	sve	Ger.: Zweck [cvek]	Témo teésa sve tu.	Tio estas por vi.
65.		svéi		Svéi kek minútiri ému tetáka pílton.	Por kvar minutoj li prenas pilkon.
66.	post	pási	Alb.: pas, Per.: paß	Pási kekgóda ansáwe[ó émi látémóra.	Post kvarjara malsano ji mortis.
67.	preter	ohi	Fin.: ohi		
68.	pri	ómpe	Km.: å-mpii	Lo latóka ómpe Újtu.	Ili parolis pri Ujto.
69.		tems	Ger.: Thema	Ému tegvára tems istúsu.	Li babilas pri sensenca5o.
70.	pro	koas	Angl.: cause [ko:z]	Ému teésa gjúpa koas nem–úk o.	Li estas stulta pro nelerno.
71.	sen	pa	Alb.: pa	Ému lavéenléga pa mákasó.	Li enliti is sen man a5o.
72.	sub	alt' (*)	Turk.: alt; Fin.: alta, Est.: alt	Tálpori tezíva áaltsaj zémi. Éluko telópa áltku lápo–dáko. Émi tegáma áltket túli.	Talpoj lo as sub la tero. Besto kuras sub foliaron. Ìi venas de sub se o.
73.		altvo' (*)(\$)			
74.		ír(o)– (4)(\$)		Enc.: ir', irone, irodo, iro'one	
75.		zem' (*)		Ltv.: zem	Sub tiu i ponto fluas rivero.
76.	super	úpre' (*)	Sans./Pli.: upari, Bng.: upore	Léntma[íno telénta úpresaj gerádi. Émo telénta úpreku házuri. Áplo tepáda úpreket saodu.	Flugma[íno flugas super urbo. i flugas super domojn. Pomo falas de super ardeno.
77.		úprevo' (*)			
78.	sur	on' (*) (s)	Angl.: on		
79.		up' (*)	Pld.: up, (op)	Bámbo teístua úpsaj légo. Ému tepúira úpku púmu. Ísko tepáda úpket túli.	Infano sidas sur lito. Li grimpas sur arbon. Io falas de sur

Apozicioj / bejdéturi

					se o.
80.		upvo' (*)(\$)			
81.		der	Pld.: dörch	Mu tegéja der dvári.	Mi iras tra pordo.
82.	tra	úke (#)	Ke .: uku 'Loch' + Fin.: läpi 'Loch, Öffnung; hindurch; (Präp./Postp.) durch'	úke stíni stínil úke	tra muro tra muro
83.		ánde	Alb.: andej	Ému tepláva ánde réko.	Li na as trans rivero.
84.	trans	pérne	Gr.: ÀμÁ± [peran]	Pérne réko tedzája káwri.	Trans rivero trovigas bovoj.
	trans –n	vúke (\$)	Sva.: –vuka "transiri, kruci"	Gátul vúke paj lagéja.	Li iris trans la straton.

RIM: (*) Ili estas diferencigataj per: –saj (loko), –ku (al–movi) kaj –ket (de–movi).

(\$)

(#)

(%) Funkcias ankau kiel kaza fina5o kaj loka diferencigilo. (v–u (*))

(s) Tio estas slanga vorto.

(l) i esprimas apartenon.

(l) Loka senco, (t) Tempa senco

(4) Ili havas 4 varia5ojn depende de tio, u temas pri situo, al–direkto, de–direkto kaj lam–direkto.

3. Prepozicia5oj / pìre–détuàtori

Al i tiu vortklaso apartenas nur malmultaj formoj, kies bazo iam estas alia klaso (substantivo, adverbo am verbo). Krome al i tiu klaso apartenas kelkaj verbo–prepozicioj. La i–tieaj formoj iam bezonas iun kazon e la sekva substantivo. Kelkfoje per la kazo okazas la distingo inter la sencoj.

a) Verba bazo / gèra–sóna uráho

vorto	senco	kazo	bazo	senco baza	etimo
áskaw	responde al	–ku	na– áska	respondi	Ke .: chaskiy
dáke–gu	danke al, dank'al	X	na–dáka	danki	Lit.: d kóti, Ger.: danken
djónaw	prepare al	–vad	na–djóna	prepari; pretigi	Vj.: dín
gápaw	renkonte al	–ku	na–gápa	renkonti	Vj.: g·p
len ^(v)	sur –n; supren	–ku	len	supren(mov)i i	Vj.: lèn
ra (rao) ^(v)	el	X	ra (rao)	el(mov)i i	Vj.: ra (Ger.: raus)
suK ^(v)	de sur; malsupren	–ket; –ku	suK	malsupren(mov)i i	Vj.: xûng
vao ^(v)	en –n	X	vao	en(mov)i i	Vj.: vao, vaò

RIM: (V) La distingo inter baza kaj prepoziciaĵa senco okazas per la sintakso, do per la vortordo.

b) Substantiva bazo / nàmi-sóna uráho

vorto	senco	kazo	bazo	senco baza	etimo
ánsaw	favore	–vad	ánsu	favoro	Got.: ansts, Mn.A.Ger.: anst
bátlaw	honore	–vad	bátli	honoro	Tlng.: batlh
béc(aw)	rilate	–ku	béci	rilato	Ger.: Beziehung
dákmaw	baze	–ku, (–ni)	dákmu	grundo	Luv.: dakam
mésaw	meze	<ural.>	mési	mezo	Alb.: mes–i, Gr.: mész, méso
mése	meze de	–ket			
námaw	nome	–ni	námi	nomo	Ger.: Name, Turk.: nam (Fin.: nimi)
[i–bédaw, [i–bédipi]	i–flanke	–ni	bédi	flanko	Ur.: bedē
tílaw	malantame	–tap, –tan, –tas	tílu	malantama flanko	Pl.: tyl
wítaw	direkte	–ket; –ku	wítu	direkto	Maanjan: witu (Jav.: wētu, Bima: watu)

c) Adjektiva bazo / ojta-sóna uráho

vorto	senco	kazo	bazo	senco baza	etimo
kájlaw	proksime	–ku	kájla	proksima	Ke .: ckaylla, kaylla
sój(aw)	sekve	–ni	sója	sekva	er.: so–i
vé aw	aparte de	–ket	vé a	aparta	Alb.: veç

d) Adverba bazo / aw-sóna uráho

vorto	senco	kazo	bazo	senco baza	etimo
dvas(aw)	diagonale	der	dvas	diagonale	Pld.: dwas

4. Postpozicioj / anpire-déturi

Antam ili iam devas aperi la postpozitivo. Dialektaj kaj parenclingvaj aperas i tie am tie.

RIM: Postpozicioj ekzistas en la finougraj, tjurkaj, dravidaj kaj aliaj lingvoj. Krome ili nur ordigeblas lam la Kitaka, ar ili mankas en Esperanto.

a) Lokaj / pjásari

Lam finno–ugraj modeloj okazas e kelkaj vortoj tri–forma skemo lam aldirekto, loko kaj dedirekto. Kelkaj dialektoj pilariĝas la skemon al kvar formoj lam Neneca resp. Eneca modelo de postpozicioj.

'Vo'–aj / 'vo'–ari

RIM: de la rusa 2> [vo] "en" resp. Slvk.: vo (v) "en"

1.	ájsvo'(*)	malantam	Ltv.: aiz		
2.	áltvo' (*)	sub	Turk.: alt; Fin.: alta, Est.: alt		Sub ponto fluas rivero.

b) Substantiva bazo / nàmi-sóna uráho

Apozicioj / bejdéturi

				Hídol áltvosaj réko tesúra.	
3.	anpírevo' (*)	malantam	v-u e pírevo'	Paj pérkil anpíre-vosaj testéja.	Li/ji staras malantam muro.
4.	ántarvo' (*)	inter	Ind.: antara	Búkuril ántarvosaj pláto sjelájga.	Inter libroj ku]os folio.
5.	béd-vo' (*)	e, flanke de	Ur.: bedě (Lez.: p'ad, Krz.: bad-ow, Bd.: bodě)	Múal hewrúníl bedvosaj testéja peóso.	Flanke de mia amikino staras hundo.
6.	béjvo' (*)	e	Ger.: bei [baj](k-u Aktk.: b'ey 'LOC')	Légo-me-l béjvosaj túldi testéja.	e mia lito staras tablo.
7.	énvo' (*)	en	=	Házul énvosaj telájga kívimo.	En domo ku]as]toneto.
8.	pírevo' (*)	antam	Mn.Pr.: pirsdau, Het.: piran	Házul pírevosaj áwto testéja.	Antam domo staras amto.
9.	prétvo' (*)	kontram	Ltv.: pret		
10.	úpvo' (*)	sur	Pld.: up, (op)	Légo-me-l úpvosaj túso telájga.	Sur mia lito ku]as kuseno.
11.	úprevo' (*)	super	Sans./Pli.: upari, Bng.: upore	Lésul úprevoket lént-ma]ino lalénta.	De super arbaro flugis flugma]ino.

RIM Ceteraj postpozicioj povas ekzisti en dialektoj am sociolektoj.

RIM: (*) Ili estas diferencigataj per: -saj (loko), -ku (al-movo) kaj -ket (de-movo).

- Sen-'vo'-aj / pa-'vo'-ari

1.	béde	flanke de, e	Ur.: bedě 'on the part of, by' (Lez.: p'ad, Krz.: bad-ow, Bd.: bodě)	házul béde	e domo
2.	bóde	apud	Bd.: bodě (Lez.: p'ad, Krz.: bad-ow, Ur.: bedě)	légol bóde	apud lito
3.	dje	al	Enc.: d'e3	mjákol dje	al tendo
4.	dóre	lam	Jap.: -dôri	Gogáma [i-temel dórol dóre.	Iru lam i tiu vojo.
5.	kípe	is	in.: kip 'erreichen'	kwétul kípe	is hejmo
6.	nja	al	Nen.: n'aa', nya-	mul njá	al mi
7.	úke	tra	Ke .: uku 'Loch' + Mod. Fin.: läpi 'Loch, Öffnung; hindurch; (Präp./Postp.) durch'	stíníl úke	tra muro
8.	uldítile	apud	er.: u-li-di-tlv 'beside'	Gerádíl uldítile sélo tedzája.	Apud urbo trovi as vila o.
9.	vamp	en	/= vambipi	bélíl vamp	en ventro
10.	vúke	trans -n	Sva.: -vuka "transiri, kruci"	Gátul vúke paj lagéja.	Li iris trans la straton.

- Kvarebenaj lam Samojeda modelo / kek-ojtákari loK dzja-samojéda modélo

1.	ír'e	sub -n	Enc.: ir'	púmul íre'e	sub arbon
2.	írone	sub	Enc.: írone	púmul írone	sub arbo
3.	írodo	de sub	Enc.: irodo	púmul írodo	de sub arbo

Apozicioj / bejdéturi

4.	íro'on	tra sub	Enc.: iroon, iro'one	púmul íro'on	tra sub arbo
5.	jóde'e	meze al/en -n	Enc.: jode'	lésul jóde'e	meze en la arbaron
6.	jódene	meze en	Enc.: jodene	lésul jódene	meze en arbaro
7.	jódero	meze el	Enc.: jodero	lésul jódero	meze el arbaro
8.	jóde'on	meze tra	Enc.: jode'one	lésul jóde'on	meze tra arbaro
9.	mjé'e	en -n	Enc.: m'í'	házul mjé'e	en domon
10.	mjéne	en	Enc.: m'ín, m'en, m'ine	házul mjéne	en domo
11.	mjédo	de en, el	Enc.: m'ido	házul mjédo	de en domo
12.	mjé(')on	tra en, tra	Enc.: meon, m'ion	házul mjé(')on	tra en domo
13.	nô'e	e -n	Enc.: nô'e (no'e, no)		
14.	nône	e	Enc.: nône (none)		
15.	nôro	de e	Enc.: nôro (noro)		
16.	nô'on	lam e	Enc.: nô'one (no'one)		
17.	fuó'e	malantam -n	Enc.: fuo'	gerádil fuó'e	malantam urbon
18.	fuóne	malantam	Enc.: fuone	gerádil fuóne	malantam urbo
19.	fuóro	de malantam	Enc.: fuoro	gerádil fuóro	de malantam urbo
20.	fuó'on	lau malantam	Enc.: fuo'one	gerádil fuó'on	lam malantam urbo
21.	súse'e	en -n	Enc.: suse'		
22.	súsene	en	Enc.: susene		
23.	súsero	de en, el	Enc.: susero (susedo)		
24.	súse'on	tra en	Enc.: suse'one		
25.	tjúbo'e	is	Enc.: t'ubo'		
26.	tjúbone	is en	Enc.: t'ubone		
27.	tjúboro	de e	Enc.: t'uboro (-do)		
28.	tjúbo'on	lam(longe de)	Enc.: t'ubo'one		

Kaza bazo

Kitaka finaŝo	kazo kitake	kazo pra-lingve	etimo	parencio	Urala
-e	lativo	dativo	Enc.: -'	Nen.: -h	
-ne	lokativo	lokativo	Enc.: -ne	Nen.: -na	*-na
-do, -ro	ablativo	ablativo	Enc.: -do, -ro	Nen.: -tø, -d°	*-ta, -da
-on	prolativo	prolativo am prosekutivo	Enc.: -'on, 'one	Nen.: -mna	

b) Tempaj / váktari

– Senafiksaj / pagubándari

1.	béri	ekde	Turk.: beri	ésetjol béri	ekde esti o
2.	otái	ekde	Hung.: ota	pojsintjol otái	ekde forigo

– 'No'–aj / 'no'–ari

1.	píreno	antam	Mn.Pr.: pirsdaŭ, Het.: piran	Kúmdik kek gódiril píreno mu labíretja.	Antam tridek kvar jaroj mi naski is.
----	--------	-------	---------------------------------	--	---

c) Aliaj / kítari

1.	dac	malgram	Hung.: dac 'Trotz'	témol dac	malgram tio
2.	éde	per	Hur.: edë 'body, thing', Ur.: edi 'thing'	hámaril éde	per martelo
3.	ólpe	kun(e kun)	<u>Mi</u>	Paolol ólpe	kun(e kun) Pamlo

Pliaj postpozicioj ekzistas en la dialektoj kaj najbaraj lingvoj.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 14.09.2004

Distingaj vortoparoj / ún[ari sòno–dojri

a) Na–ra[ta kaj na–viéta "skribi" / na–ra[ta va na–viéta

La etimologio de ambam vortoj povas diferencigi ilin jene:

na–ra[ta	Lit. raati	skribi latin–litere am cirile
na–viéta	Vj. viêt	skribi azie am diakrite kiel sudazianoj

b) Na–dúga kaj na– íta "legi" / na–dúga va na– íta

na– íta	Rus. G8B0BL [itatj], Rum. citi, Ukr.: tschytaty, Slvk.: ítae	legi latin–litere am cirile
na–dúga	Kant. dug ⁶	legi azie am diakrite kiel sudazianoj

c) Na–púrda kaj na–fáswa "furzi" / na–púrda va na–fáswa

na–púrda	Rus.: ?5@45BL [perdetj], Ger.: furzen	lamte am amdeble furzi
na–fáswa	Ar.: fasâ, Et.: fasawa, fasaw, fasëw, ...	mallamte am neamdeble furzeti

d) Néski, pójki kaj báрни "knabino" / néski, pójki va báрни

néski	Vask.: neska	knabino (de 0 is 3/a o)	bámbi	It.: bambino
pójki	Fin.: poika	knabino (de 3 is 6/7)		
báрни	Isl.: barn	knabino (de 6/7 is 18)		

e) Zúru, pójku kaj báرنu "knabo" / [úru, pójku va báرنu

[úru	Eg.: aúre	knabo (de 0 is 3/a o)	bámbu	It.: bambino
pójku	Fin.: poika	knabo (de 3 is 6/7)		
báرنu	Isl.: barn	knabo (de 6/7 is 18)		

f) Bâmbi, pójko kaj báрно "infano" / bâmbu, pójko va báрно

bâmbi	Sng.: bâmbi	infano (de 0 is 3/a o)	bámbo	It.: bambino
pójko	Fin.: poika	infano (de 3 is 6/7)		
báрно	Isl.: barn	infano (de 6/7 is 18)		

Al la sekva apitro

© René Philipp, 03.09.2004

La enhavolisto por la Kitaka gramatiko

- Antamparolo / Pirevá i
- Alfabeto
 - ♦ La alfabeto kaj la skribo de la Kitaka / Tla bócolo va rá[ti kitákani kélini
 - ♦ Prononco de la Kitaka
 - ♦ Frazo-signoj / Tókomari sémnori
- La akcento de la Kitaka / Tla twáKu kitákani kélini
- Gramatikaj terminoj Kitake – Esperante / kéli-berá[tari sónomori Kitákapi
- La vorto-specoj de la Kitaka lingvo / sonrú[iri kitákani kélini
- La substantivo / tla nàmi-sóno
- Kitaka deklinacio
 - ♦ Kitakaj kazoj / kitákari pádziri
 - ♦ Numeraj signoj / tálari sémnori
 - ♦ La tempindikiloj / vakti-dójkeleri
 - ♦ Apliko de la sufiksoj / Jópseni pasbándurini
- La adjektivo / tla òjta-sóno
- Pronomoj / svenàmi-sónori
- Apozicioj / bejdéturi
- Numeraloj / tàlu-sónori
- La "Kitaka" verbosistemo / tla kitáka gèra-sóno-sistemo
- Adverboj / aw-sónori
- Partikuloj / dèjlaso-sónori
- Junkcioj / gùger-sónori
- Son-simboliko / Bùnji-simbolíko
- Vortfara sistemo
 - ♦ Afiksoj, ordigitaj lam la Kitaka / gubánduri bilpáKari loK tla Kitáka
 - ♦ Afiksoj, ordigitaj lam Esperanto / gubánduri bilpáKari loK Esperanto
 - ♦ Esperanto-vorto = Kitaka afikso / Esperanto-sóno = Kitáka gubándu
 - ♦ Apliko de la afikso / jópseni gubándurini
 - ♦ Formado de el-nomesprimaj verboj / Kúpeni apa-nàmibáj-arini gèra-sónorini
 - ♦ Formado de prefiks(oid)aj verboj / Kúpeni pìrebánd(ojt)arini gèra-sónori
 - ♦ Regulo pri genro-lan i o / fépi tems kìnì-mútoseni
 - ♦ Afiksoidoj / gubándòjturi
 - ♦ Finaĵoj / ántasori
 - ♦ lan o de la vortospeco / mútoseni sòno-rúl[ini
 - ♦ Kunmetado / Samdéteni
 - ♦ Rangeco / ráKefo
- Vortokampoj
 - ♦ Vortokampoj / sòno-péltori
 - ♦ A etado / káwpeni
 - ♦ Agrokulturo / pèlto-sójoli
 - ♦ Alparoloj / gutókori
 - ♦ Arboj / púmuri
 - ♦ Armeo kaj armiloj / hólo va núhhuri
 - ♦ Arto / Kéjsto
 - ♦ Bestoj / êlukori
 - ♦ Brutoj / miálari, újwori
 - ♦ ielo kaj tieaj objektoj / népsu va témilanari ósori
 - ♦ Direktoj / gegámiri

- ◆ Ekonomio /
- ◆ Emocioj / jútumori
- ◆ Fotado / mótlendi
- ◆ Gastejo / gí ajko
- ◆ Higieno / dóvo
- ◆ Semiaj elementoj / az-ilmari élmori
- ◆ Jes. ne ktp. / jo. nem v.t.s
- ◆ Kiel oni amas Kitak-lingve? / Kvaw Kuj telúba Kitákapi?
- ◆ Koloroj / sivétiri
- ◆ Tiel nomataj etimologiaj koloroj en la Kitaka lingvo / témaw binámari áslí-Kúp-ilmari sivéti
- ◆ Komputiko / júps-ilmo
- ◆ Konati o / kenáletjeni. vekenáleni
- ◆ Konstruaĵoj / búgasori
- ◆ Konversacio / samvá i
- ◆ Korpopartoj / bád-elmo-ri
- ◆ Kredo / drúvi
- ◆ Laboro / gérso
- ◆ Landoj / gúori
- ◆ Le aro / ánjolo
- ◆ Lernado / úkceni. hógeni. mândeni
- ◆ Lingvoj / kéleri
- ◆ Lo ejoj / zívajkori
- ◆ Ludoj / púklori
- ◆ Malsano / Ansâwo
- ◆ Man o / Máko. Éto. Njámo
- ◆ Mezurunuoj / Míteni-ícori
- ◆ Mono kaj rilataĵoj / Púli va bécasori
- ◆ Morto kaj entombigo / móru va ensútintjeni
- ◆ Muziko / zéni
- ◆ Necesejo / Noádajko
- ◆ Nomoj / Námiri
- ◆ Ornamoj / bílsori
- ◆ Parencaro / a[míjatolo
- ◆ Pejza o / lónli
- ◆ Peto kaj dankoj / mélsto va dáko
- ◆ Pla o / kvóitu
- ◆ Planedoj kaj steloj / rio uri va nóksiri
- ◆ Plantoj / Zóltukori
- ◆ Politiko / viáfu
- ◆ Polto / pófto
- ◆ Pre ejo / mólitajko
- ◆ Profesioj / gér[omori
- ◆ Publikaj institucioj / vié[ari bújgori
- ◆ Salutoj / aori
- ◆ Sezonoj / énkwiri
- ◆ Signoj / sémnori
- ◆ Skribi kaj legi / na-rá[ta va na íta
- ◆ Smurfoj / cvrkori
- ◆ Sporto / pàwa-Kéjsto. kírho
- ◆ Telefono / vèjtetókelo
- ◆ Tempoindikoj / vakti-mèdo-dájori
- ◆ Tolaĵoj /
- ◆ Trafiko / trádamo
- ◆ Tranoktado / dernákteni

- ◆ Triboj Kitakaj / Ubókori Kitakari
- ◆ Urbo kaj vila o / Úru va sélo
- ◆ Vazaro / sáv-olo
- ◆ Vero kaj malvero / tónjo va antónjo
- ◆ Vestaŝoj / wásasori
- ◆ Vetero / nálli
- ◆ Veturiloj / âkelori
- ◆ Vizito / gáli

- Deveno / apagámo
- Pri la esti o de la Kitaka postpozitivo
- Ablamtosimilaj fenomenoj / apabúnjo-sémkari zópt-omori
- Basiswörter des Kitakischen / Bazaj vortoj en la Kitaka
- Um-vortoj / um-sónori
- Regulo por apostrofigo de vokaloj / fépi sve lía intjeni i -búnjorini
- Distingaj vortoparoj / ún[ari sòno-dojri
- Parencoj
 - ◆ Dialektoj kaj parencaj lingvoj / rázduri va a[mijatari
 - ◆ Kiel aspektas parencaj lingvoj? / Kvaw teismátama máklari kéliri
 - ◆ Kazoj en la Kitaka kaj parencaj lingvo resp. dialektoj
 - ◆ Verberoj parencaj / gèra-sónelmori asmíjatari
- Trajtaro / jédzolo
- Trajtaro – parto 2 / jédzolo déjlu 2
- Transpreno de radikoj / pèrne-tákeni daháturini
- Sintakso de la Kitaka lingvo / Tla són-soj-fépolo kitákani kélini
- Uzitaj mallongigoj por lingvoj / bilwéptari cótasori sve kéliri
- Uzitaj mallongigoj / bil-wéptari ót-asori
- Kolor-kodoj / sivèti-kódori
- Trajtoj el la pra-Kitaka lingvo / jédziri ísot tla àsli-kitáka kéli
- entileco / milájse[o
- Kitakujo, Dzitakujo, Tivadujo, Jojikujo kaj Tivukujo kaj iliaj regionoj
- Lingvokomparoj / kèli-lígemiri
- Lokaj apozicioj / pjásari bejdéturi

- Pri mi kaj alvoko
 - ◆ Iom pri mi / Ískitom tems mu
 - ◆ Alvoko pri helpo kaj kunlaboro / gukáleni tems nátmu va samgérso

© René Philipp, 14.09.2004

Esperanto-vorto = Kitaka afikso / Esperanto-sóno = Kitáka gubáнду

Vortoj

1.	ajn	nemt-	Hung.: nem + Mong.: medeh	nemt-kve	kiu ajn
2.	ajn	nevim-	e%.: ne + e%.: vím	nevim-kvo	kio ajn
3.	antama	geo-	Kant.: geo ⁶	geogódipi	en/ dum la antaŭa jaro
4.	arbo	-aswu	A um.: asw?u 'tree'	bátil- àswu	prunarbo, prunujo
5.	iu [pron.]	-pan-	Gr.: À±½ [pan]	vo- pan -e	ni iuj
6.	devi	-ni[-	Tlng.: niS	na-mák- ni [a	devi mangi
7.	estonta	-raK	Gua.: rã	[áti- raK	fian ino (estonta edzino)
8.	-famili- (lingve)	dzja-	in.: ji t́ng; ji shm	dzjatúrka	tjurka (kiel familio)
9.	-familiég- (lingve)	dzjo-		dzjourála	urala (kiel familiego)
10.	foje	-mul	Ki .: -mul	ojn- mul	unufoje
11.	-grup- (lingve)	zu-	in.: zm	zosláva	slava (kiel grupo)
12.	iama, eksa	-kwe	Gua.: -kue(-ngue)	dóstu- kwe	eksamiko
13.	-infano, -fil(in)o	-aj[-	Sr.: yaazu [jâ]i]®	Paol- aj [u	Pamlo-filo
14.	kiu scias	namt-	Jap.: nan(i) + Mong.: medeh	namt -kvílan	kiu scias kie
15.	-lingva	ki-	Sv.: kiswahili	kirúsa	rus-lingva
16.	naskito	-ujz-	Turk.: -üz (-iz)	ekujzori	emeloj
17.	ne povi, timi	-vip-	Tlng.: -vip	ému telént vipa	li timas flugi
18.	nur [pron.]	-tik-	Lit.: tik	vo- tik -e	nur ni
19.	pa jo &	-apja	Tul.: appa, appè	Mónu- apja	pa jo Monuo
20.	-planto	-il -	Snc.: -il	málseK- il i	mirtelujo
21.	preta (por)	-behh-	Tlng.: -beH	na-lab- behha	esti preta por transsendi datojn
22.	preti (por)	-rup-	Tlng.: -rup	Mu temá rupa .	Mi pretas por man i.
23.	pri (verbe)	be-	Ger.: be-	nabetóka	praparoli
24.	regiono	-akti	Gl.: -actis	Rújg- akti	regiono Rugeno
25.	rivero de	i-	Ind.: ci	i -ajásu	rivero de erco(j)
26.	riverego	-ali	Trk.: ala	Bê rali	bruna riverego
27.	salo	-[jo	Jap.: shió	píka [jo	kuir-salo
28.	sam-X-ano	-da[-	Turk.: -da_	dîn- da [o	samreligiano
29.	sekva	raj-	Jap.: rai-	raj díno	sekva tago
30.	sen -a	-tlena	Hung.: -tlen	súvot tlena	senakva

31.	simila	–ems–	Turk.: –(i)msi	gjúp em sa	stulteca
32.	volonti	–hhaK–	Tlng.: qang	nagérs– hha Ka	volonti labori

Sciencaj afiksoj

Mi reordigis ion i tie lam la libro "Esperanto-pola vortaro", pa oĵ 15–17.

prefiksoj

1.	bi–	%em.	snew–	Eg.: snéwe	snew bé[a	bimetala
2.	centi–	fiz.	juz–	Uzb.: juz '100'		centilitro
3.	deci–	fiz.				decilitro
4.	deka–	fiz.	zom–	Ling.: zómi 'zehn'		dekalitro
5.	di–	%em.				dioksido
6.	giga–	fiz.: 10 ⁹ , komp.				gigavolto
7.	hekto–	fiz.	Kam–	Ling.: nkámá		hektolitro
8.	hiper–	fiz.				hipersona
9.	hipo–	%em., fiz.				hipoklorito
10.	infra–	fiz.				infraru a
11.	kilo–	fiz.: 10 ³	Kin–	Vj.: nghìn	Kin ígo	kilometro
12.	makro–					makrokosmo
13.	mega–	10 ⁶				megatuno
14.	mikro–					mikrofilmo
15.	mili–	fiz.: 10 ^{–3}	miK–	Uzb.: ming '1000'		mililitro
16.	miria–	fiz.: 10 ⁴				mirialitro
17.	mono–					monokromata
18.	pan–					pankromata
19.	penta–					pentaedro
20.	per–	%em.				peroksido
21.	poli–					poliedro
22.	proto–					protonotario
23.	semi–					semiacetalo
24.	seskvi–					seskvimetra
25.	tele–		vejte–	Ger.: Weite [vajtë]	vej tetókelo	telefono
26.	tetra–					tetraedro
27.	ultra–					ultraviola

sufiksoj

1.	–ac–	bot.				betulacoj
2.	–al–	bot.				urtikaloj
3.		%em.				acetalo
4.	–at–	%em.				klorato
5.	–ator–	te%.				transformatoro
6.	–ed–	zool.				cervedoj
7.	–hidr–	%em.				klorhidro
8.	–icid–	%em., med.				insekticidoj

9.	-id-	%em.				bromido
10.	-ik-					azotika acido
11.		sci.	-ilm-	Turk.: ilim	júpsilmo	komputiko
12.	-il-	%em.				karbonilo
13.	-ilion-	mat.				kvariliono ($10^{6 \cdot 4} = 10^{24}$)
14.	-it-	%em.				klorito
15.		med.				konjunktivito
16.	-metr-	te%				vakumetro
17.	-oid-					elipsoido
18.	-ol-	%em.				metanolo
19.	-olog-					glaciologo
20.	-oz-	med., vet., bot., ar.				tuberkulozo
21.		%em.				azotoza acido
22.	-skop-	te%				termoskopo

Aldonaj afiksoj

1.	kontram-, anti-	han-	Jap.: han-	hankitáka	antikitaka
2.	bon(e)-	kàle-	Gr.: kalá		
3.		joj-	Jap.: yoi		
4.	pri-	be-	Ger.: be-	naberá[ta	priskribi

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Kitakujo, Dzitakujo, Tivadujo, Jo5ikujo kaj Tivukujo kaj iliaj regionoj

Jen mapo pri "Katvori".

1. Dzitakujo

RIM: Kitakaj nomoj en krampoj, se diferencas de la Dzitakaj

regiono	efurbo	kie?
Yk-aktë (Uk-akti)	Ykë (Uki)	sudo
Dëk-aktë (Dik-akti)	Dëkë (Diki)	mezo
Tów-aktë (Tow-akti)	Tówu	nordo

2. Kitakujo

a) Okcidento

regiono	efurbo	kie?
Dva -akti	Dva i	tuj apud Dzitakujo
Dorúp-akti	Dorúpo	nordoriente de Dvá akti
Kváj-akti	Kvájju	oriente de Dvá akti

b) Mezo

regiono	efurbo	kie?
Dvík-akti	Dvíki	efurba regiono

c) Sudo

regiono	efurbo	kie?
Jóp-akti	Jópu	norda parto, nordoriente de Tivadujo
DóKk-akti	DóKki	oriente de Tivadujo
Ráv-akti	Rávo	sudoriente de Tivadujo
Tójk-akti	Tójko	tuj apud okcidenta Jo5ikujo

d) Sudoriento

regiono	efurbo	kie?
Górz-akti	Górzi	norde inter orienta Jo5ikujo kaj Tivukujo
Swú -akti	Swú i	sude inter orienta Jo5ikujo kaj Tivukujo

Dzáb–akti	Dzábo	tuj oriente de Tivukujo
Túr[–akti	Túr[i	oriente de Dzábakti

e) Oriento

regiono	efurbo	kie?
Dzówk–akti	Dzówku	okcidenta parto
Kiráti–akti	Kiráti	meza parto
yivówd–akti	yivówdu	orienta parto

f) Nordo

regiono	efurbo	kie?
Dvíkim–akti	Dvíkimi	"tokame"–dialekta insulo

3. Tivadujo

regiono	efurbo	kie?
Altpáda Tivádakti	Altpáda Tivádi	okcidento
Nósta Tivádakti	Nósta Tivádi	oriento

4. Jo5ikujo

a) Oriento

regiono	efurbo	kie?
Já[k–akti	Já[ki	nordo
Twéd–akti	Twédi	eborda sudo
Rújk–akti	Rújki	insulo Rúvadi o kaj nordo de Jozimo

b) Mezo

regiono	efurbo	kie?
Svót–akti	Svóti	mezo kaj sudo de la insulo Jozimo

c) Okcidento

regiono	efurbo	kie?
Kvónt–akti	Kvónti	sude kaj inklude de Kriveja montaro

5. Tivukujo

regiono	efurbo	kie?
Mú[kv–akti	Mú[kvi	efurba regiono
Svá[–akti	Svá[i	nordo
Bów–akti	Bówo	sudo

Al la sekva apitro

© René Philipp, 23.09.2004

Fina5oj / ántasori

–a	<u>adjektivo kaj verbo</u>	Esp–o: –a <adj.> + Sva.: –a <v.>	distingo per afiksoj
–aw	<u>devenaj adverboj</u>		
–e	–		
–i	<u>substantivo</u>	Sans.: –+/-n+, Rom.: –i/–ni; Malt.: –i; Kvn.: –i	
–o		Sl.: –o	
–u		Div.: –u; Malt.: –u; Kvn.: –u	

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Regulo pri genro-ĵan i o / fépi tems kîni-mútoseni

Modelo por tiu ĵan i o estas la litova lingvo, kiu en kunmetoj ĵan as iun substantivan finaĵon al -is am - . [Lam "HBLS", paĝo 345] Sed en la Kitaka la sistemo ne blinde imitas la modelon.

- Genro al nemtra je -o / kîni gu andójsa je -o

sufiksoj	baza formo	senco	devena formo	senco	memstare	senco
-ajk-	káwku	kuko	káwkajko	kukejo	ájki	ejo
	bálti	mar o; ĵlimo	báltajko	mar ejo; ĵlimejo		
-ajp-	na-gérsa	labori	gérsajpo	laboremo	ájpu	emo
	na-svápa	dormi	svápajpo	dormemo		
-as-	na-píta	trinki	pítaso	trinkaĵo	ási	aĵo
	ávu	aso	ávaso	asaĵo		
-egv-	házu	domo	házegvo	domego		
	gálu	flugilo; na ilo	gálegvo	flugilego; na ilego		
	stíni	muro	stínegvo	murego		
	adéli	perlo; guto	adélegvo	perlego; gutego		
-ek-	házu	domo	házeko	dometo		
	gálu	flugilo; na ilo	gáleko	flugileto; na ileto		
	gátu	strato	gáteko	strateto		
	stíni	muro	stíneko	mureto		
	adéli	perlo; guto	adéleko	perleto; guteto		
-el-	na-dánja	bati	dánjelo	batilo		
-elm-	cásu	ne o	cáselmo	ne ero		
-ens-	cúkru	sukero	cúkrenso	sukerujo	énsi	ujo
	sóli	salo	sólenso	salujo		
-e[-	tlústa	dika	tlúst[e]o	dikeco		
-im-	hújlu	stelo	hújlimo	steleto		
	házu	domo	háximo	dometo		
	gálu	flugilo; na ilo	gálimo	flugileto; na ileto		
	gátu	strato	gátimo	strateto		
	stíni	muro	stínimo	mureto		
	adéli	perlo; guto	adélimo	perleto; guteto		
-ol-	hújlu	stelo	hújlolo	stelaro		
-[jo	na-píka	kuiro	píka[jo	kuiralo		

- Subgrupo kies unua parto estas duaranga numeralo,

– góni	angulo	tir–góno	triangulo		
		dor–góno	kvarangulo		
		vit–góno	kvinangulo		
		muc–góno	sesangulo		

RIM: e la memstaraj formoj la nemtri o de la genro ne devas okazi!

– Genro–distingo / k̀ini–ún[eni

sufiksoj	baza formo	senco	devena formo	senco
–aj[–	Paolo	Pamlo	Paolaj <u>u</u> , –i	fil(in)o de Pamlo
–ast–	gútlu	luo	gútlast <u>u</u> , –i	luisto, –ino
–awpt–	gerádi	urbo	gerádawpt <u>u</u> , –i	urbestro, –ino
–da[–	d̀ini	religio	d̀in–da[o, –i, –u	samreligiano, –ino, vir–
–erj–	na–péka	baki	pékerj <u>u</u> , –i	bakisto, –ino
–ez–	ína	ina	ínez <u>o</u> , –i, –u	ino, –ino, vir–
	lénka	pola	lénkez <u>o</u> , –i, –u	polo, –ino, vir–
–ist–				
–ok–	óvico	jafo	óvicok <u>o</u> , –i, –u	jafigo, –ino, vir–
–ul–	loápi	piedego, ungego	loápulo, –i, –u	piedegulo, –ino, vir–

– Kondi a genro–distingo / pátra k̀ini–ún[eni

sufiksoj	baza formo	senco	devena formo	senco	senco
–egv–	áhhu	frato	áhhegv <u>u</u>	fratego	
	áhhi	fratino	áhhegvi	fratinego	
–ek–	áhhu	frato	áhheku	frateto	
	áhhi	fratino	áhheki	fratineto	
–im–	áhhu	frato	áhhim <u>u</u>	frateto	
	áhhi	fratino	áhhimi	fratineto	
	rúnu	viro	rúnim <u>u</u>	vireto	

RIM: i tiu distingo nur okazu e personoj kaj necese bestoj. La modelo por i tiu distingo estas la litova lingvo, sed kitake nur i–lime. e a5oj modelas la germana kun sia nemtro.

– Genro al vira je –u / k̀ini gu nára je –u

sufiksoj	baza formo	senco	devena formo	senco	memstare	senco
–aswu	bátili	pruno	bátil–asw <u>u</u>	prunarbo	ásw <u>u</u>	arbo
–o ku	Rúdu		Rúdo <u>ku</u>	Rud jo		

- Genro al ina je -i / kùni gu kúnja je -i

sufiksoj	baza formo	senco	devena formo	senco	senco
-akti	Rújgo	Rugeno	Rújg-akti	regiono Rugeno	
-ali	bêra	bruna	Bêrali	bruna riverego	
-eni	na-miéta	pensi	miéteni	penso	
-iti	Émi	Emao	Émiti	Emnjo	

- Genro-konservo / kùni- úvumeni

sufiksoj	baza formo	senco	devena formo	senco	senco
-a -	rúnu	viro	rúna u	vira o	
-il -	tílkwo	frago	tílkwil o	fragujo	
	móckari	ribo	móckaril i	ribujo	
	bátili	pruno	bátíl i	prunujo	
	pápu	fazeolo	pápíl u	fazeolujo	

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

13. entileco / milájse[o

i esprimeblas per distingo de la pronomoj personaj, per aldona5o e la verbo am per aparta leksiko.

La aldona5o e la verbo plej ofte estas la ligenda verbo –sura "fari". Aparta leksiko iom kompliketas pro la kunplekti o kun la rangeco.

Ekz.

Ja telúba–sùra kámin.	Mi amas vin. (tre entile)
-----------------------	---------------------------

V–u ankam sub la vorto–kampo entileco.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 03.09.2004

Antamparolo / Pirevá i

Jen vi havas la unuan gramatikon kaj vortaron de la Kitaka lingvo (kitáka kéli). Ĝi esti is dum sufi e longa tempo el tre diversaj lingvaj fontoj de kelkaj lingvofamilioj, ekz. hindemropa, urala, tjurka, anda, ĉintibeta k.a. E ĉi uzi is inventitaj lingvoj, ekz. la klingona. Krome la lingvo enhavas kelkajn elpensitajn vortojn.

Mi ne volas, nek povas aserti, ke ĝi jam estus preta, ĉar lingvo ĝenerale neniam preti ĉas. La ideo pri tiu lingvo iom post iom esti is. Kvankam iuj povus imagi, ke plia lingvo e superfluus, mi estigis kaj pluevoluigos ĝin. Mi akceptas helpon. Do kontaktu min per tlustulimu@web.de!

La Kitaka lingvo transprenis trajtojn de diversaj fonto-lingvoj. Ĝi havas multajn kazojn kiel la uralaj, sed pli sisteme funkcias, ĉar ĝi ne havas radik[an] ĝojn, kiel la finna kaj estona. Krome ĝi konas verbo-prepoziciojn kiel la vjetnama, kmara kaj ĉina (kaj eble aliaj). Ĝi havas nur kvin vokalojn kiel la plej multaj slavaj, la hispana, la japana ktp. Pri pliaj trajtoj vidu en la koncerna ĉapitro. Se vi konas iun trajton en alia lingvo, kiu lam vi ĵajnas tamga por la Kitaka, bonvolu informi min retpo[te] lameble per aldona .pdf-dosiero am .doc-dosiero (Mi komprenas Esperanton, germanan, iom anglan, tre malbone rusan lingvojn. Kaj vi povus e provi ĝi tiun lingvon).

En la listo pri la sufiksoj ordigita lam Esperanto nur enestas afiksoj. Do, se iu afikso Kitaklingva ne havas afiksan ekvivalenton en Esperanto, ĝi ne aperos tie. Sed ĝi aperos en aparta ĉapitro.

Kaj krome la lingvo havas duan nomon: **Kiréna** lam mia antamnomo René (esp-e: Reneo).

En la jaro 2002 mi enkondukis tiel nomatajn kolor-kodojn, uzatajn en diversaj ĉapitroj. Se mankas aparta mencio pri la senco, tiam tuj validas la ĝenerala skemo.

MáKaw dágloso bérti der ĉiteni témeni búkimuni!. "Multe da amuzo dum tralego de ĝi tiu libreto!"

René Philipp

Neustrelitz, la 24.09.2004

Pri teknikaj problemoj

Pirevá i "Antamparolo"

WaK kámi tehéma tla ójnen[en kèliberá[ton va sónolon kitákani kélini. Émo laésetja bérti hájpaw dólga vákti ísot gaj dór[ari kélari ísókori ot bázari kèli-sájmiri, lízaw dzja-hindewropa, dzjo-urala, dzja-turka, dzja-anda, dzja- ĉintibeta v.k. Méve lawéptewa utéktari kéliri, lízaw tla kikliKona. Ísrew tla kéli teenhéma bázarin utéktarin sónorin.

Mu nem maw, néte tejámp-képa, da émo jaw vurója, énkos kéli sómaw nisúber terójetja. Tla bími tems téme kéli ískitom pási ískitom laésetja. Suj ískeri vuképa namukmáta, da mása kéli méve vuùpre[úra, mu laésintja va sójve sjesójjvoma émon. Mu tepôka nátmun. DoK kontáktaj mun tlustulimu@web.de-pe.

Tla kitáka kéli lapèrnetáka jédzirin ísot bázarí isóko-kéliri. Émo tehéma máKarin pádzirin as tla dzjo-urálari, tar massistémaw tefunkcía, énkos émo nem tehéma dahátu-mútosetjenirin as tla kifínna va kiéstóna. Ísrew émo tekenála gèrasón-pìredéturin as tla kivjetnáma, kikméra va kí ína (va átvaw kítari). Émo tehéma tik piK i búnjorin as tla najmáKari zu-sláviri, tla kihispána, kijapána v.k. Tems másari jédziri mátaj énku tla [i-témsa búkelmo. Ípe kámi tekenála ísken jédzin énsaj kíta kéli, jóKke loK kámi tesíha déhhta sve tla Kitáka, kow-hábra mun wàKopóstaw ípe teátva gudána .pdf-dáti lip .doc-dáti. (Mu tepaníma kiEsperanton, kizermanan/kidúj an, lit kiiKran, ó e anhévaw kirúsan kélirin. Va kámi vuképa nanjusa témen kélin.)

Énsaj tla lísti tems tla pasbánduri bilpáKa loK Esperanto tik teenésa gubánduri. DoK, ípe gubándu Kitak-tíla nem tehéma sémtin énsaj Esperanto, émo nem sjezópta témilan. Tar émo sjezópta énsaj vé a búkelmo.

Va ísrew tla kéli tehéma éken[en námin: **Kiréna** loK múa pìrenámi René (Kit.: Rénu, Esp-o: Reneo).

Éni tla gódi 2002 mu laenbrúKa témaw binámarin sivèti-kódorin, biwéptarin énsaj dór[ari búkelmori. Ípe tefápa vé a nópru tems tla tólku, témilan tvaw tevalída tla sóma skémo.

MáKaw dágloso bérti der íteni témeni búkimuni!.

Bilnjobíru Ikodóstu

New[trelcu, tla 25.09.2004

Ómpe róksari ámpiri

Al la alfabeto (unua apitro)

© René Philipp – Bilnjobíru Ikodóstu

Gramatikaj terminoj Kitake – Esperante / kèli–berá[tari sónomori Kitákapi

1. Sonori "Vortoj"

	Kitaka	Esperanto lamvorte	Esperanto int.	Ekzemploj	Sencoj
1.	svenami–sono	pornomo–vorto	<u>pronomo</u>	mu, ti, paj; vo, ju, lo	mi, ci/vi, li/ŝi/ ĝi; ni, vi, ili
2.	asi–sono	aŝo–vorto	<u>substantivo</u> , o–vorto	stíni, gúo, míci	muro, lando, katino
3.	e[o–sono	eco–vorto		dáde[o	grandeco
4.	ojta–sono	eca–vorto	<u>adjektivo</u> , a–vorto	dáda, zólta	granda, verda
5.	esa–sono	esti–vorto	<u>verbo</u> , i–vorto	nadáda, nazólta	grandi, verdi
6.	gera–sono	fari–vorto		nagera, nasteja, nalajga	fari, stari, kuĵi
7.	sam–gera–sono	kune–fari–vorto	<u>konverbo</u>	makiada, gersiza	man inte, laborante
8.	wó ku		<u>participo</u>	bilgéra, rumáka	farita, man anta
9.	aw–sono	e–vorto	<u>adverbo</u>	temaw,	i tiel
10.	bejdétu	e–meto	<u>apozicio</u>	do; bejvosaj	is; e
11.	pire–sono pire–détu	antamvorto antam–meto	<u>prepozicio</u> (am _ i tie)	do, isku, ensaj	is, el, en
12.	anpire–sono pas–détu	malantamvorto post–meto	<u>postpozicio</u>	dore, bejvosaj	lam, e
13.	gùger–sóno	alfar–vorto	<u>junkcio</u>	va; da	kaj; ke
14.	samger–sono	kunefar–vorto	<u>konjunkcio</u>	va, ate	kaj, ankam
15.	zemger–sono	subfar–vorto	<u>subjunkcio</u>	da, pat	ke, se
16.	dejlaso–sono	partaŝo–vorto	<u>partikulo</u>	dja	jen
17.	tálu–sono	numero–vorto	<u>numeralo</u>	ic, ek, kum, kek, piK	unu, du, tri, kvar, kvin
18.	kâla–sono	voki–vorto	<u>interjekcio</u>	njit!, ning!, cak!, vaj!	

2. Padziri "Kazoj"

Ili aperas en la koncerna apitro.

Kelkaj kazoj estas sociolektaj, sed ne triopas.

3. Urale[ari pjasi–padziri "Uralecaj lokativoj"]

1.	eno–dzajpo	en–trovi kazo	inesivo
2.	eno–gejpo	en–irkazo	ilativo
3.	eno–gampo	en–venkazo	elativo
4.	upreo–dzajpo	sur–trovi kazo	superesivo
5.	upreo–gejpo	sur–irkazo	sublativo
6.	upreo–gampo	sur–venkazo	delativo
7.	bejo–dzajpo	e–trovi kazo	adesivo
8.	bejo–gejpo	e–irkazo	alativo
9.	bejo–gampo	e–venkazo	ablativo (2)

4. Rázdari va somséd–kélari pádziri "Dialektaj kaj najbar–lingvaj kazoj"

1.	àlku–pádzi	komenc–kazo	
2.	dòro–pádzi	vojo–kazo	
3.	gugàmo–pádzi	alveno–kazo	terminativo
4.	tùku–pádzi	fino–kazo	
5.	wùjpi–pádzi	escepto–kazo	
6.	kèsi–pádzi	mezo–kazo	
7.	vàkti–pádzi	tempo–kazo	temporalo

RIM i–supre nur aperas kazoj el parencaj dialektoj kaj lingvoj! La nombro de la kazoj en parencaj lingvoj tre malsamas: Dziga havas nur 2 kazojn (kiel Esperanto), Dzitaka havas 7 (en sudaj dialektoj) am 10 (en mezaj kaj nordaj dialektoj), Tivada havas 28 (en okcidenta dialekto) am 30 (en orienta dialekto), Jozika havas 30 (en norda parto de la orienta dialektaro kaj okcidenta dialektaro), 31 (e la marbordo de la orienta dialektaro, do "Twed–akti"), 32 (sur la insuleto "Rujk–akti"), 33 (en la meza dialektaro kaj meza resp. suda partoj de la okcidenta dialektaro, do "Svot–akti" kaj "Kvont–akti"), la Tivuka havas 29 kazojn. La temporalo ekzistas nur en du (!) urbetoj kaj kelkaj vila o j irkame.

5. So ari sánari pádziri "sociolektaj triopaj kazoj"

1.	úpo–dzajpo	sur–trovi kazo	
2.	úpo–gejpo	sur–irkazo	
3.	úpo–gampo	sur–venkazo	
4.	sírkeo–dzajpo	irkam–trovi kazo	
5.	sírkeo–gejpo	irkam–irkazo	
6.	sírkeo–gampo	irkam–venkazo	
7.	zémo–dzajpo	sub–trovi kazo	
8.	zémo–gejpo	sub–irkazo	
9.	zémo–gampo	sub–venkazo	
10.	désno–dzajpo	dekstre–trovi kazo	
11.	désno–gejpo	dekstre–irkazo	
12.	désno–gampo	dekstre–venkazo	
13.	[újo–dzajpo	live–trovi kazo	
14.	[újo–gejpo	live–irkazo	
15.	[újo–gampo	live–venkazo	

16.	píreo–dzajpo	antam–trovi kazo	
17.	píreo–gejpo	antam–irkazo	
18.	píreo–gampo	antam–venkazo	
19.	anpíreo–dzajpo	malantam–trovi kazo	
20.	anpíreo–gejpo	malantam–irkazo	
21.	anpíreo–gampo	malantam–venkazo	

6. Gèra–sónari élmori "verbaj elementoj"

a) Váktiri "tempoj"

1.	nu–vákti	nun–tempo	prezenco nuna	nu–
2.	te–vákti	as–tempo	prezenco	te–
3.	la–vákti	is–tempo	preterito	la–
4.	sje–vákti	os–tempo	futuro	sje–
5.	voj–vákti			voj–
6.	mo–vákti			mo–

b) Gvávture "modoj"

1.	dàjka–gváwtu	montri–modo	indikativo	–
2.	go–gváwtu	u–modo	imperativo	go–, –j
3.	kow–gváwtu	bonvolu–modo	prekativo	kow–
4.	ma–gváwtu	nefaru–modo	prohibitivo	ma–
5.	vu–gváwtu	us–modo	kondicionalo; potencialo	vu–
6.	na–gváwtu	i–modo	infinitivo	na–

c) Ismátamori "aspektoj"

1.	a ka–ismátamo	antas–aspekto	progresivo	–a ka
2.	tân–ismátamo			tân
3.	uwan–ismátamo	ontas–aspekto	prospektivo	–uwan

d) Gèra–kváwori "agad–manieroj" (RIM: Germane: Aktionsarten)

1.	ko–gèra–kváwo	ek–agad–maniero	ingresivo	ko–
2.	sa–gèra–kváwo	malek–agad–maniero	egresivo	sa–
3.	daw–gèra–kváwo	ad–agad–maniero	durativo	daw–
4.	me–gèra–kváwo	ig–agad–maniero	kamzativo	me–
5.	intja–gèra–kváwo			–intj–a
6.	ve–gèra–kváwo	i –agad–maniero	in%oativo	ve–
7.	etja–gèra–kváwo			–etj–a

e) Kíniri gèra–sónari "genroj verbaj"

1.	gèra–kíni	fari–genro	aktivo	–
2.	njàkara–kíni	suferi–genro	pasivo	–ew–, –ikt–

f) Njátamo "evidenteco"

1.	pon–njátamo	vidite–evidenteco	–	pon
2.	vis–njátamo	certe–evidenteco	–	–vis–
3.	wen–njátamo	lamdire–evidenteco	–	–wen–

7. Gudánari gèra–són–elmori "Aldonaj verberoj"

RIM: Ili ekzistas en dialektoj.

1.	dòw–om–gváwtu	dubo–modo	mi dubas pri la dira5o		–dùm–
2.	jakina–gváwtu	certa–modo	mi certas pri la dira5o		–jakn–, –jaK–
3.	<i>uva–gèra–kváwo</i>	<i>resti–agad–maniero</i>	<i>damre</i>	<i>durativo</i>	– uv–
4.	dàpo–gváwtu	sensenca5o–modo	sensence, sencele		–dap–
5.	dějlo–gváwtu	parto–modo	(nur) parte		–del–
6.	dino–gváwtu	tago–modo	tage, tut–tage		–din–
7.	diva–gváwtu	spekti–modo	mi spektis la dira5on		–div–
8.	djama–gváwtu	amdaci–modo	amdace		–djam–, –dzam–
9.	<i>lit–gèra–kváwo</i>	<i>iomete–agad–maniero</i>	<i>iomete</i>	<i>atenuativo</i>	–lit–
10.	løjba–gváwtu	gaja–modo	gaje, volonte		–lojb–
11.	lùla–gváwtu	supozi–modo	supoz(ebl)e	supozitivo	–lul–
12.	màga–gváwtu	pla i–modo	pla e, kun pla o		–mag–
13.	màlua–gváwtu	honti–modo	hontinde		–malu–, –mawl–
14.	himo–gváwtu	avido–modo	avide		–him–
15.	hoaka–gváwtu	trompi–modo	trompe, erarige		–hoak–
16.	hòjga–gváwtu	oji–modo	oje		–hojg–, –hoj–
17.	hòjta–gváwtu	usta–modo	uste		–hojt–
18.	hòva–gváwtu	lāti–modo	late		–hov–, –how–
19.	tân–gváwtu	antas–modo	–ante		–tân–

8. Búnjiri "sonoj"

1.	ánti–búnjo	fin–sono	fina sono	
2.	apabúnjo	de–sono	ablamto	v–u sub " <u>ablamto–similaj fenomenoj</u> "
3.	èkud–i búnjo	duon–vokalo	duonvokalo	Lit.: pusbalsis
4.	ensóna búnjo	envorta sono	envorta sono	
5.	i –búnjo	mem–sono	vokalo	Ger.: Selbstlaut
6.	kwánzo–búnjo	komenco–sono	komenca sono	
7.	ójve–búnjo	sol–sono	vokalo	
8.	púnto		plozivo	Kvn.: punta [p'unta] <Ety(PUT[siehe PUS])>
9.	[irbúnjo	irkam–sono	umlamto	Ger.: Umlaut
10.	su–búnjo	kun–sono	konsonanto	Ger.: Mitlaut

11.	umbúnjo	um-sono	umlamto	Ger.: Umlaut
12.	bek-bùjki-búnjo	retro-flekso-sono	retroflekso	

9. Kitari "aliaj"

1.	ákani		akanjo (N)	Rus.: 0:0=85 [ákanie]
2.	ansóno	mal-vorto	antonimo	–
3.	àsli-Kúp-ilmi	pra-form-scienco	etimologio	Ind.: asli + – + Turk.: ilim, Ar.: ilm, Ind.: ilmu
4.	bóco		litero	–
5.	bócolo	liter-aro	alfabeto	–
6.	dahátu		radiko (gram.)	Sans.: dhatu
7.	dovísu	is-tut–	komplemento	Rus.: 4> [do] + Lit.: visas PT: Ger.: Ergänzung
8.	gubándu	al-lig–	afikso	gu + –band–
9.	kalámo		vorto	Nub.: kalám, Ar.: kalaam
10.	kíni gèra-sóna	genro verba		Isl.: kyn + Isl.: gera + <i>v-u malsupre</i>
11.	mátei		vorto	Eg.: máte
12.	pasbándu	post-lig	sufikso	pas + –band–
13.	pìrebándu	antam-lig	prefikso	píre + –band–
14.	ráliti		skribo	Lit.: raati
15.	róki		silabo	Alb.: rrokje
16.	róki-piéno		silabo-disigo	Alb.: rrokje, –a + i.: pién
17.	samsóno	kune-vorto	kunmeta5o	–
18.	semsóno	sam-vorto	sinonimo	–
19.	sóno		vorto	Fin.: sana, Est.: sõna,
20.	sónomo	vort-umo	termino	Hung.: szó
21.	sòno-pélto		vortkampo	–""– + Fin.: pelto
22.	son-rúsi		vortspeco	–""– + Lit.: ruais
23.	tánru		vortgrupo	L5b.: tanru
24.	ùsu-òso-Kúpi	subjekto-objekto-formo	transicionalo	–

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Alvoko pri helpo kaj kunlaboro / gukâleni tems nâtmu va samgérso

Kara leganto!

Se i tiu iom stranga projekto pla as al vi, e se vi ueste opinias, ke i ne tamgus kiel Internacia Lingvo, vi povus helpeti am kunlabori. Tion plifaciligu informoj pri uzata softvaro:

softvaro	dosier-formato	por
Word 2000	.doc	i tiu teksto
Organice 2.0.15 (16-bit)	.dbf (dBase IV)	organizi la vortaron
Interreta esplorilo 5.5 resp. 6.0.2800.1106 am Mozilla 1.2–1.7	.(p)htm(l)	ser i pliajn informojn prilingvaj en la interreto
skriboj "Arial" + "Lucida Sans Unicode"	.ttf	aran i la diakritajn signojn
Vindozo 98	–	uzi iujn supre menciitajn programojn, ar kelkaj ne latus pli novan sistemon
Vindozo XP	–	uzi iujn programojn markitajn hel-verde
Phase 5	.html	produkti la koncernan version

Krome mi uzis multajn librojn, kiujn mi ne aparte mencios.

Se vi konas iun retejon, kiu enhavas informojn pri aliaj ekzotaj lingvoj kaj ofertas .pdf-dosierojn enhavantajn vortar(et)ojn am gramatikojn, bonvolu reti al mi jene: tlustulimu@web.de. Vi ankam povas sendi al mi aldone .pdf-dosieron pri tio, se i ne pli grandas ol 4 MB. (Limo por aldone 50 e web.de! Vi povas superruzi in per dismeto en apartajn pakitajn .zip-dosierojn, kiuj malsupru la limon. Krome bonvolu antamanonci vian intencon, por ke mi povu malplenigi mian po]tfakon!)

Mi ankam latus scii i pri ideoj, kiuj ebligis plikompleksigi sed ne plikomplikigi la gramatikon kaj vort-faran sistemon. u vi eble konas iun alian projekton similanta al la i tiea? Am u eblus uzi kelkajn ideojn el tiaj projektoj (kiel ekz. kazoj, tabelvortoj, afiksoj am io ankoram ne menciita i tie)?

Kelkajn trajtojn mi intence ne enmetis:

- – infiksojn krom por fari novajn radikojn
- – pliajn tonemojn
- – Jan i o de komencaj konsonantoj lam gramatika funkcio kiel okazas en Keltaj lingvoj
- – Jan i o de finaj konsonantoj depende de fleksio kiel okazas en la finna, ingria, estona kaj samea (lapona) lingvoj
- – ablamto por gramatika funkcio (deklinacio am konjugacio) kiel en hindemropaj lingvoj
- – simolan vokalJan i on por gramatika funkcio kiel en afrikaziaj lingvoj
- – "sandhi"ajn sonadaptajn kiel okazas en Sanskrita kaj Neneca lingvoj

- – klasoj prefiksigitaj kiel en la Bantuaj lingvoj
- – klasoj sufiksigitaj kiel en Fulania (okcidenta afriko) lingvo
- – malfacile prononceblajn konsontojn (kiel ekz. th en la angla, ts^o en la ab%aza), vokalojn (kiel ekz. longa ĕ en angla girl am nazalaj kiel en pola, portugala, franca am hindia lingvoj)
- – mallogika ortografio kiel en kelkaj okcident–emropaj lingvoj
- – pli da sonoj, ar alikaze la lingvo estus pli komplika.
- – toneman konjugacion, ar tio tro komplikus kaj lam mia scio ne ekzistas ekster Afriko
- – toneman deklinacion, ar tio tro komplikus kaj lam mia scio ne ekzistas ekster Afriko
- – Jan o de vorto lam tre komplikaj reguloj, kiel okazas lam mia scio en kelkaj okcident–afrikaj lingvoj por formi pluralon ktp.
- – flekcieco en la gramatiko kiel en la hindemropaj lingvoj (ekz.: Ger.: Buch "libro" > Bücher "libroj", Nase "nazo" > Nasen "nazoj", Auto "amto" > Autos "autoj"; gehen "iri" > ging "iris", stehen "stari" > stand "staris"; &)
- – personan fleksion e prepozicioj ni eble evitu, ar i iom malvastas. i ekzistas lam mia scio nur en kelkaj lingvoj, ekz. kimra; araba [Sekundäre Flexionsbildung, pa oĵ 437–446] Krome i malfaciligus kaj malreguligus la lingvon. Sed eble i tamgus por iuj aliaj lingvoj, kiel ekz. Kropua.
- – lam mia lingvo–sento ankam neregula pluraligo kiel jene ne imitendas (pri la anglaj tradukoj 'kulpas' la interreto)

Lingvo	SINGULAR		PLURAL	
Maa	[nk– áí'	thunder, sky, god	ink–âi–tîn	thunders, skies, gods
	ol–kér'	castrated ram	il–k[rr–á	castrated rams
	[nk–ájí'	house	ink–ájí–jík	houses
	en–jóré	war, raid	in–jor–în	wars, raids

• –

Tiajn trajtojn ni ne enmetu en la Kitakan, sed eble en la Kropuan!

Sed ne pensu, ke mi estus netolerema al aliulaj ideoj. Tio ne ŭstas! Eble kelkaj el la supre menciitaj trajtoj tamgus por la Kropua lingvo, kiu ne rilatas al la Kitaka kaj ties parencoj.

u vi havas iujn ideojn pri la jenaj trajtoj:

- – Pliaj afiksoj por adjektivoj
- – Pliaj afiksoj por verboj (se eblas sufiksoj), prefiksoj por povi distingi pli da modoj kaj agad–manieroj
- – Pliaj afiksoj por substantivoj (ekz. por teknikaj, fizikaj, %emiaj kaj biologiaj terminoj)
- – Radikoj el pli da lingvoj (ekz. pliaj el afrikaj, amstronezaj, amerindaj kaj eble el amstraliaj)
- – Kiel adapti ilin?
- – Propono pri la plibeligo de la propra alfabeto
- – Proponoj pri person–noma sistemo
- – Propono pri plant– kaj best–grupa sistemoj (ekz.: rozo – rozacoj – & resp. cervo – cervedoj – &)
- – Aldonoj por la lingvo–grupa sistemo
- – Sufiksoj por "distrikto", "subdistrikto" k.s. (ne forgesu etimojn!)
- – Mi enmetis la jenon: interrogativon por verboj! [Suda Paiutea (Uto–Azteka); uk a (uk i–Kam atkana); Mandarin (ina, Sino–Tibeta); Jankunjtjatjara (a.k.a. okcidenta dezerto (PN), Kayardild ((non?); Hua ('Papua'); Tagaloga (Filipinoj), variaĵoj de Malaja/Indonezia; Tahitia (Polinezio); Kinjarwanda (Bantua, Niger–Kongo) / trovita en la interreto en dosiero "Rariteiten.pdf" sur pago 35 kaj en la libro "The Nostratic Macrofamily" sur pa oĵ 595–596 sub punkto 468] ekzemplo el la fonto–dosiero: (schematically, 'The dog WHAted the boy?' – 'It bit him', 'The dog

HOWed? – 'It howled like this') Esp–e: Kias la hundo je la knabo?

- – Interesaj vort–faraj modeloj el eble ekzotaj lingvoj (Klarigu tion!)
- – Pli da partikuloj
- – Kiel distingi la tri afiksojn por profesio? (–erj–, –ast–, to–)
- – Kiel oni povus uzi la gotan sufikson –dûps, uzita por formi devenajn substantivojn pri iuj ecoj?
- – u necesas la enkonduko de dua r–varia5o kiel ekz. ekzistas en la kaldera varia5o de la Romna lingvo? (bar " ardeno" : baY "]tono", apikala apud uvulara [Lam "fen46.pdf", pa o 85])
- – u ni enkonduku distingon inter "inalieneblaj" kaj "alieneblaj" posesivoj? Tio ekzistas en la samoa lingvo. [Sek. Flex–bild.g, pa o 448]
- –

El tio rezultu aldonoj por la gramatiko kaj vortaro. Se vi sendas ion tian, bonvolu aldoni ekzemplojn kun ekzistantaj am novaj de vi proponitaj radikoj kaj informojn pri la etimo(j)!

Mi ege ojus, se vi helpus al mi per viaj proponoj kaj sugestoj. Kaj ankam informu min, se vi trovas iujn stranga5ojn, (ekz.: Iu vorto en gramatiko kaj vortaro havas malsamajn formojn am sencojn.) kiuj eble rezultis el la damra prilaborado de la tuto am neekzakta apliko de iuj jan ojn.

Kaj jene plia propono al vi. Ni fondu, se eblas, retan gazeton pri i tiu lingvo por disvastigi in kaj aldonajn ideojn kaj literaturi per i.

Tlustulimu

© René Philipp, 03.09.2004

Junkcioj / gùger-sónori

1. Konjunkcioj / sàmger-sónori

a) Bazaj / uráhari

as	kiel (kompare)	wie	Pld.: as, Afr.: as, Engl.: as
áte	ankam	auch	Sans.: ati
Kok			Nen.: ngoq (ngod°q)
enkos	ar	da, weil	Gr.: $\mu^{1/2}$ [en], His.: en + Engl.: cause [ko:z]
hat	do	also	Cig.(Lov.): hat, Hung.: hát
-kva	kaj	und	Kor.: -kwa, MosesColumb.: kwa"
lik	ol	als	var. de líga "egala"
lip	am	oder	Rus.: ;81> [libo]
lip & lip &	am & am &	entweder & oder &	
méve	e	sogar	Cig.(Lov.): mevi
nem tik & tar áte &	ne nur & sed ankam &	nicht nur & sonder auch &	
néte & néte &	nek & nek &	weder & noch &	Hung.: nem + Sans.: ati
sem	kiel (kompare)	wie	Ain.: sem
va	kaj	und	Vj.: và, Heb.: va, (Ar.: wa/we, Per.: wa, Tur.: ve)
va & va &	kaj & kaj &	sowohl & als auch &	
zo, dzo	kaj/am	und/oder	Tlng.: joq [ok]

b) El aliaj vortospecoj / ísot kítari sóno-rú[iri]

kitpúdaw	alikaze	andernfalls, sonst	Lit.: kitas + Fin.: pudota
koas témo	pro tio	deshalb	
pási témo	post tio	danach, darauf, dann	
píraw	antame	zuvor	Mn.Pr.: prisdau, prizdau, Het.: piran
vákte	kiam (ril.)	als (zeitl.)	Per.: va ti, Ind.: waktu, Nub.: wákti, Ar.: wakt, Alb.: vakt-i, Turk.: vak1t (vakt1), Uzb.: vaqt

c) Tabelaj / tabelari

témikos	tial	daher, darum	Fin.: tämä + Angl.: cause [kôz]
---------	------	--------------	---------------------------------

2. Subjunkcioj / zèmger-sónori**a) Bazaj / uráhari**

ádan	tamen	dennoch, jedoch	Gt.: ap̃pan
bérti	dum	während	Som.: ber + t
da	ke	dass	Blg.: 40 [da]
enkos	ar	weil	µ½ [en], His.: en + Angl.: cause [ko:z]
úmpo			Ling.: mpó
íbo	se	wenn	Rus.: 81> [ibo]
ípe			Angl.: if
ka	u	ob	Kor.: -kka, Jap.: -ka, Ind.: -kah
luk	kiam	im Augenblick als	Vj.: lúç
pat	se, kaze ke	falls	Sans.: pat-
suj	kvankam	obwohl	in.: sui
tar	sed	aber	Nep.: tara

b) El aliaj vortospecoj / ísot kítari sóno-rú[iri]

asípe	kvazam	als ob	Pld.: as, Afr.: as, Angl.: as + Angl.: if
ísre témo	krom tio	außerdem, obendrein	
ísrew	krome	außerdem	Rus.: 87 [iz] & Ger.: außer
kúlas	efektive	allerdings	pruntetraduko lam Ger.: allerdings (Ar.: kull + Est.: asi)
pa témo da	sen tio ke	ohne daß	
pási joKkúber	post kiam	nachdem	
píre(i) da	antam ol	bevor	
sve da	por ke	damit	
témaw da	tiel ke	so daß	
témaw úftaw da	tiel ofte ke	so oft daß	

c) Tabelaj / tabelari

joKkúber	kiam	als	Fin.: joka & Ind.: yang + Som.: ber
----------	------	-----	-------------------------------------

Al la sekva apitro

© René Philipp, 18.09.2004

Jen la Kitakaj kazoj

El la eblecoj esprimi kazojn (afikso: sufikso – en la ke ŭa, ajmara; tjurkaj kaj finnougraj, metatezo – en araba, ablamto – en irlanda, akcent]an o – en rusa, ton]an o – en kelkaj afrikaj lingvoj, am kombinoj – en slavaj kaj litova) la Kitaka elektis la afikson, nome sufikson kiel tipon de afikso.

1. normalaj

Pliaj kazoj ekzistas en Jozik– kaj Tivad–najbaraj dialektoj, Jozik– kaj Tivuk–najbaraj dialektoj kaj en la Tivada, Jozika, Tivuka kaj D_gutia lingvoj.

La nombro de la kazoj en la Dzitaka kaj Dzitak–najbaraj dialektoj kontrame estas tre malalta. Nur 7 kazoj restis en suda dialekto kaj 10 en meza kaj norda dialektoj de la Dzitaka. La Dziga havas la plej malmultajn kazojn, nome 2.

a) primaraj

num.	nomo	námi	esp–o	kitake	etimo
1.	nominativo	nàmi–pádzi	–	–	–
2.	genitivo	becpádzi	de	–ni (<–na)(*)	Man.: –ni
3.	posesivo	hèmpo–pádzi	de	–de	i.: –de, –di
4.	partitivo	dèjlo–pádzi	da	–wak (Mn.Kit./Dial./Soc.: –so)	Ke .: waki
5.	dativo	giw–pádzi	al	–ge	Kaz.: –35 [ge], Kor.: –e(ge)
6.	lativo	gegàmi–pádzi	al	–ku	Pl./Slvk.: ku
7.	akuzativo	kàjloso–pádzi	–n	–n	Kaz.: –= [n], Mn.Gr.: –½ [n], Esp–o: –n
8.	ablativo	skèto–pádzi	de, el	–ket	Kaz.: :5B [–] [ketiw]
9.	lokativo	pjàsi–pádzi	e, en,	–saj	i.: zai
10.			sur, &	–pi	Ke .: –pi
11.	komitativo	skèjo–pádzi	kun	–ga	Est.: –ga
12.	instrumentalo	èlo–pádzi	per	–pe	Kaz.: –?5= [–pen]
13.	agentivo	rugèro–pádzi	de	–t (Var.: –ot, –at)	Rus.: >B [ot]
14.	postpozitivo	pàsaso–pádzi	–	–l	Het.: –l <Gen.>, Etr.: –l <Gen. II>
15.	translativo	samcuĵ–pádzi	ol	–ksi	Fin.: –ksi
16.	benefaktivo	svèo–pádzi	por	–vad (Var.: –var, –val; –vad _o)	Tlng.: –vaD
17.	kamzalo	kàwsu–pádzi	pro	–rajku	Ke .: –rayku

Jen la Kitakaj kazoj

18.	esivo	èso-pádzi	kiel	-dzot	Jap.: jMtai
-----	-------	-----------	------	-------	-------------

RIM: (*) La formo -na estas malnova kaj ekzistas nur en la nord-orientaj dialektoj. Krome ekzistas interaj formoj je -nä, -ne kaj -n . La mar-verde markitaj finaĵoj servas kiel distingiloj por lokaj pre- kaj postpozicioj.

Kvar el ĉi tiu listo en la Malnova Kitaka ankoram ne ekzistis, nome tiuj kun la numeroj 15 ĝis 18.

b) sekundaraj

RIM: Lam hungara modelo kaj parte finna modelo, sed pli regulaj. Pliaj tiaj kazoj estas sociolektaj.

pozicio	dzájajko (Var.: dzéjko.)	komuna	etimo	situo	almovo	demovo
				Ke .: -pi	Nen.: n'aa'	Rus.: 87 [iz]
				-dzájpo	-géjpo	-gámpo
eno	éno	-be- (Mn.Kit./Dial.: -bel-)	Hung.: bél & Angl.: belly	-bep (Var.: -bup, -belp, -berp)	-ben (Var.: -bot, -belt, -bert/-bern)	-bes (Var.: -bels, -bers)
supero	úpreo	-pe- (Dial.: -pä-)	Est.: pea 'Kopf'	-pep	-pen (Var.: -pet, -pät/-pän)	-pes
eo	béjo	-ta-	Geo.: -tan	-tap	-tan (Var.: -tat)	-tas

2. sociolektaj

En la Malnova Kitaka nur ekzistis unu el ili, nome la lokativo 3 je -jm.

a) primaraj

num.	nomo	námi	esp-o	kitake	etimo
1.	lokativo	pjàsi-pádzi	e, sur, en, &	-jm (Var.: -jme, -mjë (dial.))	Ger.: im
2.	destinativo	wítu-pádzi	direkte al	-ruk	Kark.: -ruk

b) sekundaraj

pozicio	dzájajko (Var.: dzéjko)	komuna	etimo	situo	almovo	demovo
				Ke .: -pi	Nen.: n'aa'	Rus.: 87 [iz]
				-dzájpo	-géjpo	-gámpo
suro	úpo	-we-	Jap.: ué-ni	-wep	-wen	-wes
irkamo	sírkeo	-bu- (Mn.Kit./Dial.: -bum-)	Gt.: bi & Ger.: um	-bup (Var.: -bump, -bsp)	-bun (Var.: -bumt, -bunt)	-bus (Var.: -buns, -buns, -bss)
subo	zémo	-ni-	Rus.: =87 [niz]	-nip (Var.: -nisp, -nif)	-nin (Var.: -nins)	-nis
dekstro	désno	-ga-		-gap	-gan	-gas

b) sekundaraj

Jen la Kitakaj kazoj

			Vj.: gan 'Leber'			
maldekstro	[újo	–djo–	Hung.: gyomor 'Magen'	–djop	–djon	–djós
antamo	píreo	–pir–	Mn.Pr.: pirsdau, Het.: piran	–pirp	–pirn	–pírs
malantamo	anpíreo	–hi–	Ger.: hinter, Gt.: hindar	–hip	–hin	–his

RIM: La supraj kazoj aperas sociolekte ankam en la lingvoj tivada, joŝika, tivuka kaj d_gutia, sed ne en la dziga kaj dzitaka. Krome ili mankas en la dzitak–najbaraj dialektoj. Ili nur sporade aperas en la "mezaj" dialektoj de la Kitaka. (Do evitu ilin tie!)

3. Dialektaj kaj parenc–lingvaj kazoj

num.	Kitake	Esp–e	Dialeke	Esp–e	Kitaka nomo	Kie?
1.	béri	ekde	–ber	ekde	àlku–pádzi	Jóp–akti, DóKk–akti, Ráv–akti, Tójk–akti (Já[k–akti, Twéd–akti, Rújk–akti, Svót–akti, Kvónt–akti)
2.	dóre	lam	–dor	lam (loka)	dòro–pádzi	DóKk–akti, Ráv–akti, Tójk–akti (Já[k–akti, Twéd–akti, Rújk–akti, Svót–akti, Kvónt–akti)
3.	na–gáma	veni	–gam	is	gugàmo–pádzi	Ráv–akti, Tójk–akti (Jásk–akti, Twéd–akti, Rújk–akti, Svót–akti, Kvónt–akti)
4.	túkuo	fino	–tuk	is (finfine)	tùku–pádzi	Twéd–akti, Rújk–akti, Svót–akti, Kvónt–akti
5.	wújpi	escepto	–wujp	krom	wùjpi–pádzi	Rújk–akti, Svót–akti, Kvónt–akti
6.	kési	mezo; centro	–kes	meze en	kèsi–pádzi	Svót–akti, Kvónt–akti
7.	X	X	–kor	dum, je	vàkti–pádzi	Búdi, Pé[ti (Ráv–akti)

La helverdaj formoj nur ekzistas en parencaj lingvoj.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 22.09.2004

Kolor-kodoj / sivéti-kodori

Se en iu apitro i ne estas menciita **aparte**, tuj validas la sekvaj skemoj.

koloro	signifo	rimarkoj
blanka	normala	stiloj, en kiuj uzeblas la vortoj
hela oran a	sociolekta	
lavendo-kolora	regiona	
turkiso	literatura	
malhela flava	slanga	
griza-15%	malnova	
	ne eblas en la koncerna skemo	
ru a	nur eblas en i tiu kunmeto	k-u Ger.: Brom-beere, Him-beere
hela verda	unua rango	ili kudas la tiel nomatan <u>rangecon</u>
hela flava	dua rango	
flav-bruna	tria rango	
hela roza	kvara rango	
hela turkiso	kvina rango	

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

lom pri la kopirajto.

Permesoj

- lernado sole am kun amikoj
 - kopiado kiom ofte vi volas am povas pro teknikaj kialoj
 - disdono al amikoj
 - transdono en kompleta formo sub la itieaj kondi oj
 - vendo por propra-kosta prezo (ekz. prezo de disketo [– e ne unu emron], surhavanta in)
 - sendo de nova ideo por i am informo pri eraroj al mi
-

Malpermesoj

- for5eto
 - uzo por malicaj, maldemokratiaj, malmoraj, fajistaj, krimaj, militaj am similaj celoj
 - vendo por profitego-gajnaj celoj (ekz. prezo de iu Vindozo, OS/2 am alia multekosta varo [kelkaj dekoj am e centoj de emroj])
 - forgeso de nova ideo por i
 - donaco al stultuloj am rasistoj kaj aliaj jam supre menciitaj uloj (punkto 2, ru e)
 - fuja am malkompleta transdono
-

© René Philipp, aktualigita je 25.09.2004

Kunmetado / Samdéteni

RIM: La kunmetado tre similas al la maniero en Esperanto, Germana kaj aliaj lingvoj. La baza vorto staras je la fino. En multaj kazoj enmeti as afiksoj lam la supraj sistemoj. La unua elemento iam retenas sian vortspecan signon.

ekz.: sòno-pélto "vortokampo"

pàru-návi "vapor]ipo"

a) Baza vorto estas substantiva radiko / uráha sóno teésa nàmi-sóna dahátu

Substantivo / nàmi-sóno

kunmeta5o	traduko	unua	traduko	dua/ efa	traduko		unua
acíno-lésu	cedro-arbaro	acíno	cedro	lésu	arbaro		sub.
àntar-wáKo	interreto	ántar	inter	wáKo	reto		prp.
ánti-búnjo	fina sono	ánti	fino	búnji	sono	-o	sub.
apabúnjo	ablamto	apa	de	búnji	sono	-o	prp.
àpi-mígli	fumo	ápi	fajro	mígli	nebulo		sub.
àpi-góri	vulkano	ápi	fajro	góri	monto		sub.
áplo-púmu	pomarbo	áplo	pomo	púmu	arbo		sub.
búmiáplo	terpomo	búmi	tero	áplo	pomo		sub.
sòno-pélto	vortokampo	sóno	vorto	pélto	kampo		sub.

Adjektivo / òjta-sóno

kunmeta5o	traduko	unua	traduko	dua/ efa	traduko		unua
sâweso-ujóca	sanec-damaga	sâweso	saneco	ujóci	dama o	-a	sub.(<v.)
mil-ájso	entila	míla	kara	ájso	afableco, galanteco	-a	adj.
ántartáwta	internacia	ántar	inter	táwti	nacio	-a	prp.

Verbo / gèra-sóno

kunmeta5o	traduko	unua	traduko	dua/ efa	traduko		unua
naupbáhintja	sur ultrigi	up	sur	báhu	sultro	-intj-a	prp.,pop.

Adverbo / aw-sóno

--	--	--	--	--	--	--	--

b) Baza vorto estas verba radiko / uráha sóno teésa gèra-sóna dahátu

Verbo / gèra-sóno

kunmeta5o	traduko	unua	traduko	dua/ efa	traduko	unua
na-gubánda	alligi	gu	al	na-bánda	ligi	prp.

Adjektivo / òjta-sóno

kunmeta5o	traduko	unua	traduko	dua/ efa	traduko	unua
-----------	---------	------	---------	----------	---------	------

Substantivo / nàmi-sóno

kunmeta5o	traduko	unua	traduko	dua/ efa	traduko	unua
-----------	---------	------	---------	----------	---------	------

c) Baza vorto estas adjektiva radiko / uráha sóno teésa òjta-sóna dahátu

Adjektivo / òjta-sóno

kunmeta5o	traduko	unua	traduko	dua/ efa	traduko	unua
nèpsu-sína	iel-blua	népsi	ielo	sína	blua	sub.

Verbo / gèra-sóno

kunmeta5o	traduko	unua	traduko	dua/ efa	traduko	unua
-----------	---------	------	---------	----------	---------	------

Substantivo / nàmi-sóno

kunmeta5o	traduko	unua	traduko	dua/ efa	traduko	unua
nèpsu-síno	iel-bluo	népsi	ielo	sína	blua	-o sub.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Uzitaj mallongigoj por lingvoj / bilwéptari cótasori sve kéliri

RIM: Atentu, ke multaj nur uzatas en la etimologio pri la Kitaka lingvo, kies elprinto pro teknikaj malfacila5oj ankoram nur eblas paper-mal]pare. Multajn nomojn mi mem devis esperantigi, ar mi trovis ilin nur en la angla am alia lingvo.

Mallongigoj	Lingvoj
Abe	abea
Ab%.	ab%aza
Abs.	abasina
Acug.	acugeva
A um.	a umavia
Adg.	adigea
Afar.	afara
Afr.	afrikansa
Agl.	agula
Ags.	anglosaksa
A%.	a%vaka
Ain.	ainua
Aiv.	aivoa
Ajm.	ajmara
Ajsr.	ajsora
Ak.	akada
Aktk.	akateka
Alb.	albana
Ale.	aleuta
Alg.	algonkina
Alm.	alabama
Alt.	altaja
Amh.	amhara
And.	andia
Ang.	angula
Angl.	angla
Ap .	apa a
Ar.	araba
Aram.	aramea
Ar .	ar ia

Uzitaj mallongigoj por lingvoj / bilwéptari cótasori sve kéliri

Arm.	armena
Arom.	aromunia
Asir.	asira
Astr.	asturia
Ath.	atha??
Atkp.	atakapa
Amn.	amngia
Av.	avesta
Avr.	avara
Azb.	azerbaj ana
Bagv.	bagvala
Baj.	bajuvara
Bal.	balina
Balk.	balkara
Bajk.	bajkira
Bav.	bavara
Bcb.	bacbia
Bd.	buduka
Bedv.	bedavija
Be5t.	be5ta
Beng.	bengalia
Bgm.	bogoma
Bil.	bilina
Blg.	bulgara
Blr.	blankrusa
Bn.	buina
Bnt.	baniata
Bot.	botliha
Brb.	baraba
Bret.	bretona
Brk.	barkua
Brm.	burma
Brt.	berta
Bsn.	bosnia
Bur.	burujaskia
Burj.	burjia
Ca%.	ca%ura
Ceb.	cebuana
Cig., Rom.	cigana, romna
Cz.	ceziana
ajr.	ajrela
am.	amalala
e .	e ena
e%.	e%a
er.	eroka

erk.	erkesa
erm.	eremisa
i.	ina
imr.	imarika
jn.	ejena
l.	ola
uk.	uk a
uv.	uva a
Dan.	dana
Dem.	dembea
Dgsp.	degaspregosa
Dieg.	dieguenja
Djbl.	djirbala
Dlm.	dalmata
Dmt.	damota
Drg.	dargva
Drgn.	dargina
Dun.	Dunia
Eg.	egipta
Ejak.	ejaka
Enc.	eneca
Esk.	eskima
Esp-o	Esperanto
Est.	estona
Et.	etiopa
Etr.	etruska
Even.	evenkia
Fer.	ferea
Fi .	fi ia
Fin.	fínna
Fln.	fulana
Fr.	franca
Frg.	friga
Fri.	friamla
Frs.	friza
Fur.	fura
Gag.	gagamza
Galc.	galica
Galt.	galata
Gdb.	godobera
Geg.	gega
Geo.	georga
Ger.	germana
Gft.	gafata
G5r.	gu5aratia

Uzitaj mallongigoj por lingvoj / bilwéptari cótasori sve kéliri

Gl.	gamlá
Gld.	glavda
Gll.	galla
Gnd.	gondia
Gn%.	ginu%a
Gnz	gunziba
Gr.	greka
Grg.	guragea
Gsm.	gisiga–mi ivina
Gt.	gota
Gua.	guarania
Haid.	haida
Hant.	hantia
Harr.	hararia
Hat.	hatia
Ham.	hamsa
Hav.	havaja
HBz.	higibaza
Heb.	hebreá
Het.	hetita
Hin.	hindia
Hinu.	hinuha
His.	hispana
HNk.	higinkafa
Hung.	hungara
Huns.	hunsa
Hur.	huriana
\$an.	%antia
\$gt.	%agataja
\$nl.	%inaluga
\$ol.	%ola
\$ul.	%ulima
\$var.	%var]ina
Ilr.	ilira
Ind.	indonezia
Ing.	ingu]a
Ingr.	ingra
In%.	in%okvara
Irl.	irlanda
Irul.	irula
Isl.	islanda
It.	itala
Itelm.	itelména
Jak.	jakuta
Jan.	jana

Uzitaj mallongigoj por lingvoj / bilwéptari cótasori sve kéliri

Jap.	japana
Jav.	java
Jid.	jida
Jkg.	jukagira
Jklt.	jakalteka
Jkr.	jakara
Juk.	jukateka
Jur.	juroka
4ib.	5ibala
4vrl.	5ivarla
Kab.	kabardina
Ka%n.	ka%ina
Kalm.	kalmika
Kam.	kam a??
Kamb.	kambata
Kamr.	Kamira
Kan.	kanamruia
Kann.	kannada
Kant.	kantona
Kap .	kapu ina
Kar.	kariba
Kar .	kara a
Kari.	karia
Kark.	karoka
Karl.	karela
Karm.	karaima
Ka].	ka]uba
Kat.	kataluna
Kav.	kavalana
Kaz.	kaza%a
Kbl.	kojbala
Ke .	ke ua
Kem.	kemanta
Ket.	keta
Khl.	kahuilja
Ki .	ki ea
Kim.	kimra
Kist.	kista
Km.	kmera
Kmb.	kumrika
Kms.	kamasia
Knjr.	kinjarvanda
Kod.	kodagua
Kol.	kolamia
Kolj.	kolonja

Kolr.	kolorada
Kom.	komia
Kopt.	kopta
Kor.	korea
Kori.	koria
Korn.	kornvala
Kors.	korsa
Kota.	kota??
Kovr.	kovara
Kp.	kip aka
Kpn.	kupenja
Kr.	kroata
Krg.	kirgiza
Kr.t.	krimtatara
Kri.	kria
Krt.	karata
Krz.	kriza
Ks.	kasia
KSl.	kirko-slava
Ksos.	ksosa
K]m.	ka]mira
Kukr.	kukura
Kum.	kumuka
Kur.	kurda
Kvn.	kvenja
Kvr.	kvaraa
Kvr].	kvar]ia
Lak.	laka
Lao.	laota
Lap.	lapona
Lat.	latina
Laz.	laza
Lez.	lezga
Lid.	lida
Lik.	lika
Ling.	lingala
Lit.	litova
Liv.	liva
Lng.	lengma
Lsn.	luisenja
Ltv.	latva
Lug.	luganda
Lu].	lu]eija
Luv.	luva
Ma.	maa

Uzitaj mallongigoj por lingvoj / bilwéptari cótasori sve kéliri

Mac.	macedona
Mak.	makedona
Mal.	malajalama
Malag.	malagasa
Malaj.	malaja
Malj.	maljorka
Malt.	malteza
Man.	man ura
Mand.	mandinka
Mans.	mansia
Mar.	maria
Md.	maidua
Mes.	mesapa
Mfg.	mofu–gudura
Mik.	mikira
Mingr.	mingrelia
Mkst.	miksteka
Mnd.	mandara
Mnm.	menomina
Moch.	mo a
Mong.	mongola
Mp .	mapu ea
Mrdv.	mordvina
Mrg.	margia
Mrt.	mamritia kreola
Mtr.	motora
Mus.	musgua
Mutr.	muturua
Nah.	nahalia
Naht.	nahuatla
Nam.	namaa
Nav.	navajoa
N n.	nu anulta
Ndbl.	ndebelea
Ndl.	nederlanda
Nen.	neneca
Nep.	nepala
Ngan.	nganasana
Nhr.	nharoa
Nint.	niinatia
Niv.	niv%a
Nkt.	nakaca (nakatsa)
Nm.	nama
Nnj.	nanaja
Nog.	nogaa

Uzitaj mallongigoj por lingvoj / bilwéptari cótasori sve kéliri

Nor.	norvega
Nord.	nordia
Notk.	notka
Nub.	nuba
Okc.	okcitana
Orm.	Oromoa
Orok.	orok??
Os.	osmana
Oset.	oseta
Osk.	oska
Ostj.	ostjaka
Pal.	palaa
Pat.	patoisa
PBal.	prabalta
Per.	persa
Perm.	perma
Pir.	piroa
Pl.	pola
Plb.	polaba
Pld.	platdi a
Pli.	palia
Pnp.	ponapea
Por.	portugala
Ppl.	popoluka
Pr.	prusa
Prj.	parjia
P]t.	pa]tua
Rap.	rapanuja
Ret.	retoromana
Ruk.	rukaja
Rum.	rumana
Rus.	rusa
Rutl.	rutula
Sa., Sak.	saksa
Saho.	sahoa
Sam.	samea
Samo.	samoa
Sans.	sanskrita
Saot.	saotoma
Sar.	sardina
Selk.	selkupa
Ser.	serba
Sgv.	sgava
Sidm.	sidamo
Sing.	singala

Uzitaj mallongigoj por lingvoj / bilwéptari cótasori sve kéliri

Sirj.	sirjena
Sk.	skota (gaela)
Skan.	skandinavia
Skh.	sakha
Skm.	skvamiĵa
Skot.	skotsa
Sl.	slava
Slov.	slovena
Slvk.	slovaka
Sn .	sani a
Snd.	sindia
Sng.	sangoa
Sngr.	sinagora
Snr.	sindarina
Som.	somala
Son.	sona
Soq.	soqotori
Sor.	soraba
Sr.	sera
Srn.	srana
Sum.	sumera
Sv., Svan.	svana
Sva.	svahila
Sve.	sveda
SvG	svisgermana
Svs.	savosavoa
\ast.]asta
\in.]ina
\lk.]elkupa
\n.]ona
Tag.	tagaloga
Taj.	taja
Takl.	thakalaia
Tal].	taliĵa
Tam.	tamila
Tar.	taraska
Tat.	tata
Tatr.	tatara
Tb.	tabasarana
Tekv.	tekvislateka
Tel.	telugua
Tgr.	tigrea
Tgrn.	tigrinja
Tha.	taja
Tht.	tahitia

Tib.	tibeta
Tik.	tikvia
Tind.	tinda
Tling.	tlingita
Tlng	klingona
Toda.	toda??
To%.	to%ara
TokP.	tokpisina
Tol.	tolaja
Trk.	traka
Tuar.	tuarega
Tulu.	tulua
Turk.	turka
Turkm.	turkmena
Tv.	tuvana
Tzel.	tzeltala
Udi.	udia
Udm.	udmurta
Ujg.	ujgura
Ukr.	ukraina
Umbr.	umbra
Ur.	urartiana
Urd.	urdua
Uzb.	uzbeka
Vab.	vabangula
Vask.	vaska
Ved.	veda
Veps.	vepsa
Vien.	viena
Vij.	vijota
Vj.	vjetnama
Vklb.	vakelbura
Vmd.	vamdiua
Vog.	vogula
Vot.	vota
Vps.	vepsa
Vtjk.	votjaka

Al la sekva apitro

© René Philipp, 14.09.2004

Uzitaj mallongigoj / bil-wéptari ót-asori

a) Lam Kitaka / loK Kitaka

a.k.	àntarkítaw	i.a.	interalie
go-l.	go-lígema	k-u	komparu
go-m.	go-máta	v-u	vidu
kw.	kow-, kówaj	bv.	bonvolu
lz.	lízi/aw	ekz.	ekzemplo/e
p.d.	pìredélaw	atm.	antamtagmeze
p-ni	poani	s-ino	sinjorino
p-nu	poanu	s-ro	sinjoro
p.v.e.	pírei vóa éri	a.n.e.	antam nia erao
t.t.	témo teésa	t.e.	tio estas
v.k.	va kíta(ri)	k.a.	kaj alia(j)
v.s.	va sémka(w)	k.s.	kaj simila/e
v.t.s	va témaw sójve	k.t.p.	kaj tiel plu

b) Lam Esperanto / loK Esperanto

a.n.e.	antam nia erao	p.v.e.	pírei vóa éri
atm.	antam tagmeze	p.d.	pìredélaw
bv.	bonvolu	kw.	kow-, kówaj
ekz.	ekzemplo/e	lz.	lízi/aw
i.a.	interalie	a.k.	àntarkítaw
k.a.	kaj alia(j)	v.k.	va kíta(ri)
k.s.	kaj simila/e	v.s.	va sémka(w)
k.t.p.	kaj tiel plu	v.t.s	va témaw sójve
k-u	komparu	go-l.	go-lígema
Mod.	modelo		
s-ino	sinjorino	p-ni	poani
s-ro	sinjoro	p-nu	poanu
t.e.	tio estas	t.t.	témo teésa
v-u	vidu	go-m.	go-máta

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Vortoj rilatantaj al numeraloj

La sekva skemo esti ĉi surbaze de la informo, ke iu tribo aborigina en Aŭstralio nombras per la korpo-partoj, do laŭ la libro "Die wunderbare Welt der Sprachen" de Ch. Berlitz sur paĝo 122.

numeralo	rilataĵo	senco	komento
ojn	ójniki	maldekstra okulo	i tie oni ekas nombri
ek	ék[ero	dekstra okulo	
kum	kúmugi	maldekstra tempio	
kek	kéklaru	dekstra tempio	
piK	píKopi	maldekstra orelo	
[a[[á[liru	dekstra orelo	
pit	pítojlo	maldekstra vango	
bat	bátlaju	dekstra vango	
gao	gaotlo	maldekstra [ultro	
dik	díkowu	dekstra [ultro	

© René Philipp, 25.09.2004

Numeraj signoj / tálari sémnori

a) Normalaj fina5oj / mótlari ántasori

nomo	námi	fina5o / ántaso	deveno	ekzemploj / líziri
singularo	pal-tôlo	–	–	áwto "amto"
dualo	snew-tôlo	–ki	varia5o el la vorto eki	mátiki "du okuloj"
pluralo	maK-tôlo	–ri	Nub.: lím 'to collect, gather', Ar.: limm 'collect!'	áplori "pomoj"

RIM: En la dialektoj najbaraj al la Dziga lingvo post numeraloj nur estu uzata la singularo, kiel en multaj lingvoj (ekz. finna, estona, hungara; tjurkaj; vaska, k.a.) Sen numeralo povas aperi ankam la du aliaj. Alia ebleco estas la aplikado de prefiksoj (eble e lam iuj klasoj) kiel ekz. en bantuaj lingvoj.

mbundua	ri-bitu	'porte'	pordo
	ma-bitu	'portes'	pordoj

El: "Varia Creolica", pa o 63

Dua ebleco elektita por la Kitaka estas sufiksoj.

eweá	ame	'personne'	persono
	ame-wó	'personnes'	personoj

El: "Varia Creolica", pa o 63

Tria ebleco estas duobligo de la vorto. i estas uzata en la Dziga lingvo, se ne antamas numeralo.

b) Dialektaj fina5oj / rázdari ántasori

nomo	námi	fina5o / ántaso	deveno	ekzemploj / líziri	Kie?
dualo alternativa	snew-tôlo	–[i	Bcb.: ai, e .: ai–'	máti[i "du okuloj"	??
trialo	tir-tôlo	–ti, –tir	= tir "tri"	páwtutir "tri piedoj"	Kirát–akti ⁽ⁿⁿ⁾
kvaralo	nal-tôlo	–taw	Ke .: tawa "kvar"	páwtutaw "kvar piedoj"	' yivowd–akti ^(na)
kvinalo	vit-tôlo	–Ko	Jap.: go & Tib.: nga, Kant.: ng ⁵	tíkiKo "kvin fingroj"	

RIM: (nn) notámo–nósti "nord–oriento", (na) notámo–altpát,i "nord–okcidento"

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Numeraloj / tàlu-sónori

1. Fundamentaj / púmtari

Ili neniam estas deklinaciataj.

Malgrandaj numeraloj / ímari tàlu-sónori

0	liK	in.: líng, Kant.: ling ⁴
	nis	Pl./ e%.: nic "nenio"
1	ojn	Mn.Lat.: oinos, Gl.: oinos, Mn.Irl.: oín, (ôen), Dgsp.: oin-o-, -a-, -ata
	ic	Fin.: yksi, Est.: üks; Hung.: egy (Sam.: okta, erem.: ik, ikte)
	pal	Mingr.: palo, paluo, Las.: palu; HNk.: paB, HBz.: paBëw, Mrg./Vmd.: paBu, Nkt./Gld.: pala, Mnd.: pÝle, p le, pálle, Gsm.: pal, Mora: pállé, Mfg.: pál
2	ek	Kaz.: eki
	snew	Eg.: snéwe
3	kum	erm.: kum
	tir	Rus.: B@8 [tri], Alb.: tre, tri, Irl.: tri, ..., Nep./Bng.: tin, Hind.: tiin
4	kek (<ek-ek)	v-u supre
	dor	Kaz.: tört, Turk.: dört; Mong.: döröw
	nal	erm.: nal, nalat, Tel.: nala-, n lugu; (Fin.: neljä, Est.: neli, Sam.: njeallje)
	vat	Sngr.: vati
5	piK	Gr.: Ἀμ½Ἀμ [pente] & Arm.: hing & Lit.: penkì
	vit	Kom./Udm.: 28B [vit] (Fin.: viisi, Est.: viis, Sam.: vihtta)
6	[a]	Lit.: aeai, Sans.: sat; Heb.:]e]
	muc	Jap.: muttså (Jap.(Okinawa): mu:chi, Jap.Mn.: mu)
	mot	Ngan.: motu"
7	pit	Tag./Ceb.: pitó, Kav.: ?u-pitu?, Jav.: pitu, Bal.: pitu(ng), (Malag.: fito)
	poK	Gua.: pokõi
8	bat	Vj.: bát, Kant.: bad ³ , Taj.: bpäät, (i.: b ; Lao.: päät)
	wal	Ceb.: waló
9	gao	Kant.: geo ² , Taj.: gkàao (Lao.: kau)
	kwajs	nk.(Sargona): kwaist
10	dik	Lat.: decem [dekem]
	biw	Enc.: b'iw"
11	dik-ic	v-u supre
12	dik-ek	v-u supre
ktp.		

Numeraloj / tàlu-sónori

20	ekdik	<i>v-u supre</i>
	snewdik	<i>v-u supre</i>
	kulmen	Ar.: kull + Angl.: man [män]
30	kumdik	<i>v-u supre</i>
	tirdik	<i>v-u supre</i>

RIM: La koloroj indikas la rangecon, nome helverda = 1, helflava = 2, heloranga = 3 kaj helroza = 4. Kvina rango ne ekzistas e la numeraloj! Krome gravas, ke nur la unuarangaj estu uzataj por nombrado, la aliaj por la vortfarado [Kiel ekz.: Ger.: zwei – por nombrado, bi- en fremdvortoj].

Grandaj numeraloj / égvari tàlu-sónori

100	sinte	Ltv.: simt(s), (Sl.: sto & Fr.: cent [sang] & Alb.: qind [kj-])
	pek	i.: pek, Kor.: pek, paek
1000	elífo (Var.: elíf, ílof, ílop)	Nub.: élifú
	mjaK	Mong.: <O=30(=) [mjanga(n)]
10 000	tómne	To%.: tumane, tumám# (~Turk.: tümen; Mong.: B<(M=))
100 000	kêti	Ind.: keti
	bip	Tlng.: bIp [bîp]

RIM: La koloroj indikas la rangecon, nome helverda = 1, helflava = 2, heloranga = 3 kaj helroza = 4. Kvina rango ne ekzistas e la numeraloj! Krome gravas, ke nur la unuarangaj estu uzataj por nombrado, la aliaj por la vortfarado [Kiel ekz.: Ger.: zwei – por nombrado, bi- en fremdvortoj].

Numeraloj je bazo dek kiel miloblo / tàlu-sónori je uráho dik as elíf-pi[o

10 ³	1000	dikemtir	mil	dek-um-tri	elífo
10 ⁴	10 000	dikemkek	dek mil	dek-um-kvar	dik elífo; tómne
10 ⁵	100 000	dikempiK	cent mil	dek-um-kvin	kêti, bip; sínte elífo
10 ⁶	1 000 000	dikem[a]	miliono	dek-um-ses	dik kêti, dik bip
10 ⁷	10 000 000	dikempit	dek milionoj	dek-um-sep	sínte kêti, sínte bip
10 ⁹	1 000 000 000	dikemgao	miliardo	dek-um-nam	tómne kêti, tómne bip
10 ¹²	1 000 000 000 000	dikemdikek	biliono, duiliono	dek-um-dekdu	elífemkek

RIM: En multaj lingvoj ne ekzistas simila skemo kaj vi komence devos cerbumi.

i-supra formado ankam tamgas por aliaj bazoj, ekz.: 2

2 ³	8	ekemtir	ok	du-um-tri	bat
2 ⁸	256	ekembat	ducent kvindek ses	du-um-ok	eksínte píKdik [a]
2 ¹⁰	1024	ekemdik	mil dudek kvar	du-um-dek	elífo ekdik kek/dor

Am bazo 1000

1000 ²	elífemkek	miliono	mil-um-du	dikem[a]
1000 ³	elífemkum	miliardo	mil-um-tri	dikemgao
1000 ⁴	elífemkek	biliono, duiliono	mil-um-kvar	dikemdikek

2. Ordaj numeraloj / páKari tàlu-sónori

Sociolektaj formoj trovi as en aparta apitro!

x-en[e (xe)]	-a	Kaz.: -inai, -ynay (Turk.: -(i)nci, -(1)nc1, &, Uzb.: -(i)ntsche)
ojnen[e (1e)]	unua	
icen[e]		
palen[e]		
eken[e (2e)]	dua	
snéwen[e]		
kumen[e]	tria	
tiren[e]		
keken[e]	kvara	
doren[e]		

3. Ripetadaj numeraloj / Kérari tàlu-sónori

x-koartaw (xaw)	-foje	Sor.: kró & Lit.: kartas "fojo"
ojnkoartaw (1k-aw)	unufoje	
ickoartaw		
ekkoartaw (2k-aw)	dufoje	
snewkoartaw		
kumkoartaw	trifoje	
tirkoartaw		
kekkoartaw	kvarfoje	
dorkoartaw		

x-mul	-foje	Ki .: -mul (en: ca-mul "kvarfoje")
ojn-mul	unufoje	
ic-mul		
ek-mul	dufoje	

RIM: Kompare al Esperanto kaj al la antame menciita variaĵo ne almetendas la adverba finaĵo!

4. Kolektivaj formoj / [i]ómpari Kúpiri

cu-	-ope	Ger.: zu (en: zu Dritt)
cukum	triope	
cukek	kvarope	
cusinte	centope	

RIM: Kompare al Esperanto ne almetendas la adverba finaĵo!

5. Multiplikaj numeraloj / máKepì[ari tàlu-sónori

– sistemaj

–pi[a]	–obl–	Alb.: –fish (en: trefish, trefishoj, trefishtë)
ékpi[a]	duobla	
tirpi[a]	triobla	

– nesistemaj

néhha	duobla	jn.: nexa [–%–] 'twice'	v–u e <u>túla</u>
-------	--------	-------------------------	-------------------

6. Frakciaj numeraloj / lémemari tàlu-sónori

– sistemaj

–ud–	–on–	Ser.Kr.: udio "parto"
kumudo	triono	

– nesistemaj

hhágaso	duono	Mong.: E030A [%agas]
---------	-------	----------------------

7. Distribuaj numeraloj / dópsari tàlu-sónori

jup	po	Ke .: yupay "nombri"
jup kum	po tri	
jup bat	po ok	
jup sínte	po cent	
jup díkem[a]	po miliono	

8. Numeralaj substantivoj (ofte per '–i') / tàlu-sónari nàmi-sónori (úftaw i–pe)

0	líKi		[ál[i]	11	dik–ici	10000	tómni
1	ójni	6	múci (Var.: múcu)	12	dik–eki	100000	kêti
	íci		móti	ktp.	vts.		bípi
	páli		píti (Var.: pító)		ekdiki		
2	éki	7	póKi (Var.: póKo)	20	snewdiki		
	snéwi		báti		kúlmeni		
3	kúmi	8	wáli (Var.: wálo)		kumdiki		
	tíri		gaohi	30	tirdiki		
	kéki	9	kwájsi	100	sínti		
4	dóri		díki		péki		
	náli	10	bíwi	1000	elífo (Var.: ílofi, ílopi)		
	váti		ípu		mjáKi		
5	píKi		kújmpi				
	víti						

RIM: Varia5oj kun fina –o am –u anstatam –i rezultas el la devena lingvo. Modeloj por tiaj vortoj estas la

Finna kaj Slovaka lingvoj.

9. Numerale uzendaj vortoj / tàlu-sónaw wépt-edvari sónori

bet	iom da &	Pld.: bāten	ne estu deklinaciataj kiel la bazaj
but	multe da &	Cig.(Lov.): but	
dow	ambam	i.: dōu (Kant.: dēu ³)	
faw	malmulte da &	MnA.Ger.: fao, Gt.: fawai	
bázari (Var.: bázva-ri)	kelkaj	Turk. bazı	Ili devas esti deklinaciataj pro sia <u>adjektiveco</u>
wákjari		Ke .: waki	
céra	malmultaj	Cig.: cera	
tóhkoma		jn.: tōhkomo	

10. Sociolektaj formoj de numeraloj / so ari Kúpiri tàlu-sónorini

kíntua	unua	Gl.: cintu-, cintus 'first'
[úsa		Ur.: a(v)-usē
-ksan (Var.: -[an, -[anj, -[aK)	de dek	Fin.: -ksan, -ksän (en: kahdeksan '8', yhdeksän '9')
snewksan	ok	Eg.: snéwe + v-u <i>supre</i>
palksan	nam	Mingr.: palo, paluo, HNk.: paB, HBz.: paBēw, Mrg./Vmd.: paBu + v-u <i>supre</i>
- <u>mujn</u> (Var.: -myn)	-dek	Kom.: -myn (en: komyn '30', n'el'amyn '40', vetymyn '50', kvatymyn '60')
kum-mujn	tridek	erm.: kum + Kom.: -myn
nal-mujn	kvardek	erm.: nal, nalat + Kom.: myn
vit-mujn	kvindek	Kom.: vit, Udm.: vit' + Kom.: myn
- <u>gajn</u>	-dudek	Kim.: ugain, deugain, trigain, pedwar ugain, chweugain '20, 40, 60, 80, 120'
snew-gajn	kvardek	v-u <i>supre</i>
- <u>jur</u>	-cent	Nen.: yur 'hundred'
snew-jur	ducent	v-u <i>supre</i>
- <u>deb</u>	mil	Ted.: debk (Gll.: diba 'hundert')
tirdeb	tri mil	v-u <i>supre</i>

11. Etimologiaj numeraloj / àsli-Kúp-ilmari tàlu-sónori

praformo / àsli-Kúpi	senco	tólku	Kitake	senco	tólku
Kark.: ?áxak, ?áxxak	du	ek	hháki, -u	duo, duopo, paro	cuéko
Nav.: naaki, Apc.: nà.ki, ná-ki; naki			nâki		
Jap.: san, i.: san	tri	kum	sáno	trio, triopo	cukúmo
Juk.: ox-tul	tri (viva5oj)	kum (éltasori)	ó[tuli	trio (homoj, bestoj)	
Sn .: Kas	kvar	kek	Káso	kvarteto, kvaropo	cukéko
	kvin	piK	lími	kvinteto, kvinopo	cupíKo

Numeraloj / tàlu-sónori

Ind.: lima, Tag./Ceb.: limá, (Bal.: limang, lim)					
Cz./Hinu./Huns.: iBno (Bejt.: iBna)	ses	[a]	ílno	sesopo	cu[á]o
Ke .: qanchis, kanchis, canchis, Jkr.: qançhisi	sep	pit	kán i	sepopo	cupíto
Gua.: poapĩ, poapy	ok	bat	poapi	okopo	cubáto
Nhr.: kuesi (Nm.: kxðese)	nam	gao	kwési	namopo	cugao
Mal./Iruł: pattu, Tam.: paththu, &	dek	dik	pātu	dekopo	cudíko
Kor.: tul	du	ek	túla	duobla	ékpi[a
Mong.: =09<(0=) [najm(an)]	ok	bat	nájmu	oktaedro, okedro	
Mz.Mong.: arban	dek	dik	arbánu	Arbano (monunuo)	
Turk.: yüz	cent	sínte	júju	Jujo (monunuo)	
Jap.: sen	mil	elífo	[éni	lenio (monunuo)	
Ling.: zómi	dek	dik	zom–	deka–	10 ¹
Ling.: nkámá	cent	sínte	Kam–	hekto–	10 ²
Vj.: nghìn	mil	elífo	Kin–	kilo–	10 ³
Uzb.: juz	cent	sínte	juz–	centi–	10 ⁻²
Uzb.: ming	mil	elífo	miK–	mili–	10 ⁻³
Beb.: ai, e .: ai–'	du	ek	–[i	du –j	ek –ri, –ki
Ke .: taw	kvar	kek, val	–taw	kvar –j	kek –ri
Jap.: go & Tib.: nga, Kant.: ng ⁵	kvin	piK	–Ko	kvin –j	piK –ri

12. Grupaj numeraloj / ólpari tàlu-sónori

–ujz–	–naskitoj	Turk.: –üz (–iz) (en: dördüz, ikiz, & K–u ankam Lit.: –nys/–nis en: dvynys " emelo", treynys "trinaskito"
ék–ujzori	emeloj	
dór–ujzori	kvarnaskitoj	
píK–ujzori	kvinnaskitoj	
[á[–ujzori	sesnaskitoj	

13. Apliko de la numeraloj / Jópseni tàlu-sónorini

a) Fundamentaj / púmtari

Nombrado / Júpeni

RIM: La apliko okazas kiel en Esperanto. Do kun pluralo post 2 is . Ne estu uzata iu kazo (genitivo singulara kiel en baltaj kaj slavaj lingvoj) post 2 is 4 resp. ekde 5 is 8 (plurale) nur pro la numeralo, sed pro iu prepoziciao am postpozicio (nur kun postpozitivo). Anstatam ek + substantivo/adjektivo uzeblas la dualo je –ki: ek púmuri = púmuki "du arboj". Krome ili neniam estas deklinaciataj!

ekz.: ojn míci "unu katino", kum áplori "tri pomoj", [a[–sínte éwrori "sescent emroj"

Kalkulado / Toáneni

adicio gatlísteni	gatlístaj X gudaj/su Y	adiciu X al Y	$X + Y = Z$
	X gudaj Y teésa Z	kum gudaj [a] teésa gao	$3 + 6 = 9$
	X su Y teésa Z	ojn su gao teésa dik	$1 + 9 = 10$
subtraho padéteni	padétaj Y ot X	subtrahu Y de X	$X - Y = Z$
	X pa Y teésa Z	pit pa kum teésa kek	$7 - 3 = 4$
	X pa Y teésa neK Z	[a] pa gao teésa neK kum	$6 - 9 = -3$
multiplikado máKepisintjeni	máKepisintjaj X diK Y	multobligu X per Y	$X * Y = Z$
	X-koartaw Y teésa Z	ek-koartaw piK teésa dik	$2 * 5 = 10$
	X-mul Y teésa Z	piK-mul [a] teésa kumdik	$5 * 6 = 30$
divido dájleni	dájlej X diK Y	dividu X per Y	$X : Y = Z$
	X bidájla diK Y teésa Z	bat bidájla diK kek teésa ek	$8 : 4 = 2$
	X bidájla diK Y teésa Z dziK' z	dik ojn bidájla diK [a] teésa ojn dziK' bat kum	$11 : 6 = 1,83$
potencigo tálameni	tálamaj X diK Y	potencigu X per Y	$X^Y = Z$
	Y-en[e tálamo ot X teésa Z	éken[e tálamo ot kum teésa gao	$3^2 = 9$
	XumY teésa Z	doromkum teésa [a]dik kek	$4^3 = 64$
radikado bóneni	úmaj tla X-en[en bónin ot Y	tiru la Xan radikon el Y	$\sqrt{x} Y = Z$
	tla X-en[e bóni ot Y teésa Z	tla kum-en[e bóni ot ékdik pit teésa kum	$\sqrt[3]{07} = 3$

b) Ordinalaj numeraloj / páKari tàlu-sónori

RIM: Ili tre ofte staras antam la koncernata vorto, nur pro stilaj kialoj ili sekvas. Krome ili estas deklinaciaj kiel substantivoj kaj adjektivoj.

ekz.: kúmen[e áplo "tria pomo", Go-tráda éken[eku házuku! "Veturu al dua domo!"

c) Frakciaj numeraloj / lémemari tàlu-sónori

1/2	ojn ékudo	unu duono
2/3	ek kúmudori	du trionoj
4/7	kek pítudori	kvar seponoj
23/86	ekdik kum batdik-sasudori	dudek tri okdek-sesonoj

d) Sociolektaj dekoj / só ari [ípur]

Ili sufiksas je -mujn. (Dialekte ekzistas la varia5o -myn kun plia vokalo.)

	Kitake	Komia	Udmurta	Hungara	Mansia
30	kum-mujn	kom ^{myn}	kwamyn, kuamyn	(harminc)	(wat)
40	nal-mujn	n'el'amyn	(nyldon)	negyven	nälmen, naliman
50	vit-mujn	vetymyn	(vit'ton)	ötven	atpan
60	mot-mujn	kva(j)ty ^{myn}	(kuat'ton)	hatvan	xotpan
70		(sizimdas)	(sizimdon)	hetven	(satlow)
80		(kökjamysdas)	(t'amyston)	nyolcvan	(Dolsat)
90		(ökmysdas)	(ukmyston)	kilencven	(ontYlsat)

La ekzemploj el Komia, Udmurta, Mansia kaj 2 el la Hungaraj venas el 'uaetym8x.html'. La hungaraj el 'Kaud. 31', pa o 52. Kelkaj formoj el "Suomen ja sen sukukielten lukusanoista", pa o 4-5. Verdaj el ambam

Numeraloj / tàlu-sónori

interretaj fontoj. Turkisaj el la libreto kaj la finn-lingva teksto.

Nur malmultaj dialektoj provas reguligi la skemon lam rangeco.

Eblas la jenaj rangoj:

	Kitake		Dzitaka
rangoj	2a	3a	–
30	tir-mujn		tër-myn
40	dor-mujn	nal-mujn	nal-myn, nar-myn
50	vit-mujn		vët-myn
60	muc-mujn	mot-mujn	muc-myn
70	poK-mujn		poK-myn
80	wal-mujn		wal-myn, war-myn
90	kwajs-mujn		pajs-myn

RIM: La parenca Dzitaka metas ilin en la normalan sociolekton!

Ankam eblus kombino kun –ksan e 80 kaj 90, se nur gravas la rangeco.

	Kitake
80	snew-ksan-mujn
90	pal-ksan-mujn

e) Sociolektaj dudekoj / só ari kúlmenori

	Kitake	Dziga	rimarkoj
40	snew-gajn	snQgajn, nQgajn	
60	tir-gajn	tirgajn	i estas la bazo por la rango pro la kimra: trigain.
80	dor-gajn	dorgajn	
100	vit-gajn	vitgajn, vitkajn, vikkajn	
120	muc-gajn	mucgajn, muskajn	
140	poK-gajn	poKgajn, pMgajn	
160	wal-gajn	walgajn, (waKajn)	
180	kwajs-gajn	kwääsgajn, kwääskajn	

RIM: La parenca Dziga metas ilin en la normalan sociolekton!

Ankam eblas kombino kun –ksan–, nome jene:

	Kitake
160	snew-ksan-gajn
180	pal-ksan-gajn

f) Sociolektaj centoj / só ari síntiri

i devas esti kunmetata kun duarangaj numeraloj!

	Kitake	
200	snew-jur	
300	tir-jur	
400	dor-jur	
500	vit-jur	
600	muc-jur	
700	poK-jur	
800	wal-jur	
900	kwajs-jur	

Sociolektaj miloj / só ari elífori

i devas esti kunmetata kun duarangaj numeraloj!

	Kitake	
2000	snew-deb	
3000	tir-deb	
4000	dor-deb	
5000	vit-deb	

Al la sekva apitro

© René Philipp, 22.09.2004

Partikuloj / deĵlâso-sónori

1. Emfazaj / tvóKari

La ideo enmeti en la Kitakan tiajn partikulojn venis de Manfred Goldenbogen el \tralsundo.

			son]an i o pro:
biç	supozo, espero	Mong.: 187 [bidz]	-bíza "konfidi"; bis- "-ita"
çuj	emfato	Mong.: A ⁻ [süü]	su "kun"; su "ci (vire)";
cuj, uj			suĵ "kvankam"; [úja "maldekstra"

2. Atentigaj / ámintjari

dja	jen	Enc.: d'a	
waK		Mi	

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

lom pri mi / Ĵskitom tems mu

a) mia "evoluo"

Mi naskiĝis en la jaro 1968 en Rostoko (Ger.: Rostock) ĉe la Balta Maro. Tie mi loĝis ĝis mia 3a vivojaro, do 1971. Tiam mia familio translokiĝis al Reĉlino (Ger.: Rechlin) ĉe la lago Murico (Ger.: Müritz). En tiu urbeto mi enlernejiĝis en 1975. Sed nur ĝis februaro 1976 mi frekventis la tiean lernejon, ĉar tiam denove okazis translokiĝo, nome al Nemĵtrelico (Neustrelitz), kie mi sukcese trapasis la reston de la lernejaj jaroj.

Dum la ferioj inter la 4a kaj 5a klasoj mi jam legetis en la nova lernolibro pri la rusa lingvo. Kaj tiam ekestis ĝis mia intereso pri lingvoj. En mia liber-tempo mi provis eĉ inventi propran, pli-malpli sekretan lingvon, sed mi ankoraŭ ne estis tre sukcesa. Krome el tiuj provoj ne plu ekzistas iuj tekstetoj, ĉar mi iutage estis devigita bruligi ilin en la banĉambra forno.

Mi ne plu povas memori pri la trajtoj de la tiam elpensitaj lingvoj krom unu (multaj kazoj – la ideo venis el la rusa), sed mi scias, ke estis lingva familio, kiu konsistis el kelkaj membroj. Nur du nomojn de lingvoj mi nun memoras, nome: reĉna (ger.: renesisch) kaj blankesa (ger.: blankesisch).

Intertempe (1985–1987) mi lernis mian unuan profesion, kiu nuna-tempo ne plu tre plaĉas al mi, ĉar mi ne havas vetur-licencon. Dum la lernado mi okupiĝis pri la produktado de plantoj kaj ties rikoltado. En 1990 mi rezignis pro la senlaboriĝo pri tiu profesio, kaj ekde 1991 mi lernis mian duan, kiu estis eĉ pli netaŭga por mi. (Tion mi rimarkis tro malfrue kaj mi ne havis eblecon foriri el la kurso de strat-flegisto.) Tiam mi helpis en firmao ripari stratojn en la regiono kaj apudmeti novajn trafikajn ŝildetojn. Sed, se mi pripensas tion, mi devas konstati, ke tia profesio ne tamen plaĉas por mi, ĉar mi ne povas apliki mian lingvemcon.

b) mia lingvemo

Sed malgraŭ la malsubteno mi denove provis kaj ekde 1992 am 1993 mi estas pli sukcesa. Tiam estiĝis antaŭtupo de la Kitaka, pri kiu ankoraŭ ekzistas kelkaj slipoj tajpitaj per tajpilo resp. mia unua okcident-emropa komputilo "Amiga 600". Sed bedaŭrinde tiu komputileto ne havis durdiskon kaj mi en 1996 devis aĉeti pli fortan komputilon, kiu plifaciligis al mi la okupadon pri mia projekto.

En 1996 mi printis la unuan version de la gramatiko kaj vortaroj, kiuj ankoraŭ ekzistas malgraŭ ke multo ĵanĉiĝis ekde tiam am aldoniĝis. La sekvintan jaron mi printis la duan version, kies amplekso nur malmulte pligrandiĝis.

Dum mia prilaborado perkomputila mi konstatis, ke ne ekzistas bone tamen softvaro por tio kaj mi ofte devis kaj devas truki por atingi iom pli bonan rezulton. Unu problemo estas la estigo de la vortaro laŭ Kitak-lingva alfabeto latinida. Tio tre malfacilas, ĉar la progamoj ne ĵatas ekzotajn ordigojn de vortoj kaj mi devas trukadi.

Krome ekzistas iuj restetoj pri almenaŭ du aliaj projektoj nome jovida kaj alia lingvo, kiu ankoraŭ ne havas nomon. Sed tiuj projektoj nerilataj al la Kitaka lingvo ĵajnis iutage al mi tro slavecaj kaj mi ekinventis la Kitaka resp. ties antaŭtupon la malnovan Kitakan. En kelkaj trajtoj ĉi estis eĉ pli komplika ol la nuna, ekz. ĉe la tabelvortoj ĉi distingiĝis tri genrojn (per –i – ina, –u – vira kaj –o – nemtra). Tiun distigon mi ĵanĉiĝis al la nuna sistemo. En kelkaj trajtoj ĉi pli facilis ol la nuna, ekz. ĉi havis malpli da kazoj kaj pronomoj. Sed ĉi

lom pri mi / ĵskitom tems mu

vortaro ne estis tiom granda kiel nun kaj ankoram ne estis iu vortfara sistemo.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Pronomoj / svenàmi-sónori

1. Personaj pronomoj / kóptimari svenàmi-sónori

persono	singularo	dualo	pluralo	pluralo kun eks/inkludo–distingo per vortero
koptimo	ójn-tôlo	ek-tôlo	maK-tôlo	maK-tôlo su ún[u ántarsaj eks/inkludo sónelmope
1a	áki, áko, áku	kuj (inkl.)	vo (inkluda)	vopáne (inkl.) najpane
	mi, mo, mu	–	naj	votíke (ekskl.) najtike
	Ka	Kaki (ekskl.)	Kari (ekskluda)	Kapáne (inkl.) tojpáne
	–	–	toj	Katíke (ekskl.) tojtíke
2a	si, so, su	–	ju	jupáne (inkl.)
	ti, to, tu	–	–	jutíke (ekskl.)
	kami	kamiki	kamiri	kámipáne (inkl.)
	–	–	–	kámitíke (ekskl.)
3a	isi, iso, isu	–	lo	lopáne (inkl.)
	emi, emo, emu	–	–	lotíke (ekskl.)
	paj	pajki	pajri	pajpáne (inkl.)
	–	–	–	pajtíke (ekskl.)
4a	ha	haki	hari	hapáne (inkl.)
	–	–	–	hatíke (ekskl.)

RIM: La distingo inter inkludaj kaj ekskludaj formoj ekzistas en kelkaj lingvoj, nome indonezia, tagaloga; ke ua, ajmara; guarania; tokpisina; tamila kaj certe multaj aliaj.

Koloroj kodas entileco–]tupojn. (verda = plej alta, flava = meza, roza = plej malalta, flava-roza = meza kaj malalta) La dualo kaj la kvara persono ne distingas lam entileco. La plej alta entileco apartenas al la unua rango, la meza al la dua rango kaj la plej malalta al la tria rango. e la pluralo la dua-rangaj formoj validas por la meza kaj malplej alta entileco.

"si"	saw	Lit.: sau "al si"	refleksivo
"unu la alian"	njaw	Vj.: nhau	reciproko
"oni"	Kuj	Vj.: ng°Ýi	

RIM: La deklinacio de la i–supre menciitaj pronomoj okazas kiel e la substantivoj, kaj per tio similas al la altaja kaj balto-finna modeloj, krom ke i estas iom pli regula ol tie, ar mankas la konsonanto– kaj vokalo–harmonioj. i tute ne paralelas kun la modeloj en hungara, samojedaj am aliaj lingvoj, kiuj fakte uzas anstatam kazaj finaĵoj iujn posesivajn formojn de kazosufiksoj aspektantaj kiel deklinaciitaj postpozicioj.

a) Jen iom pri la kvara persono / WáK lit tems tla kéken[e koptimo

Maksu va Moricu te óra kérkon. Ému temáka tla légirin va ha temáka tla pétarurin.

"Maks' kaj Moric']telas kokon. Li man as la gambojn kaj tiu man as la flugilojn."

Ému kaj **li** rilatas al la unua subjekto **Maks(u)** kaj **ha** kaj **tiu** rilatas al la dua subjekto **Moric(u)**.

2. Posedaj pronomoj / hém pari svenàmi-sónori

1) Ili estas formataj el la personaj pronomoj per la posesiva kazo-finaŝo -de (< i.: -di, -de).

Ekz. mude "mia" kamide "cia"

Do i tiu modelo nur eblas en la nominativo, sen antama prepozicio am sekva postpozicio.

RIM: La modelo por tio estas la balto-finnaj lingvoj, kiel la finna (mimä "mi" > minun "mia") kaj estona (mina/ma "mi" > minu/mu "mia"). Sed la Kitaka estas iom pli regula, ar i funkcias aglutine.

2) En specifaj konstruoj estu uzata la adjektiva finaŝo; kiel: mua, tua, paja; voa, jua, pajria

	ekzemploj	tradukoj	tipoj	rimarkoj
1.	bejsaj mu _a noni	e mia avino	antama prepozicio	iam staras la nominativo!
2.	emiapi belipi	en sia ventro	nenominativa kazo	sama <u>kazo</u> kiel la rilata substantivo
3.	voal hazul envosaj	en nia domo	sekva postpozicio	antama <u>postpozitivo</u>

RIM: La modelo por tio estas Esperanto.

3) Tria ebleco por esprimi posedon estas menciita en la apitro pri posesivaj pronomoj, kiuj ja fakte estas finaŝoj almetataj al la koncerna substantivo. Sed i tiu ebleco nur estas deviga en la nord-insula "toke-me"-dialekto.

3. Tabelaj pronomoj / tábelari svenàmi-sónori

Atentu, ke la sekva skemo ali-ordi is en la "Sum"-dialekto!

a) Bazaj formoj / uráhari Kúpiri

kve		Lat.: quem, Het.: kwel, kwetan, kwets, kwe	enájje		Mong.: M=M [ene] & Kaz.: ana & Vj.: này
míke	"kiu?"	Fin.: mikä	kúle	"iu"	Ar.: kull > Nub.: kúlu; Bur.(Ver ikvar): khul
náne		Jap.:nan(i) & Sva.: nani, Ling.: náni, Nahl.: nân	íske	"iu"	Est.: isik
téme	"tiu i"	Fin.: tämä	jóKke	"kiu" (ril.)	Ind.: yang & Fin.: joka
núje	"tiu"	Fin.: nuo & Kopt.: nai	níse	"neniu"	Pl.: nic

kvo		Lat.: quod	enájó		Mong.: M=M [ene] & Kaz.: ana & Vj.: nàý
míko	"kio?"	Fin.: mikä	kúlo	" io"	Ar.: kull > Nub.: kúlu; Bur.(Ver ikvar): khul
náno		Jap.:nan(i) & Sva.: nani, Ling.: náni, Nahl.: nân	ísko	"io"	Est.: isik
témo	"tio i"	Fin.: tämä	jóKko	"kio" (ril.)	Ind.: yang & Fin.: joka
nújo	"tio"	Fin.: nuo & Kopt.: nai	níso	"nenio"	Pl.: nic

b) Devenaj formoj / otgámari Kúpiri

Vortspeca fina5o / sònorú[a ántaso

kva		enájá	"tia"
míka	"kia?"	kúla	" ia"
nána		íska	"ia"
téma	" i tia"	jóKka	"kia" (ril.)
núja	"tia"	nísa	"nenia"

(-a de: adjektivoj)

kvaw		enájaw	"tiel"
míkaw	"kiel?"	ískaw	"iel"
nánaw		kúlaw	" iel"
témaw	" i tiel"	jóKkaw	"kiel" (ril.)
nújaw	"tiel"	nísaw	"neniel"

(-aw de: adverboj)

Tabelvorta fina5o / tabelsóna ántaso

Loka

Ili distingas triope inter loko, almovo kaj demovo per la koncernaj kazo-fina5oj je -saj, -ku kaj -ket. La fina5o -saj povas foresti.

kvílan		enájílan	"tie"
míkílan	"kie?"	ískílan	"ie"
nánílan		kúlílan	" ie"
témílan	" i tie"	jóKkílan	"kie" (ril.)
nújílan	"tie"	nísílan	"nenie"

(-lan <TIng.: lan 'Platz, Ort')

Tempa

kvúber		enajúber	"tiam"
mikúber	"kiam?"	iskúber	"iam"
nanúber		kulúber	" iam"
temúber	" i tiam"	joKkúber	"kiam"

b) Devenaj formoj / otgámari Kúpiri

			(ril.)
nújúber	"tiam"	nisúber	"neniam"

(-ber <Som.: ber "tempo")

Kamza

kvíkos		enájikos	"tial"
míkikos	"kial?"	ískikos	"ial"
nánikos		kúlikos	" ial"
témikos	" i tial"	jóKkikos	"kial" (ril.)
nújikos	"tial"	nísikos	"nenial"

(-kos <Angl.: cause "kamzo; kialo")

Kvanta

kvítom		enájitom	"tiom"
míkitom	"kiom?"	ískitom	"iom"
nánitom		kúlitom	" iom"
témitom	" i tiom"	jóKkitom	"kiom" (ril.)
nújitom	"tiom"	nísitom	"neniom"

(-tom <Mong.: B>< [tom] "granda", k-u Vj.: to "granda", Km.: thom "granda")

Kaza fina5o / pádza ántaso

kvóde		enájode	"ties"
míkode	"kies?"	ískode	"ies"
nánode		kúlode	" ies"
témode	" i ties"	jóKkode	"kies" (ril.)
nújode	"ties"	nísode	"nenies"

(-de < i.: -de, (-di) "-a")

c) Aldona5oj por la tabela5oj / gudájasori sve tla tabelari svenàmi-sónori

vorto	traduko	deveno	modelo	ekzemplo	ekz.-traduko
dow-	ambam	i.: dôu	Dgsp.: amb-'both'	dow-kvikos	pro ambam kialoj
faw-	malmulte	Mn.A.Ger.: fao, Gt.: fawai	Dgsp.: pauk-'few'	faw-kvitom	kiom malmulte
but-	multe	Cig.: but	-""-	but-kvitom	kiom multe
kit-	alia	Lit.: kitas, -a	Dun.: hoka-'other'	kit-núje kit-kvo	tiu alia kio alia
sem-	sama	Ain.: sem	Dun.: onaji-'same'	sem-témaw	sam-maniere, sam-tiele
up-	supre, sure	Pld.: up, Sve.: upp		uptéme	i tiu & tie supre/sure
en-	ene	=		entéme	i tiu & tie ene
hohh-	alte	Ger.: hoch [-%]		hohhtéme	i tiu & tie alte

RIM: En la dialektoj povas ekzisti pliaj formoj tiaj.

4. Kvar "malordaj" skemoj / kek anrendé[ari skémori

sum-	"<io, iu>"	Gt.: sums, Mn.A.Ger.: sum	
summet	"iam"		Lit.: metas
sumpjas	"ie"		It.: piazza, Kr.: pjaca
sumru	"iu"		Ke .: runa
sumtem	"iam"		Lat.: tempus
koje, -o	"tiu, tio"	Ke .: kay	Jap.: ko- (en: ko-re, ko-ko, kochira), Gua.: ko, Kor.: ko
kojpi	"tie"	Ke .: kaypi	
kojt	"tien"		
moj	iu	Vj.: mĭi	i.: m i, Kant.: mui ⁵ ; Jap.: mai-, Kor.: mae-
ki	kiu	Hung.: ki	
ko	kio		

RIM i tiuj skemoj ne estas kompletaj, tiel ke oni devas uzi en kazo de mankanta formo la tabelon. Sed la i-supra skemo kompleti is en la "Sum"-dialekto.

Aliaj formoj pronomaj / Kitari Kúpiri svenàmi-sónari

1. Posesivaj pronomoj / hémpari svenàmi-sónori

	normalaj pronomoj / mótlari svenàmi-sónori	posesivaj finaĵoj / hémpari ántasori	ekz-oj / líziri	tradukoj de ekzemploj
Sg				
1.	Ka	-Ka	mátiri-Ka teléja	miaj okuloj lacas
	mi, mo, mu	-me ^(")	peno-mu tevaja	mia kapo doloras
	aki, ako, aku			
2.	kami			
	ti, to, tu	-te ^(")	noátu-ti temója	via viza o belas
	si, so, su	-se ^(")	mátiri-si temója	viam okuloj belas
3.	paj	-paj	zivajko-paj tetépa	lia lo ejo varmas
	emi, emo, emu	(-eme) ^(")	awto-eme laâka	lia amto veturis
	isi, iso, isu			
4.	ha	-ha	sénki-ha teksímta	lia nazo jukas
Du.				
1. (ekskl.)	kuj	-kuj	házu-kuj la-káwpa ger	nian domon ni a etis hieram
1. (inkl.)	Káki	-Ka		
2.	kámiki	-kámi	páwasi-kámi te-déga	via amto brulas
3.	pájki	-paj	sénki-ri-paj te-[úkra	iliaj nazoj belas
4.	háki	-ha		
Pl.				
1.(ekskl.)	Kari ^(#)	-Ke	házu-Ke tedéga	nia domo brulas
	toj	-toj		

Aliaj formoj pronomaj / Kitari Kúpiri svenàmi-sónari

			mákasó—toj te-rój-etja	nia man aŝo preti as
1.(inkl.)	naj	-naj	áwto-naj nem teâkatva	nia amto ne vetureblas
	vo	-vo	úru-vo tegedíma	nia urbo malnovas
2.	kamiri			
	ju	-ju	házu-ju tedéga	via domo brulas
3.	pajri			
	lo	-lo	mátiri-lo temója	iliaj okuloj belas
4.	hari (#)	-he	mátiri-he temója	iliaj okuloj belas

RIM: Nur la unusilabaj formoj tamgas kiel sufiksoj. Tre malofte estas uzataj la genrodistingaj kaj dusilabaj formoj de la tria persono singulara. (") Por genro-distingo necesas unu el la normalaj formoj.

(#) La normala formo mallongi as por formi la posesivan kaj verban finaĵojn.

La sekvoj de morfemoj, kiuj rezultas el la supre menciitaj formoj estas la jenaj:
<pref.>+ + <suf.> + [pl.] + (pos.) + [kaz.]

RIM La uzo de la supre menciitaj sufiksoj ne estas deviga, sed dependas de la stilo am emo al mallongo. La devigo nur ekzistas en la "toka-me"-dialekto en "Dvikim-akti".

2. Enverbaj pronomoj / engèra-sónari

	normalaj pronomoj / mótlari svenàmi-sónori	verbaj finaĵoj / gèra-sónari ántasori	ekz-oj / líziri	tradukoj de la ekzemploj
Sg				
1.	Ka	-Ka	tesvápa-Ka	mi dormas
	mi, mo, mu	-me	lamáka-me	mi man is
	aki, ako, aku			
2.	kami			
	ti, to, tu	-te	ka tesvápa-te?	u vi dormas?
	si, so, su	-se	mójaw teismátama-te	vi bele aspektas
3.	paj	-paj	aójdion teláwla-paj	li kantas kanton
	emi, emo, emu			
	isi, iso, isu			
4.	ha	-ha	va jéksin lasamáka-ha	kaj li elman is glaciaŝon
Du.				
1. (ekskl.)	kuj	-kuj		
1. (inkl.)	Káki	-Ka		
2.	kámiki	-kámi		
3.	pájki	-paj		
4.	háki	-ha		

Pl.				
1.(ekskl.)	Kari (#)	-Ke	túku sje-âka-Ke	al vi ni voja os
	toj	-toj	nóniku tegéja-toj	al avino ni iras
1.(inkl.)	naj	-naj	mángaw lagérsa-naj	ni multe laboris
	vo	-vo	grómkaw tetóka-vo	ni parolas lamte
2.	kamiri			
	ju	-ju	taj mánkaw lagérsa-ju	vi laboris tro multe
3.	pajri			
	lo	-lo	mójaw teláwla-lo	ili bele kantas
4.	hari (#)	-he	mójaw teláwla-he	ili bele kantas

RIM: Nur la unusilabaj formoj tamgas kiel sufiksoj.

En verbaj finaĵoj neniam gravas la genroj, ĉar ili jam ekzistas en la subjekto kaj/am objekto de la propozicio koncerna.

(#) La normala formo mallongigas por formi la posesivan kaj verban finaĵojn.

La sekvoj de morfemoj, kiuj rezultas el la supre menciitaj formoj estas la jenaj:
<TMA> + <pref.> + v + <suf.> + (<AM>) + (pers.)

RIM La uzo de la supre menciitaj sufiksoj ne estas deviga, sed dependas de la stilo am emo al mallongo. La devigo nur ekzistas en la "toka-me"-dialekto en "Dvikim-akti".

3. Transicionaloj / ùsu-òso-Kúpiri

Ili esprimas kaj subjekton kaj rektan objekton kaj ili ekzistas en la ke ŭa (sufiksoj), mordvina (sufiksoj) kaj klingona (prefiksoj) lingvoj. Mi supozas, ke ankam aliaj lingvoj havas tiajn afiksojn. Strangas iom pri tio la hungara, ĉar ĝi nur havas unu tipon de tia sufikso, nome por unuapersona subjekto kaj duapersona objekto, do mi - vin. Transicionaloj kodas la subjekton kaj objekton rektan en la verbo. Kelkaj lingvoj ĉe enmetas referencon por la nereкта objekto, ekzemple la vaska kaj malta.

Objekto	"mi"	"ci"	"li"	"li"	"ambam"	"ni (ekskl.)"	"ni (inkl.)"	"vi"	"ili"	"ili"
	-ke	-se	-is	-ha	- i	-toj	-vo	-ju	-lo	-he
Subj.										
Sg										
1. -k-		-k-se	-k-is	-k-ha	-k- i			-k-ju	-k-lo	-k-he
2. -s-	-s-ke		-s-is	-s-ha	-s- i	-s-toj	-s-vo		-s-lo	-s-he
3. -m-	-m-ke	-m-se		-m-ha	-m- i	-m-toj	-m-vo	-m-ju		-m-he
4. -hh-	-hh-ke	-hh-se	-hh-is		-hh- i	-hh-toj	-hh-vo	-hh-ju	-hh-lo	
Du.										
1. -ti-		-ti-se	-ti-is	-ti-ha	-ti- i			-ti-ju	-ti-lo	-ti-he
1. -Ki-		-Ki-se	-Ki-is	-Ki-ha	-Ki- i			-Ki-ju	-Ki-lo	-Ki-he
2. -ji-	-ji-ke		-ji-is	-ji-ha	-ji- i	-ji-toj	-ji-vo		-ji-lo	-ji-he

Aliaj formoj pronomaj / Kitari Kúpiri svenàmi-sónari

3. -pi-	-pi-ke	-pi-se		-pi-ha	-pi- i	-pi-toj	-pi-vo	-pi-ju		-pi-he
4. -ki-	-ki-ke	-ki-se	-ki-is		-ki- i	-ki-toj	-ki-vo	-ki-ju	-ki-lo	
Pl.										
1. -t-		-t-se	-t-is	-t-ha	-t- i			-t-ju	-t-lo	-t-he
1. -K-		-K-se	-K-is	-K-ha	-K- i			-K-ju	-K-lo	-K-he
2. -j-	-j-ke		-j-is	-j-ha	-j- i	-j-toj	-j-vo		-j-lo	-j-he
3. -p-	-p-ke	-p-se		-p-ha	-p- i	-p-toj	-p-vo	-p-ju		-p-he
4. -r-	-r-ke	-r-se	-r-is		-r- i	-r-toj	-r-vo	-r-ju	-r-lo	

La unua elemento kodas la subjekton, la dua la objekton. La unua elemento ali as al la verbfina vokalo. e regulaj verboj la vokalo estas a, e neregulaj i dependas de la koncerna verbo (ofte ao am aw). e iuj neregulaj verboj fini antaj per konsonanto la supre menciitaj formoj nur eblas, se oni inter]ovas la reguligan morfemon -ta am la vokalon a. Por duala objekto nur ekzistas unu vico de finaĵoj por iuj personoj, esti inta el la duala sufikso -ki per palatali o. La duala subjekto-markilo esti is en la unua is tria personoj el la koncerna plurala kaj -i- el la sufikso -ki. Por la kvara persono la sufiko rekte transpreni is.

ekz.

Telúba-k-se.	Mu telúba tin.	Mi amas vin. (viro al virino)
Tedánja-K-is.	Toj tedánja émon.	Ni batas lin.
Sjekápa-m-se.	Ému sjekápa tun.	Li kaptos vin.

RIM La uzo de la supre menciitaj sufiksoj ne estas deviga, sed dependas de la stilo am emo al mallongo. La devigo nur ekzistas en la "toka-me"-dialekto en "Dvikim-akti". La modelo estas la Ke ua, la Mordvina, la Klingona kaj eble aliaj lingvoj.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 18.09.2004

Prononco de la Kitaka

Vokaloj

En la unua tonemo (tre ofta) la vokaloj ĉiam mallongas. En la dua tonemo (malofta) la vokaloj estas tre longaj.

Konsonantoj

La konsonantoj **b, d, g** estu voĉe prononcataj kiel en Esperanto, Baltaj, Itala kaj Slavaj lingvoj.

La konsonantoj **p, t, k** estu senvoĉaj kaj senaspiraciaj kiel en Esperanto, Baltaj, Itala kaj Slavaj lingvoj.

Kelkaj popoloj (Germanoj, Angloj, ...) inklinas al malfortigo de **r** antam sekva konsonanto parte kune kun plilongigo de la vokalo. Ekz. **árcu** "junipero" ne fari u ĉu!. Tia prononc-maniero ne okazu Kitake, eĉ se la inklinio estas sufiĉe forta. Krome **r** ne malaperu je la fino de vortoj, kiel kelkaj popoloj emus prononci ĝin. Ekz. **ántar** "inter" ne fari u ánta am ánt ! Do **r** estu prononcata kiel en la Slavaj, Baltaj, Hispana, Itala kaj Esperanto.

S ĉiam restu senvoĉa kaj neniam fari u voĉa kiel z. (Inklino de germanoj kaj aliaj). Ĝi ankam ne fari u ĵ antam sekva konsonanto am je la vortofino.

La ĵaj konsonantoj **s, z, ĵ** estas distingataj tiel intense kiel en Esperanto kaj la Baltaj resp. Slava lingvoj.

La sekvoj **tj, dj, nj, lj, rj, sj** (tre maloftaj) estas prononcataj kvazam ili estus unuliteraj. Ili neniam aperas je la fino de vorto kaj je la komenco ilin nur povas antamiri s (ne antam sj [s jam ĉeestas] kaj dj [s simple ne prononceblas tie]). **Tj** kaj **dj** ĉiam devas esti bone distingataj disde **kaj dz**. **Sj** ne miksi u kun ĵ am tro alproksimi u al tio. **Nj** ĉiam devas esti bone distingata disde **K**.

Literoj Ekzemploj Sencoj

	tjédah,	nun,
tj	na-tjéka,	esti (helpverbe),
	tjúvi	hajlo
	dja,	jen,
dj	na-djáma,	amdaci,
	djódu	pelto
	nja,	al,
nj	njáka,	pigra,
	na-njákara	suferi
	na-ljúla,	mensogi,
lj	ljútu	ĵtrumpo
	rjúmo,	kurento,
rj	-erjo	-isto
	na-plínsja,	danci,
sj	na-láwsja,	malligi; malnodi; malplekti; (fig.) senigi,
	sjétnu	vidvo

Prononco de la Kitaka

F kaj **v** estas labio–dentalaj konsonantoj, parolendaj inter supra dentaro kaj malsupra lipo, kiel en multaj emropaj, sed ankam en aziaj lingvoj. Ili egalas krome al la Esperantaj sonoj. **V** ne estu miksitaj kun **w**, ar tiu lasta egalas al Esperanta *m*.

La nazalo **K** estas prononcata kiel la sekvo *ng* en kelkaj lingvoj, nome la Germana, Angla, Svahila. i povas aperi ankam je la komenco de iu vorto resp. radiko, ekz. **Ka** "mi", **na–Kága** "rodi", **Kákru** "ne o".

La Kitaka distingas inter la sekvoj **kv**, **gv** kaj **kw** resp. **gw**. Tia distingo iom malfacile fareblas, sed per ekzercado tio certe funkcios.

gv, kv	senco	gw, kw	senco
na–gvára	babili		
gváwtu	modo (gram.)		
na–gvéna	envii		
gvésa	ruza		
–kva	kaj		
		kwajs	nam
na–kváma	decidi		
kváni	virino	kwáni	apo
		na–kwánza	komenci
kvápo	rano		
kvármi	diagonala trabo		
kváro	figuro (korpo)		
kváwo	maniero (LV: kielo)		
kve	kiu	–kwe	iama, eksa
		na–kwéjla	kaji i
kvélto	kadavro		
		kwénso	baleno
		kwési	namopo
		kwétu	hejmo

Sed **v** kaj **w** ankam distingendas post aliaj konsonantoj, kiel ekz. s; **na–kásva** "kreski", **–áswu** "–arbo".

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

6. Rangeco / ráKe[o

a) eneralaj reguloj / sómari fépiri

Rangeco estas tipa komplikaĵo de la Kitaka lingvo. Ĉi rango—depende limigas la analogion. Sed ankam por tio eblas trovi regulojn, kiuj sekvas. Ekzistas maksimume kvin rangoj po sinonimopo.

Rangeco signifas pli malpli limigita kunmeteblo kun aliaj vortoj.

Se por iu rango ne ekzistas radiko, ĉiam prenu la antaman. Ekz. iu vorto nur emas kunmeti ĉi kun tria—ranga vorto kaj tiu ne estas, do prenu la dua—rangan, se ĉi ekzistas, alikaze la unua—rangan. Do, se du vortoj divers—range sinonimas la unua—ranga estas nur uzebla en la unua rango kaj la dua—ranga por la rangoj du ĉis kvin. Am ĉe tri vortoj la unua—ranga estas same uzebla kiel antame menciita, la dua por la dua rango kaj la tria por la rangoj tri ĉis kvin. Ktp.

nombro de sinonimoj	rangoj
2	1, 2–5
3	1, 2, 3–5
4	1, 2, 3, 4–5
5	1, 2, 3, 4, 5

b) Unua rango / ójnen[e ráKu

La unua—rangaj radikoj funkcias kiel en multaj lingvoj, do preskam senlime. La sola limo estas tio, ke la nova vorto devas havi iun klarigeblan sencon kaj ne aplikatas unu el la sekvaj skemoj.

c) Dua rango / éken[e ráKu

La jenaj radikoj aplikatas kun vortoj lam ĉi tiu rango.

vorto	senco	etimo	kun—vortoj	ekzemploj	sencoj
<u>—kuvo</u>	monato	Fin./Est.: kuu	numeraloj	ic—kúvo, tir—kúvo	januaro, februaro
<u>gunu</u>	tago	Vask.. e—gun, Bur.: guun—c	substantivo	mêni—gúno	lundo
<u>—jur</u>	cent	Nen.: yur	numeraloj	snéwjur, &	ducent, &

d) Tria rango / kúmen[e ráKu

vorto	senco	etimo	kun—vortoj	ekzemploj	sencoj
<u>—gajn</u>	dudek	Kim.: —gain	numeraloj	snew—gajn, tir—gajn	kvardek, sesdek
<u>—ksan</u>	de dek	Fin.: —ksan, —ksän	numeraloj	snéwksan, páłksan	ok, nam
<u>tívi</u>	tago	Arm: tiv	substantivo	bàjru—tívi	festo—tago

6. Rangeco / ráKe[o

-tôlo	-alo, nombro	Mong.: tooło%	numeralo	pal-tôlo	singularo
-------	--------------	---------------	----------	----------	-----------

e) Kvara rango / kéken[e ráKu

f) Kvina rango / píKen[e ráKu

g) Fraza rangeco / tókoma ráKe[o

Tio signifas, ke ekz. en unu frazo nur kunekzistas samrangaj pronomoj.

Mu telúba tin.	Mi amas vin.	ambam dua-range
Ja kámin telúba(-sùra).		ambam unua-range
Kámi <u>noméwawàcu!</u>	Vi posta5o.	unua-range, ankam <u>substantivo</u>

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Róksari ámpiri

Mu lamúsa koás róksari kvíkosiri (Arial nem teenhéma IPE–gudánurin.) bázkoartaw nawépta tla rá[ton "Lucida Sans Unicode", jóKke teenhéma tla bijávarin sémnorin. Tar témo tekáwsa béjsaj tla lit angudána doc–versi, da tla [itémsa téksto teismátama ískitom púr aw loK arándzu. Tla wéptenin rá[toni "Arial Unicode MS" mu latésta rukonstátaw, da émo koás nemkenála kvíkosi tekáwsa vísaw dúskan ismátamon kúleni Esperantari, Kitakari va kítari gubócari bóciri, témope da tla pójsomo gu tla sója bóci teésa taj dáda asípe vuàntarstéja anmésa.

Va wáKaw ek líziri ot tla iúpaw biltemstóka dúskaso (as ràjbemátlo):

.ĉ ar.ĝ i.ne.havas.radikŝ anĝ iĝ ojn ékenŝ e zvónĉ u

Koás róksari kvíkosiri nuk nem tefunkcía tla guvlá ajkori énsaj ojn ísot tla .pdf–vérsiri, jóKkepi tefunkcía tla í[keni. Tla kíta .pdf–vérsi téhéma rufunkcíarin guvlá ajkorin, tar tla í[katveni nem tefunkcía témilan. Tla .htm– va .doc–vérsiri nem te[itémsewa.

Ísrew itenisémnori tik tedzája énsaj ojn vérsi bilgéra núrape prográmope, jóKke koás nemkenálari kvíkosiri teanátvintja tla í[kenin énsaj tla .pdf–dátí.

Koás nemkenála kvíkosi tla bándaso múani fótoni gu tla búkelmo tems mu pìrebédzipi nem tefunkcía énsaj tla .pdf–vérsi, tar teátva tla bejnáma bándaso témilan. Tla .doc– va .htm–vérsiri nem te[itémsewa.

© René Philipp, 04.09.2004

\an o de la vortspeco / mÚtoseni sòno-rÚ[ini

Tio okazas per Jan o de iu fina5o kaj parte aldono de iu afikso.

a) El substantiva bazo / ísot nàmi-sóna uráho

– Substantivoj / nàmi-sónori

[úru	knabo	persono	Eg.:]úre
véjnu	vino	vera a5o	Est.: vein
vákti	tempo	pens-a5o	Per.: va ti, Ind.: waktu, Nub.: wákti, Ar.: wakt

– Adjektivoj / òjta-sónori

I. de –o

apartenanta al iu persono am a5o

bápa házu	patra domo	domo de patro	
máma áwto	patrina amto	amto de patrino	

karaktera por i

Dvíka stácju	Dvika stacidomo		
Ú[jia záKo	Usona karaktero		
máj]lka úru	re a urbo		
notáma nár[u	norda klimato		
bárna	infana	–e[a	–eca

II. el –o (materialo)

móka	ligna	móku	ligno
[í]la	vitra	[í]li	vitro
sóta	silka	sóto	silko
kíva]tona	kívi]tono

III. kun –o

ápla púmu	poma arbo		
kíva púti]tona vojo		
déba gátu	polva strato		

– Adverboj / aw-sónori

símaw	buje	sími	bujo
alépaw	vulpe	alépu	vulpi o, virvulpo

– Verboj / gèra-sónori

I. se radiko estas persono: kiel –o konduti, ludi la rolon de –o

na-májika	re i	májiku	re o
na-gí a	gasti	gí i	gasto
na-plúta	friponi	plútu	fripono
na- úta	azeni	útu	azeno

II. se radiko estas a5o: fari por kio estas la a5o

na-hámara	marteli	hámari	martelo
na-páwsa	pugni	páwsu	pugno
na-stápa	bastoni	stápu	bastono
na-sóla	sali	sóli	saló
na-sánta	sabli	sánto	sablo
na-náma	nomi	námi	nomo
na-uráha	bazi	uráho	bazo

b) El adjektiva bazo / ísot òjta-sóna uráho

– Adjektivoj / òjta-sónori

ék[a	acida	Turk.: ek_i
é a	ebria	Tlng.: chech
gjúpa	stulta	Rus.: 3;C?K9 [glupyj], Pl.: gBupy

– Adverboj / aw-sónori

rípaw	rapide	rípa	rapida
kájlaw	proksime	kájla	proksima

– Substantivoj / nàmi-sónori

I. eco kiel "a5o mem"

tépo	varmo	tépa	varma
dólgo	longo	dólga	longa
sáwo	sano	sáwa	sana

II. la "tielo" kiel diras la radiko

tép(e)o	varm(ec)o	tépa	varma
sâw(e)o	san(ec)o	sâwa	sana

III. la kiel a5o pensata eco

hév(as)o	bon(a5)o	héva	bona
núr(as)o	nov(a5)o	núra	nova

– Verboj / gèra-sónori

esprimi la koncernan econ

na-zólta	verdi	zólta	verda
na-képa	kapabli	képa	kapabla
na-líga	egali	líga	egala
na-sémka	simili	sémka	simila

c) El verba bazo / ísot gèra-sóna uráho

– Verboj / gèra-sónori

na-táka	preni	Isl.: taka
na-dánsa	danci	Angl.: dans, Fr.: danser

– Substantivoj / nàmi-sónori

kiuj enhavas kaj la –ad– kaj –a5–sencojn

éwto	admiro	na- éwta	admiri	éwteni	admir(ad)o				
lúbo	amo	na-lúba	ami	lúbeni	am(ad)o	daw-lúbo	amado	lúbaso	ama5o
téndo	ago	na-ténda	agi, fari	téndeni	ag(ad)o	daw-téndo	agado		
bíndo	bindo	na-bínda	bindi	bíndeni	bind(ad)o	daw-bíndo	bindado	bíndaso	binda5o
gjalzo	brilo	na-gjalza	brili	gjalzeni	bril(ad)o	daw-gjalzo	brilado	gjalzaso	brila5o
sómpo	kolekto	na-sómpa	kolekti	sómpeni	kolekt(ad)o	daw-sómpo	kolektado	sómpaso	kolekta5o
lávlo	kanto	na-lávla	kanti	lávleni	kant(ad)o	daw-lávlo	kantado	lávlaso	kanta5o
pélko	lumo	na-pélka	lumi	pélkeni	lum(ad)o	daw-pélko	lumado	pélkaso	luma5o
éto	mango	na-éta	mangi	éteni	mang(ad)o	daw-éto	mangado	étaso	manga5o
ú o	okazo	na-ú a	okazi	ú eni	okaz(ad)o	daw-ú o	okazado	ú aso	okaza5o

– Adjektivoj / òjta-sónori

dum la participo je ru– esprimas nunan faron

I. i tiu formo esprimas la nuran eblecon je tiu faro, kiu sub certaj kondi oj certatempe i os faro

kasúja kóptimo	helpa persono	ru-kasúja kóptimo	helpanta persono	
i –stéja bárno	memstara infano	ru-i –stéja bárno	memstaranta infano	
dájka tíki	montra fingro			

II. aparteno

máka samgámo	man a kunveno			
--------------	---------------	--	--	--

rá[ta túldi	skriba tablo		
engéja dvári	enira pordo		
lúba sono	ama vorto		

– Adverboj / aw-sónori

Juj lameméda tojn rástaw.	Oni informis nin skribe.
súraw natóka	flue paroli
lémtaw	decide
slépaw	kase

d) El adverbaza bazo / ísot aw-sóna uráho

– Adverboj / aw-sónori

úftaw	ofte	Gt.: ufta
-------	------	-----------

– Adjektivoj / òjta-sónori

úfta	ofta	úftaw	ofte
------	------	-------	------

– Substantivoj / nàmi-sónori

--	--	--	--

– Verboj / gèra-sónori

--	--	--	--

e) El afiksoj / ísot gubánduri

– Substantivoj / nàmi-sónori

áno	malo	an–	mal–
é[o	eco	–e[–	–ec–
ási	a5o	–as–	–a5–
élo	ilo	–el–	–il–

– Adjektivoj / òjta-sónori

ána	mala	an–	mal–
róza	disa	roz–	dis–
ájpa	ema	–ajp–	–em–
átva	ebla	–atv–	–ebl–
é[a	eca	–e[–	–ec–
cúa	opa	cu–	–ope
mása	plia	mas–	pli

– Adverboj / aw-sónori

kóaw	eke	ko–	ek–
njóaw	ree	njo–	re–
ánaw	male	an–	mal–

átvaw	eble	-atv-	-ebl-
cúaw	ope	cu-	-ope

- Verboj / gèra-sónori

na-íntja	igi	-intj-	-ig-
na-étja	i i	-etj-	-i -
na-ájpa	emi	-ajp-	-em-

f) El senfina5a bazo / ísot paánta uráho

RIM: Al tiu grupo apartenas apozicioj (prepozicioj kaj postpozicioj), nedevenaj adverboj (ekz.: ger "hieram"), interjekcioj, onomatopeoj, bazaj numeraloj, sengenraj kaj tabelaj pronomoj.

- El nedevenaj adverboj kaj junkcioj esti as:

devenaj adverboj:

wáKaw	jene	waK	jen
némaw	nee	nem	ne
nudínaw	hodiame	nudín	hodium

adjektivoj:

témawa	tiela	témaw	tiel		
iskúbera	iama	iskúber	iam		
temúbera	tiam	temúber	tiam		
kulúbera	iama	kulúber	iam		
témilana	i-tiea	témilan	i tie		
nújilana	tiea	nújilan	tie		
kúlilana	iea	kúlilan	ie		
kvítoma	kioma	kvítom	kiom		
sójva	plua	sójve	plu	sójva líkteni	plua restado
nudína	hodiama	nudín	hodium		
wáKa	jena	waK	jen		
doK[a	5usa	doK[5us		
tája	troa	taj	tro		
tváwa	tuja	tvaw	tuj		
néma	nea	nem	ne		
asípa	kvazama	asípe	kvazam	asípa hèvegéro	kvazaua bonfaro

substantivoj:

kvíkoso	kialo	kvíkos	kial		
kvúbero	kiamo	kvúber	kiam		
nisúbero	neniamo	nisúber	neniam	díno súntani nisúberoni	tago de Sankta Neniamo
ískitomèko	iometo	ískitom	iom		
í o	memo	i	mem	vóá í o ! tója í o	nia memo
jóu	jeso	jo	jes		

tájo	troo	taj	tro	tla tájo váktiso	la troo da tempo
wáKo	jeno	waK	jen		
pasdíno	morgamo	pasdín	morgam		
táro	sedo	tar	sed		
páto	seo	pat	se		

verboj:

na-néma	nei	nem	ne		
na-jóa	jesi	jo	jes		
na-asípa	kvazami	asípe	kvazam		

– El apozicioj esti as:

substantivoj:

píreo	antamo	píre'	antam		
sírkeo	irkamo	sírke	irkam		
íso	ekstero	ís'	ekster; el		
préto	kontramo	pret'	kontram		
díKo	pero	diK	per		
úpreo	supero	úpre'	super		
svéo	poro	sve	por	tla svéo	la poro

adjektivoj:

nábia	apuda	nábi	apud		
díKa	pera	diK	per		
ísra	kroma	ísre	krom	íska ísra	io kroma
pérna	transa	pérne	trans		
úprea	supera	úpre'	super		
zéma	suba	zem	sub		
éna	ena	en'	en		
súa	kuna	su	kun	[i-súa tabelo	i-kuna tabelo

adverboj:

ílokaw	anstatame	íloke	anstatam		
énaw	ene	en'	en		
díKaw	pere	diK	per		
déraw	trae	der	tra		
zémax	sube	zem	sub		
súaw	kune	su	kun		
pásaw	poste	pás(i)	post		
bértiaw	dume	bérti	dum		

verboj:

– El apozicioj esti as:

na-íloka	anstatami	íloke	anstatam		
na-nábia	apudi	nábi	apud		
na-sírkea	irkami	sírke	irkam	saodu tesírkea házun.	gardeno irkamas domon.
na-díKa	peri	diK	per	Kuj sjudíKa géron mÚvad.	oni peros laboron por mi.
na-préta	kontrami	pret	kontram		
na-úprea	superi	úpre'	super		

- El numeraloj esti as:

substantivoj:

<u>dikéki</u>	dekduo	dikek	dekdu		
bázo	kelko	bázari	kelkaj	kúlen bázon íkuriso	iujn kelkojn da paĵoj
pélo	multo	pélari	multaj		
ékpiĵi	duoblo	ek	du		
kúmudo	triono	kum	tri	ek kúmudori	du trionoj

V-u ankam e numeraloj!

adjektivoj:

kékpiĵa	kvarobla	kek	kvar	kékpiĵa gudáju	kvarobla sumo
píKuda	kvinona	piK	kvin	píKuda swéni	kvinona prezo
cukéka	kvaropa	kek	kvar	cukéka stéjinteni	kvaropa starigo

V-u ankam e ordaj numeraloj!

adverboj:

ójnaw	unue	ojn	unu		
díkpiĵaw	dekoble	dik	dek		
ékudaw	duone	ek	du		
cuékaw	duope				
cupélaw	multope	pélari	multaj		

- El pronomoj esti as:

múo	mio	mu	mi	tla múo	la mio
-----	-----	----	----	---------	--------

V-u ankam e posedaj pronomoj!

- El interjekcioj esti as:

na-vája	vei	vaj	ve	váje	vee
---------	-----	-----	----	------	-----

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

La sintakso de la Kitaka lingvo / Tla són-soj-fépolo kitákani kélíni

a) efaj sinsekvoj de subjekto, objekto kaj verbo

sekvo	modeloj	ekzemploj	sencoj
SOV	kiturka, kitamila, kijapana, kitibeta, kike ŭa, kilátina, kiamhára, kikoréa	Mu áplon temáka.	Mi pomon man as.
SVO	KiíKra, kiswaíla, ki ína, kiindonesia, kivjétnama, kizermána, kipránca, kiháwsa	Mu temáka áplon.	Mi man as pomon.
VSO	Kiwel[a, kihawaija, kiberbera, kiklassik-araba, kitóKa, kiskwamí[a	Temáka mu áplon. / Temáka-me áplon.	Man as mi pomon.

Aliaj sinsekvoj ne tre oftas, ar ili ne tamgas por la Kitaka.

RIM Ekzistas mondvaste la jenaj sekvoj: VSO, SVO, SOV, VOS, OVS, kaj OSV.

sekvo	modeloj	ekzemploj	sencoj
OVS	ki'hixkaryana', kiapalaija, kibacairia, kimakusia	Áplon temáka mu.	Pomon man as mi.
OSV	ki'apurinā'	Áplon mu temáka.	Pomon mi man as.
VOS	kimalagasa, kitzotzila, kihouiaílu-a	Temáka áplon mu.	Man as pomon mi.

RIM: Parte el: "Die Cambridge Enzyklopädie der Sprache", pa o 98

b) efaj sinsekvoj de adjektivo, substantivo kaj relativaj propozicioj

sekvo	modeloj	ekzemploj	sencoj
NAR	kithaja, kipránca, kihebrea, kiswaíla	rúnuri dádari jóKkeri temáka káwkun	viroj grandaj kiuj man as kukon
ANR	kike ŭa, KiíKra, kipérsa, kirúsa	dádari rúnuri jóKkeri temáka káwkun	grandaj viroj kiuj man as kukon
RAN	kitúrka	káwkun rumákari dádari rúnuri	kukon man antaj grandaj viroj
RNA		káwkun rumákari rúnuri dádari	kukon man antaj viroj grandaj

RIM La pliaj sekvoj ARN, NRA ankoram ne estis trovitaj en iuj ajn lingvoj.

c) Ordo de substantivo kaj specifigiloj (kiel tiu; iu; mia; de Jano)

sekvo	modeloj	ekzemploj	sencoj
NS	kiindonesia	házu Jánu-de	domo de Jano
SN	kitúrka, kizérmana	téme házu	i tiu domo

RIM La unua preskam nur uzatas kun la posesivo de iu nomo am objekto.

La dua estas tre ofte uzata, e kombinita kun la antam- apitraj sekvoj.

d) Formado de demandaj frazoj

vorteto	modeloj	ekzemploj	senco
ka	kiestóna, (kipóla, kilitóva)	Ka tu teképa natóka kiíKran?	u vi povas paroli angle?

Sociolekta ebleco troveblas jene.

- Mondvaste ekzistas aliaj eblecoj.

vorteto	modeloj	ekzemploj	traduko
czy	kilénka (kipóla)	czy pan(i) rozumie po polsku?	u vi komprenas la polan?
-chu	kiké ua	kay wasichu	u tio <i>estas</i> domo?

e) Respondo al demandoj je kvílanku, míkílanke am nánílanke "kien?"

-ku	e la prepozicio am postpozicio koncerna
pli ekzakte per unu el la "Uralecaj" kazoj, nome -ben "en -n", -pen "sur -n" am -tan "e -n"	
<u>Sociolekte</u> aldoni as kromaj kazoj, entute pri aldirekto - 7.	
rekta almeto de la sufikso -ku al la koncerna substantivo, adjektivo am pronomo	

f) Respondo al demandoj je kvílanket, míkílanke au nánílanke "de kie?"

-ket	e la prepozicio am postpozicio koncerna
pli ekzakte per unu el la "Uralecaj" kazoj, nome -bes "de en, el", -pes "de sur" am -tas "de (e)"	
<u>Sociolekte</u> aldoni as kromaj kazoj, entute pri dedirekto - 7.	
rekta almeto de la sufikso -ket al la koncerna substantivo, adjektivo am pronomo	

g) Respondo al demandoj je kvílan, míkílan am nánílan "kie?"

-saj	e la prepozicio am postpozicio koncerna
pli ekzakte per unu el la "Uralecaj" kazoj, nome -bep "en", -pep "sur" am -tap "e"	
<u>Sociolekte</u> aldoni as kromaj kazoj, entute pri situo - 7.	
-pi kaj -saj sen almeto al adpozicio rekte e la koncerna substantivo, adjektivo am pronomo	

h) Negado en frazoj / némeni énsaj tókomori

Se jam aperas nea vorto en la koncerna propozicio, ne plu estas metata la vorto nem resp. maj. ekz.:

Normala maniero /

mu nison lamáta	mi nenion vidis	normala
Ka nison lamáta(-sùra)		entila

- Alikaze okazu jene:

Mu nem lamáka káwkun.	Mi ne man is kukon.	normala
Ja káwkun maj lamáka(-sùra).		entila
Nem mu lamáka káwkun.	Ne mi man is kukon.	normala
Maj Ka káwkun lamáka(-sùra).		entila

- Ali-lingvaj eblecoj:

partikulo antam la verbo	rusa: =5 [ne], hispana: no
partikulo post la verbo	
partikuloj antam kaj post la verbo	franca: je ne sais pa
speciala modo de la verbo	japana: nagéru "5eti" > nagen ai "ne 5eti"
partikulo e la komenco am fino de la propozicio	ke ua: mana
speciala verbo negata	angla: doesn't, haven't, &
speciala helpverbo nea	finna: en, et, ei "mi, ci, li ne &"; Enc.: De-[

Sociolekta ebleco / sóca átve[o

Lam Enc.: De-[ekzistas en la Samojed-a sociolekto negacio-verbo kun la transicionalaj kaj ali-pronomaj fina5oj.

njé[-me	mi ne	njé[-kuj	ni ambam ne	njé[-Ke	nur ni ne
		njé[-Ka	ni ambam ne	njé[-vo	ni iuj ne
njé[-te	ci ne	njé[-kámi	vi ambau ne	njé[-ju	vi ne
njé[-paj	li/i/ i ne	njé[-paj	ili ambam ne	njé[-lo	ili ne
njé[-ha	li/i/ i ne	njé[-ha	ili ambam ne	njé[-he	ili ne

Kelkaj parolantoj i tie inter]ovas iun vokalon post la radika [, precipe e am similan.

Ekz.: njé[e-me "mi ne" k.s.

Ankoram ne certas, u iom pli reguligi la i-supre menciitan skemon per tio, ke oni enmetas la adjektiv-verban fina5on -a, kiel ekz. njé[apaj "li/i/ i ne" k.s.

i) Negativa demando / néma prási

Negativaj demandoj estu respondataj per apartaj partikuloj, nome **tarba** "sed jes" kaj **bu** "vere ne".

Ekz.

La sintakso de la Kitaka lingvo / Tla són-soj-fépolo kitákani kélini

prási	demando	áski	respondo	komentoj
Ka tu nem tehéma púlin?	u vi ne havas monon?	Tarba.	Sed jes.	se vi havas monon
		Bu.	Vere ne.	se vi ne havas

Al la sekva apitro

© René Philipp, 03.09.2004

Son-simboliko / Bùnji-simbolíko

1. Interjekcioj / kâla-sónori

La distingon lam apitran mi transprenis de 'HB LS', volumo 1, pa o 304–309.

a) Sento-vortoj / dùjgu-sónori

aca	am	Tib.: ats'a, ats'aa 'autsch'	na-áca	krii am
ahh	a%	Ger.: ach	na-áhh-ica	emegi
càk!		Ger.: Zack! [cak]	cáka	rapida
op	a% kion mi 5us diris, pardonu	Ind.: cop 'ach was sag ich denn, (nicht) pardon'		
fi	fi	Esp-o: fi, Lit.: fi		
hhow	a%	Enc.: xow	na-hhów-ica	a%i
juhh			na-júhh-ica	ojkrii, jubili
ko	ek	Fr.: commencer [komenser], Mrt.: komâse		
niK	tint	Ind.: ning 'kling'		
[ap]mac	Turk.: _apir	na-[áp-ota]maci
vaj	ve	Avest.: vayôî, Lat.: vae, Arm.: vay, Got.: wai, Lit.: vai, Ar.: way; Avest.: avôî, âvôya, Kim.: gwae, Isl.: vá, vei, Het.: uwai, Ak.: ai		
tiktúk	tiktak	Man .: tik tuk 'Herzklopfen'		

b) Logaj kaj pelaj vokoĵ / jó[ari va húsari kâlori

hushus	[hu]	Ind.: hus, hus	na-húsa	pele
mic		Ger.: Miese		

c) Ordonaj kaj trankviligaj vortoj / salságari va metíhhari sónori

cit	pst	Lit.: cît		
hi'e	jen &	Ger.: hier!		
njit!	For!	Ind.: nyit "iru for!"		

2. Onomatopeoj / Námamuri

up]vup	Ind.: cup 'schwupp! zack! (an sich reißen, packen)'	
gup	pum	Ind.: gup	

peK!	paf	Ger.: peng	
------	-----	------------	--

3. Bestaj sonoj / êlukari búnjori

kur	kver-kver	Ind.: kur	na-kúra	kveri
kvik	kvik	Ger.: quiek	na-kvík-ica	kviki
njaw	miam	Vog.: Dawg-, Fin.: nauku-, Hung.: nyávog	na-njávka	miami
wau	boj	Ind.: wau	na-wáu-a	boji

4. Son-verboj / búnjari gèra-sónori

a) Primaraj / ójnomari

Homoj / rúnori

na-búr a	murmur(eg)i; grumbli	Jid.: búrtschen
na-cípa	krii	Cig.(Lov.): cipíj (Prät.) cip-indas
na-gíka		Rus.: 38:0BL [gíkatj], 38:=CBL [gíknutj]
na-fitjéla (Var.: na-pitjéla, na-pítla.)	fajfi	Cig.(Lov.): fitjelij < Hung.: füttyül
na-gútla ('Var.: na-gújtla')	plamdeti	Isl.: gutla [gyhdla] 'plätschern'
na-kerkéra	gramli	Ke .: qerqeryay
na-kifá[a	plore singulti	Sr.: quifáhaz [kifá?]]®
na-kipópa	frapeti	Sr.: cpop [k-]®
na-kórga	murmuri (ventro)	Hung.: korog
na-kvórsa	ronki	Fin.: kuorsata
na-mókva	ridi	Bur.: mooq
na-sméja		Rus.: A<5OBLAO [smejátjsja]
na-nérga	kritika i, grumbli	Ger.: nörgeln, (dial.) nergeln, nirgeln
na-njávra	murmuri; grumbli	Lit.: niauróti
na-njúrna	grumbli	Lit.: niurnéti
na-núrka	grumbli; kvereli	Ndl.: nurken
na-pók[a	klaki, kraki	Lit.: pok ti
na-rópka	krak(et)i	Cig.(Lov.): ropogij (Prät.) ropogindas, Hung.: ropog
na-tíca	ju]i	<u>Mi</u>
na-túca		
na-tlá ka	klaki; aplanm	Ger.: klatschen (+ sono-reordigo)
na-vlá a	klaki	<u>Mi</u>

Objektoj / ósori

na-déna (Var.: na-dójna)	soni	Pld.: dōnen
na-dréna (Var.: na-dróna, na-drójna)	mugi, zumegi	Ger.: dröhnen
na-kríwsta (Var.: na-krújsta)	grinci	Gt.: kriustan
na-tíKa	soni	i.: tūng

na-zvóna	soni; sonori	Rus.: 72>=8BL [zvonítj]
----------	--------------	-------------------------

Bestoj / êlukori

na-bá[a	boji	hundo	Cig.: baa-ól (Prät.) baa-ilas (Sans.: bhas-)
na-gróta	graki	korvo	Lit.: gróti
na-hhrúka	grunti	porko, apro	Jid.: chr(j)úken
na-kóhhna			Sr.: cooxnij [kôx/nix]®
na-njéka	hurleti	hundo	Hung.: nyekken (Vog.: nax[-)

b) Sekundaraj / ékemari

Ili parte trovi as en la antama apitroj. (Interjekcioj, onomatopeoj, bestaj sonoj)

Devenaj je -ic- / apagámari je -ic-

el sonoj

-ic-	-	Mn.AGer.: -azzen, -izzen, (Mez.AGer.: -ezen)
na-áhhica	emegi	Ger.: ächzen
na-hhówica	a%i	Enc.: xow
na-júhhica	ojkrii, jubili	k-u Ger.: jauchzen
na-kvíkica	kviki	Ger.: quieksen

el io alia

ti	ci (ine)	Kr./Slov./Kim./Alb.: ti	na-tíica	ci-điri
to	ci (nentre)	Per.: to	na-tóica	
tu	ci (vire)	Lat./Umbr./It./Hisp./Port./Ltv./Gl.: tu, Lit.: tù, Irl.: tú	na-túica	
na-hópa	hopi	Esp-o: hopi, Ger.: hopsen	nahópica	hopi

Devenaj je -ot- / apagámari je -ot-

[ap]]mac	Turk.: _apir	na-[áp-ota]]maci
------	------	--------------	-------------	-------

Al la sekva apitro

© René Philipp, 22.09.2004

Formado de el-nomesprimaj verboj / Kúpeni apa-nàmibáj-arini gèra-sónorini

bazo	senco	etimo	-igi	-i	-i i
kisín-ima	malvarmeta	Alg.: kicina	na-kisínim-intja, na-me-kisínima	na-kisínima	na-kisínim-etja, na-ve-kisínima
tépa	varma	Rus.: BQ?;K9 [tëplyj]	na-tép-intja, na-me-tépa	na-tépa	na-tép-etja, na-ve-tépa
dága	varmega	Lit.: dāgas	na-dág-intja, na-me-dága	na-dága	na-dág-etja, na-ve-dága
dlákva	mola	Gt.: plaqus	na-dlákiv-intja, na-me-dlákva	na-dlákva	na-dlákiv-etja, na-ve-dlákva
kátva	malmola	Kaz.: khattî & Mong.: hatuu & Jap.: katai	na-kátv-intja, na-me-kátva	na-kátva	na-kátv-etja, na-ve-kátva

Fakte i-supre aperis tradukoj de la tabelo en la libro "Einführung in die englische Sprachgeschichte", pa o 81. Sed la i-tiea skemo estas multe pli regula!

Evidente la skemo pligrandigeblas per apliko de analogiaj principoj.

Formado de prefiks(oid)aj verboj / Kúpeni pìrebánd(ojt)arini gèra-sónorini

bazo	senco	etimo	modeloj	devena5o	senco
na-dája	doni	Rus.: 409 [daj]	Bulg.: razdam, razdavam	na-roz-dája	disdoni
			Cig.: raz-dav		
			Esp.-o: dis-doni		
na-gáma	veni	Sans.: gam-	Ger.: daherkommen Cig.: dahea alo	na-	
na-géja	iri	Ger.: gehen	Ger.: hinausgehen Cig.: ari dschal <i>am</i> d~al	na-isgéja	eliri
			Ger.: mitgehen Cig.: mit dschav <i>am</i> d~av	na-su-géja	kuniri
			Ger.: hingehen Cig.(Sinti): me d~au hin	na-gu-géja	aliri
			Ger.: weggehen Cig.(Burg.): bejg dschav	na-pojs-géja	foriri
hushus	[hu]	Ind.: hus, hus	Ger.: hinaustreiben	na-is-húsa	elpeli
na-húsa	pele		Cig.(Burg.): ari tradav		

Formado de prefiks(oid)aj verboj / Kúpeni pìrebánd(ojt)arini gèra-sónorini

na-rájtina	rajdi	Cig.: rajtinel	Ger.: fortreiten	na-pojs-rájtina	forrajdi
			Cig.: fuat rajtinel		

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

La substantivo / tla nàmi-sóno

1. Trajtoj / jédziri

ia plej grava trajto estas la deklinacieblo, kiu okazas per sufiksoj lam sekva- apitra sistemo. Ekzistas tri tipoj de deklinaciaj sufiksoj: unu por la numero, kaj unu por la kazo. Tria tipo de sufikso fakte estas konjugacia, ar i esprimas tempon.

Krome substantivo povas havi unu el la jenaj finaĵoj:

finaĵo	genro	modeloj
-i	ingenra	Sans.: -+/-n+, Rom.: -i/-ni; Malt.: -i; Kvn.: -i
-o	nemtra	Sl.: -o
-u	virgenra	Div.: -u; Malt.: -u; Kvn.: -u, Klk.: -u

Nur malmultaj ne havas tian vokalan finaĵon. Sed la vortfarado povas kamzi, ke e ili alprenas almenam mal-nemtran finaĵon por esprimi genron. Ekz.: kaw "bovo" > káwi "bovino".

Dum la aplikado de la vortfara sistemo povas okazi lan i o de la genro.

2. Distingoj / únsuri

a) Bestoj kaj homoj / êlukori va gúmor

Se temas en la radiko pri vivaĵo distinganta seksojn (ekz. evalo, hundo k.a.), la baza formo fini as je -o (i nur mencias la specon), la formo je -i estas ina kaj la formo je -u estas vira lam la sekso de la koncerna estaĵo (besto am homo). La formo por ido estas farata per la sufikso -ok-, ekz.: ádv " evalo" > ádvoko " evalido". Se necesas, ankam i tie eblas distingi lam la sekso, kiel antame menciita.

b) Plantoj / zóltukori

Se temas pri plantoj, eblas distingi inter planto kaj ties frukto. Tio okazas lam kvar manieroj.

- La vorto pri planto fini as je -i am -u, kaj la koncerna frukto fini as je -o, ekz.:

kílni	kverko	kílno	glano	Arm.: kalin (gen.) kalnoy; kalni; Lit.: gyl , gíl , Mn.Pr.: gile
indímu	citron-arbo	indímo	citrono	Knjr.: indimu
icúKi	oran -arbo	icúKo	oran o	Knjr.: icunga

- La vorto pri la frukto fini as je unu el la eblaj finaĵoj. Tiam la vorto pri la planto estas formata per la sufikso -il - (el Sn .: -íl). La frukto ne kreskas sur arbo, sed sur arbusto am io tia.

La substantivo / tla nàmi-sóno

málseKi	mirtelo	málseK-il i	mirtelujo	Sn .: mal'sëK / mal'sëKíl
kémkwi	groso	kémkw-il i	grosujo	Sn .: qemk ^w / qemk ^w íl
tílkwo	frago	tílkw-il o	fragujo	Sn .: t'íl'ëq ^w / t'íl'ëq ^w íl
rétki	rafano	rétk-il i	rafano (planto)	Cig.: retka (Pl.) retki
pápu	fazeolo	páp-il u	fazeolujo	Fin.: papu
brámlu	rubuso	bráml-il u	rubusujo	Skot.: brammle [braml]
malíni	frambo	malín-il i	frambujo	Rus.: <0;8=0 [malina]
pómsi	tomato	póms-il i	tomatujo	inv.

- La vorto pri la frukto fini as je -o. La planto formi as per -púmu "arbo" am simila kunmeto.

áplu	pomo	àplo-púmu	pom-arbo	Pld.: Appel
------	------	-----------	----------	-------------

- La bazo estas frukto, kiu kreskas sur arbo. La planto formi as per -aswu (el: A um.: asw'u 'tree')

áplu	pomo	ápl-aswu	pom-arbo	Pld.: Appel
bátili	pruno	bátíl-àswu	prun-arbo	A um.: batdi; batdilóo

3. Apudmeteblaj vortoj / nàbi-détatvari sónori

Artikolo nedifinita ne ekzistas; ekzistas nur artikolo difinita **tla** por iuj genroj, kazoj kaj nombroj. i iam staras antam la koncerna substantivo. Nur inter]oveblas deriva5oj je -a de nebaza tabelpronomo, numeralo kaj adjektivo en la i-menciita sekvo, ekz.:

tla kum tlústari peosori	la tri dikaj hundoj
tla témilanari [a[kárari mícori	la i-tieaj ses nigraj katoj

Se antamiras tabelpronomo je -e am -a kiel téme, núje, kve, náne, jóKke am téma, núja, kva, nána resp. jóKka neniam uzeblas la artikolo, ekz.:

téme gúrda gójro	i tiu malbela infana o
kveri pit láwl-ajpari línturi	kiuj kvin kantemaj birdoj

Same ankam la artikolo neniam staras e uzado de iu posesiva pronomo, ekz.:

múde míci tenjávka	mia katino miamas
énsaj múa zívajko	en mia lo ejo

La adjektivo ankam povas sekvi, la tabelpronomoj téme is jóKka, la numeralo kaj la artikolo **tla** neniam, ekz.

tla gao í[iri tlústimari	la nam virinoj diketa
núje mója bámbu cádla	tiu bela infano sata

Krom la supre menciitaj vortoj ankam prepozicioj kiel subklaso de la apozicioj staras antam la koncerna substantivo, ekz.:

úpsaj tla àplo-púmu	sur la pom-arbo
béjsaj tla gjúpa pójku	

	e la stulta knabo
--	----------------------

Sed postpozicioj kiel alia subklaso de apozicioj iam devas sekvi post substantivo, kiu tiam aperas en la postpozitivo, ekz.:

vípsal góril úpvosaj	sur la alta monto
kum díparil tóvuril béjvosaj	e tri profundaj lagoj

RIM: Vi certe rimarkis i tie, ke en tiaj kazoj la vortsekvo de la Kitaka tute ne plu similas al la Esperanta. Tio tute tipas por tiaj konstruoj, kies modelo aperas en finnougraj, tjurkaj kaj aliaj aglutinaj lingvoj.

4. Senfina5aj substantivoj / paántasari nàmi-sónori

RIM: Al tiu grupo apartenas nur malmultaj vortoj. La deklinacio okazas tute regule!

	vortoj	sinonimoj	esperante	etimo
1.	átah	bápu, tátu	patro, pa jo	Hur.: at'aj, Ur.: atë, Gt.: atta, Het.: attas, Gr.: atta, Lat.: atta, Alb.: atë, &
2.	doj	cúi	paro	Vj.: ôi
3.	feK	dáku, wádo	danko	Angl.: thank
4.	kaw (<kaú)		bovo	Angl.: cow, Sur.: kaw, Pld.: Kauh
5.	vôvaw	peóso	hundo, hundeto	Ger.: Wauwau

Al la sekva apitro

© René Philipp, 04.09.2004

Teknikaj problemoj de la Kitaka gramatiko

Mi devis pro teknikaj kialoj (Arial ne enhavas IPE-ekstendojn) kelkfoje uzi la skribon "Lucida Sans Unicode", kiu enhavas la deziratajn signojn. Sed tio kamzas ĉe la iom malaktuala doc-versio, ke la koncerna teksto iom strange estas aranĝita. La uzon de la skribo "Arial Unicode MS" mi en la doc-versio testis konstatante, ke ĉi pro nekonata kialo kamzas tute fuĵan aspekton de ĉiuj Esperantaj, Kitakaj kaj aliaj diakritaj literoj, per tio ke la distanco al la sekva litero estas tro granda kvazam interstarus spaco.

Kaj jene du ekzemploj de la supre menciita fuĵaĵo (kiel grafiko):

ĉ ar ĝ i ne havas radikŝ anĝ iĝ ojn ékeŝ e zvónc u

Pro teknikaj kialoj ankoraŭ ne funkcias la alklakejoj en unu el la .pdf-versioj, en kiu funkcias la serĉado. La alia .pdf-versio havas funkciajn alklakejojn, sed la serĉeblo ne funkcias tie. La .htm- kaj .doc-versioj ne estas koncernataj.

Krome legosignoj nur ekzistas en unu versio farita per nova programo, kiu pro nekonataj kialoj malebligas la serĉadon en la pdf-dosiero.

Pro nekonata kialo la ligaĵo de mia foto al la apitro pri mi antaŭa ne funkcias en la pdf-versio, sed eblas la enoma ligaĵo tie. La .doc- kaj .htm-versioj ne estas koncernataj.

© René Philipp – Bilnjobíru Ikodóstu

La tempindikiloj / vakti-dójkeleri

Tiaj sufiksoj ekzistas lam la guarania lingvo.

Nur estas du tiaj, nome:

sufikso	senco	etimo	etimo-ekzemplo	lamvorte	senco
-kwe	iama, eksa	Gua.: -kue/-gue	che rembirekokue	mia edzino-eksa	mia eks-edzino
-raK	estonta	Gua.: -rã	che rembirekorã	mia edzino-onta	mia fian ino

Ili sekvas post iuj aliaj sufiksoj, ekz.: peóso-kwe "eksa hundo", Ému lagá[a sáwan peóson-kwe. "Li vizitis sian eksan hundon (nome sur tombejo)." Krome ili estas kombineblaj por esprimi, ke iu intenca5o ne okazis. [Lam "Guarani für Paraguay Wort für Wort", pa o 24], ekz.: múa njásiraKkwe "mia eksfian ino" (LV: mia edzino-estonta-eksa) [Lam Gua.: che rembirekorãkue].

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

Dialekta formado de kunmetitaj tempoj en la Kitaka lingvo

Malalta Kitaka

En la norda parto estas uzeblaj du helpverboj, nome **na-ésa** "esti" kaj **na-héma** "havi". La uzado dependas de la regionaj preferoj kaj verbogrupoj. La mikso similas al la itala, franca kaj germana lingvoj.

En la sudaj regionoj nur uzeblas la helpverbo **na-héma** "havi", ar tie **na-ésa** uzatas por la pasivo. (Sude de la dialekto-limo de la sufikso **-ew-**, ne ekzistanta en la Dzitaka kaj najbaraj Kitakaj dialektoj.) Modelas por tio la hispana, portugala, angla kaj la hetita⁽¹⁾ lingvoj.

Kitaka	Senco	Sude	Norde
Paolu lagéjirka der tla gáturi.	Pamlo estis irinta tra la stratoj.	Pawlu lahéma rulgéja der tla gáturë.	Paolu laésa rulgéja der tla gáturë.
Mánji teâkirka pérneku réko.	Manjo estas veturinta trans riveron.	Manjë tehéma rulâka pérneky réko.	Manjë teésa rulâka pérneky réko.
Máksu lamákirka káwkun.	Makso estis man inta kukon.	Máksu lahéma rulmáka káwkun.	Máksu lahéma rulmáka káwkun.

Meza Kitaka

Tie nur uzeblas la helpverbo **na-ésa** "esti", ar la pasivo i tie funkcias per sufiksoj (**-ew-**, **-ikt-**), kaj distingo per diversaj helpverboj ne necesas.

Kitaka	Senco	Dialekte
Prícu lamákirka léjpin.	Frico estis man inta panon.	Prícu laésa rulmáka léjpin.

© René Philipp, 25.09.2004

4. "Um-vortoj" / "um-sónori"

a) Numeralaj / tàlu-sónari

– Grandaj numeroj kiel potencoj de dek

	senco	lamvorte
dikemkek; sin.: dik elífo	dek mil	dek-um-kvar, do 10^4
dikem[a]	miliono	dek-um-ses, do 10^6
dikemgao	miliardo	dek-um-nam, do 10^9
dikemdikek	biliono	dek-um-dekdu, do 10^{12}

– Formoj por primara ktp.

	senco	lamvorte
ójn-oma	primara	unu-um-a
ék-ema	sekundara	du-um-a
kum-uma	terciara	tri-um-a

b) Ne-numeralaj / nem-tàlu-sónari

1.	na-ándama	transporti	trans-umi
2.	ás-am-i	tipo	a5-um-o
3.	na-bét-ema	fari versojn	vers-um-i
4.	círemeni	malvarmumo	=
5.	dég-emo	inflamo	brul-um-o
6.	dów-om-o	dubo	ambam-umo
7.	gèrem-ási	fakto	far-um-a5o
8.	ger[omi	profesio	labor-umo
9.	hévemi	feli o	bon-umo
10.	na-ismátama	aspekti	el-vid-umi
11.	jútumo	emocio	sent-umo
12.	kóKomo	gaso	aer-umo
13.	kúnkumu	kolumo	=
14.	na-lígema	kompari	egal-umi
15.	na-lúkimèma	rigardi	vid-umi
16.	mên-em-i	monato	lun-umo
17.	mên-í[-emi	menstruacio	lun-in-umo
18.	njéremi	profito	gajn-umo
19.	pádzirièmo	deklino	kazoj-umo

4. "Um-vortoj" / "um-sónori"

20.	pójsomo	distanco	for-umo
21.	púluma	financa	mon-uma
22.	rátama	ronda	rad-uma
23.	na-slépema	kamufla	ka]-umi
24.	na-sólvoma	evolui	plu-umi
25.	sónomo	termino	vort-umo
26.	tókomo	frazo	parol-umo
27.	trádamo	trafiko	vetur-umo
28.	na-úkim-ema	liketi	truet-umi
29.	na-úk-uma	liki	tru-umi
30.	na-úk-um-ima	liketi	tru-um-eti

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

La "Kitaka" verbosistemo / tla kitáka gèra-sóno-sistemo

La verboj apartenas al la plej kompleksaj vortoj en la Kitaka.

1. iu-verbaj elementoj / kul-gèra-sónari élmori

a) Tempoj / váktiri

Ili funkcias kiel la ekvivalentoj en la Svahila, \ona kaj aliaj lingvoj.

nu-	nun -as	Ger.: nun, Lat.: nunc, Isl.: nú	nu-vákti
te- (Var.: t -, tej-, t j-)	-as	Fin.: tehdä & Hung.: tenni "fari"	te-vákti
la-	-is	Rus.: -;0 [la]; Mong.: -;00 [lâ]; i.: le	la-vákti
sje-	-os	Lit.: -siu, -si; Vj.: se	sje-vákti
voj-		Rum.: voi "mi volas"	voj-vákti
mo-		Ind.: mau "voli; deziri"	mo-vákti

Por esprimi tiel nomatajn kunmetatajn tempojn simple kombinu unu el la supra tabelo kun konvena sufikso el la aspektoj. Tio eblas e aktivaj kaj pasivaj verboj! La sekvojn vidu jene!

b) Modoj / gváwturi (RIM: varia5oj estas menciitaj nur en la vortareto)

-	-	indikativo	-	dàjka-gváwtu
go-	-u	volo; ordono	Angl.: go "iri; iru!"	go-gváwtu
-j			Rus.: -9, -L [j]	
kow-	bonvolu &		Jap.: kou 'bitten' (Lao.: khuu)	kow-gváwtu
ma-	ne -u		Sans.: ma	ma-gváwtu
vu-	-us	eblo	Angl.: would [uud] & Ger.: würde [v-]	vu-gváwtu
na-	-i		Gr.: ½± [na] "ke; por ke; por -i"	na-gváwtu

La sekvojn vidu jene!

RIM: Pliaj okazas per sufiksoj lam la modal-verba skemo.

Émi tevóla naístua úpsaj légo.	\i volas sidi sur lito.
Ému temóga napúira púmuku.	Li jatas grimpi sur arbon.
Íti lavóla nakáwpa mákason.	Itino volis a eti man a5on.
Mu sjegeja nakomáka.	Mi iros ekman i.
Paj maw namáka jéksin.	Li (ji am i) volas man i glacia5on.

Ípe mu vu-héma púlin, mu vu-káwpa házun.	Se mi havus monon, mi a etus domon.
(Ípe) Tómu sje-vu-gáma, ému go-síma mun.	Se Tomo estus venonta, li telefonu al mi.

c) Aspektoj / ismátamori

imperfekto	(-)tars	-intas	Irl.: tar èis	tars-ismátamo
	-irk-	estinte	Ke .: -rqa (-ra)	
progresivo	-a k-	-antas	Ke .: -chka (k-u Ajm.: -s-ka)	a ka-ismátamo
	tân	-antas	Juk.: taan	tân-ismátamo
prospektivo	-uwan	-ontas	Het.: -wan	uwan-ismátamo
	-aj-	estonte	Uzb.: -a-, -j-	

RIM: Vi povas uzi unu el la supra tabelo kune kun iu el la tempoj por esprimi kunmetatajn tempojn. Krome la itieaj sufiksoj uzeblas en aktivaj kaj pasivaj verboj! La sekvojn vidu jene!

Suda-dialekte okazas reguli o tiel ke krom (-)tân (i malaperas tie) iuj aplikatas kiel sufiksoj lam la maniero de la sufikso -a k-. Do -uwan sen helpo-verbo!.

Paj tegèrsa ka kwétapi.	Li/ji estas laboranta hejme.
tân mu tehádza ! tân paj tegèrsa	mi estas batanta ! li/ji estas laboranta
Paj <u>tedéta</u> dár-uwan háge áwton.	Li estas donaconta al ji amton.

RIM: En malmultaj dialektoj la i-supra skemo mankas kaj anstatame funkcias la helpo-verbo 'na-ésa' kun la koncerna participo aktiva por esprimi aspekton.

d) Agad-manieroj / gèra-kváwori

ko-	ek-	Fr.: commencer [komenser]	ko-gèra-kváwo
sa-	malek- (fino)	Sans.: samstha- "fini"	sa-gèra-kváwo
daw- (<daú-)	-ad- (dauro)	Ger.: dauern	daw-èra-kváwo
me-	-ig-	Angl.: make [mejk] "fari; igi"	me-gèra-kváwo
-intj-		Lit.: -inti	intja-gèra-kváwo
ve-	-i -	Ger.: werden [v-] "i i; -os"	ve-gèra-kváwo
-etj-		Rus.: -5BL [itj]	etja-gèra-kváwo

La sekvojn vidu jene!

e) Participoj / wó kuri

Aktivaj / rúwari

Ili mankas e pasivaj verboj kun la sufiksoj -ew- am -ikt-, ar tio estus paradoksa.

ru-	-ant-	Ke .: ruway [-aj] "fari"	rumáka	man anta
rul-	-int-	id. + -l (<-la-) RIM: v-u e <u>tempoj</u>	rulgéja	irinta

La "Kitaka" verbosistemo / tla kitáka gèra-sóno-sistemo

rus-	-ont-	id. + -s (<-sje-)	ruslénta	flugonta
------	-------	-------------------	----------	----------

Pasivaj / bíjari

Ili mankas e pasivaj verboj kun la sufiksoj -ew- am -ikt-, ar ne necesas duobla kodigo.

bi-	-at-	Angl.: be [bi] & Vj.: bĚ "suferi", <pasivo>	bidánja	batata
bil-	-it-	id. + -l (<-la-)	bilpíka	kuirita
bis-	-ot-	id. + -s (<-sje-)	bismáka	man ota

f) Genroj verbaj / kíniri gèra-sónari

-	-ant-, -int-, -ont- (aktivo)	-	Mu telúba tin.	Mi <u>amas</u> vin.
-ew-		Knjr.: -w-, Sva.: -w-	Íti telúbewa. Paolu labúsewa. Ótu laí[kewirka.	Itino estas amata. Pamlo estis kisata. Oto estis ser ita.
-ikt-	-at-, -it-, -ot- (pasivo); (N) -ajt-	Mong.: -34- [-gd-]	Paolo tedánjika. Jánu lamákiktirka. Pránu laújdzika. Témo lamúsa nahéliktirka.	Pamlo estas batata. Jano estis vidita. Franco estis vidata. Tio devis esti dirita.

RIM: i tiuj sufiksoj mankas en la sudaj Dzitak-najbaraj dialektoj kaj la Dzitaka. La Dziga havas nur la unuan pasivigan sufikson, nome -ew-. Kompare al la turka la pasivaj sufiksoj ne povas esprimi refleksivon! La sekvojn vidu jene!

g) Konverboj / sam-gèra-sónori

Simila skemo ankam ekzistas en la Klingona lingvo, nome sufiksoj kiel **-DI'** "kiam", **-chugh** "se", **-pa'** "antam ol", **-vIS** "dum", **-bogh** "kiu, kio (ril.)", **-meH** "ar". [Lam "Das offizielle Wörterbuch Klingonisch / Deutsch, Deutsch / Klingonisch, pa oĵ 47, 72]

RIM: Ili nur ekzistas en la "toka-me-dialekto", la najbaraj dialektoj de la alta Kitaka, la Tivada, la Orienta Jozika kaj la nordaj dialektoj de la Tivuka. Ili mankas en la Dziga, Dzitaka, Dzitak-najbaraj dialektoj, orienta parto de la alta Kitaka, mezo kaj sudo de la Tivuka, Meza kaj Okcidenta Jozika kaj en la D_gutia.

Temporilataj

-etl-	is kiam	Mong.: -BM; [-tel]
-iz-	-ante	Mong.: -6 (-G) [5 ()]
-iad (Var.: -ejd-, -jed-.)	-inte	Mong.: -804 [iad]

Kondi aj

–ew – okazo senatente al Mong.: –M2G [–ev]
 alia; kvankam
 –mjon se Kor.: –myôn

h) Evidenteco / njátamo

pon	"vidite"	Kor.: pon	pon–njátamo
–vis–	"certe, sendube"	Pld.: wiß; Sam.: vis#sa	vis–njátamo
–wen–	"lamdire, onidire"	Mnm.: –wen (en: pi'wen)	wen–njátamo

RIM: Kelkaj dialektoj reguligas ties uzadon per tio, ke iuj estu uzataj sufikse.

La sekvojn vidu jene!

2. Verbo–klaso / gèra-sóno-órpri

a) Regulaj verboj / fépari gèra-sónori

La plej multaj verboj krom la sekva–alineaj estas tute regulaj kaj kiel adjektivoj fini as je –a.

b) Neregulaj verboj / anfépari gèra-sónori

Neligendaj / nembándedvari

"sento"–verboj / "dújgu"–gèra-sónori

ao	"saluti"	Vj.: chàò; k–u It.: ciao	
	Mu ao sun.	"Mi salutas vin."	
hao	"ami"	i.: hàò "ami; jati"	sin. na–lúba; em.: na–hóva "jati"
	Ja hao kámin.	"Mi amas vin."	
jao	"voli"	i.: jào "deziri; voli; intenci"	sin. maw; na–vóla; em.: na–jóva, na–jáva
	Paj jao nagérsa.	"Li volas labori."	
jem	"malami; malsati"	in.: yém 'hassen'	
	Ísi jem nagérsa.	"i maljatas labori."	
maw (< maú)	"voli; intenci"	Ind.: mau	sin. jao, na–vóla; na–jáva
	Vo maw namáka.	"Ni volas man i."	

"movo"–verboj / "páwjintjeni"–gèra-sónori

dao	"alveni, isveni"	i.: dào 'ankommen; nach, zu, in'
	Paj dao Káku.	"Li alvenas al mi."
kip	atingi	in.: kip 'erreichen'
	Ísi kip tla gerádin.	"i atingas la urbon."
len	"supren(mov)i i"	Vj.: lèn 'hinaufbewegen; auf, hinauf'
	Ému len góriku.	"Li supreni as monton."
prep.: "sur –n, supren"	Lo telénta len góriku.	"Ili flugas sur monton."

g) Konverboj / sam–gèra-sónori

La "Kitaka" verbosistemo / tla kitáka gèra-sóno-sistemo

pjaK	"flugi"	Brm.: pyang [pjang]
ra (rao)	"eli i, elmovi i"	Vj.: ra 'hinausbewegen; aus, hinaus' (& Ger.: raus)
	Íske ra házu(ket).	"Iu eli as el domo."
prep.: "el"	Káti telópa ra lésu.	"Katino kuras el arbaro."
suK (suoK) (Dial.: sup (suop))	"malsupren(mov)i i"	Vj.: xuŃng 'hinunterbewegen; hinunter' (& Lat.: sub)
	Émo suK dóliku.	" i malsuprenmovi as al valo."
prep.: "malsupren (al/de)"	Áplo tepáda suoK ot púmu.	"Pomo falas malsupren de arbo."
téw	"formovi i"	Km.: tö-w 'wegbewegen'
vao (vaw <vaú)	"eni i, enmovi i"	Vj.: vào 'hineinbewegen; in, hinein' & Rus.: 2(>) [v(o)] "en"
	Mu vao házuku.	"Mi eni as domon."
prepozicie: "en -n"	Émi tegéja vao házu.	"i iras en domon."

pliaj [* = emelas kun regulaj]

mujk*	" erpi"	Vj.: mñc, mǎc, múc
gap*	"renkonti"	Vj.: g·p
got*	"sen]eligi"	Vj.: gÍt
Ken*	"havi tempon"	Alb.: ngen

Formado de apartaj tempoj kaj modoj

Oni uzas la supre (A.1./2.) menciitajn erojn, sed ne '**te-**'.

sufikso: -ta

ekz.:	aota	"saluti"
	Ému la aota sin.	"Li salutis cin."

Ligendaj / bándedvari

-ara	"esti"	Angl.: are, (Sve.: är, Dan.: er)	
	Tu kve-ára?	"Kiu ci estas?"	
	Mu Renu-ára.	"Mi estas Reneo."	
	Tu kvaw-ára?	"Kiel ci estas?"	
-tura	"havi"	Lit.: tur ti	
	Paj kvo-túra?	"Kion li havas?"	
	Ému házu-túra.	"Li havas domon."	
	Ja décivéjo-túra.	"Mi havas kapdoloron."	
-sura	"fari"	Jap.: suru	
	Lo lúbo-súra.	"Ili amoras."	
(slango!)	(Mu) feK-súra.	"Mi dankas."	
	Indjéna-sùraj!	"Bonvole pardonu!"	Tio estas entilega imperativo.
-gona	"iri"	Pld.: gahn [go:n], Angl.: go	
	Émo kapúta-góna.	" i difekti as (am) kaputi as."	(k-u germane: kaput gehen)
-kura	"veni"	Jap.: kuru	
	Paj gérso-kúra.	"Li venas al laboro."	

-tuda	"ludi"	Kor.: tu.da	
	Émi káti-túda.	"li ludas katon."	
	Lo lúbo-túda.	"Ili amoras."	
-dora	"veturi"	Tib.: dro, dru	
	Ému búsu-dóra.	"Li veturas buson."	

Formado de apartaj tempoj kaj modoj

Oni uzas la supre (A.1./2.) menciitajn erojn, sed ne 'te-'.

sen sufikso!

ekz.:	-tura	"havi"
	Paj lá-kvo-túra?	"Kion li havis?"
	-sura	"fari"
	Lo la-lúbo-súra.	"Ili amoris."

RIM: La neregulaj verboj malaperas am reguli as en la dialektoj kaj parencaj lingvoj.

3. Modalaj verboj / gváwturari gèra-sónori

libera formo	etimo	afiksa formo	etimo	senco	Bedeutung
-músa	Ger.: müssen, Pl.: musie , Ukr.: <CA8B8 [musyty], Slvk.: musiet, Jid.: musn	-ni[-	Tlng.: nIS	devi	müssen
-képa	Hung.: képes ⁽¹⁾	-kep-	v-u live	povi, kapabli	können; fähig sein
-wéza	Sva.: -weza			povi	können
-mó a	Rus.: <>GL [mo j]				
-tórna	Jid.: torn	-kej-	i.: k -y-	havi permeson, rajti	dürfen
maw	Ind.: mau	-maw-	v-u live	voli; deziri	wollen; wünschen
jao	i.: yào			voli	wollen
-vóla	Esp-o: voli			deziri	wünschen
-wéksa	Het.: wek-tsi				
-jáva	i.: yào				
-nájra	Mez.Mong.: nayir, nayiri ^(£)	X	X	deziri; intenci; aspiri	wünschen; beabsichtigen; anstreben
-jôva	i.: yào	-jôv-	v-u live	intenci	beabsichtigen
-niáta	Ind.: niat ^(£)				
-hôva	i.: hào	-durt-	Mong.: durtaj	jati	mögen
-móga	Ger.: mögen (mochte)				
-séva	Turk.: sev-mek				
-pítja	Fin.: pitää				
-pída	Est.: pidama, pidada	-jost-		devi, -u	sollen

La "Kitaka" verbosistemo / tla kitáka gèra-sóno-sistemo

			Mong.: jostoj		
X	X	-rup-	Tlng.: rup	preti (por)	bereit sein (für)
X	X	-vip-	Tlng.: vIp	ne povi, timi	nicht können, fürchten
na-keráka (Var.: na-kérka, na-keárka)	Uzb.: kyäraky	X	X	bezoni	brauchen

RIM: ^(E) i estas origine substantivo. ^(C) i estas origine adjektivo.

Ekzistas diversaj dialektaj aldonajoj kaj variaĵoj.

4. Helpaj verboj / kasújari gèra-sónori

Al ili apartenas nur kelkaj verboj kaj la nombro iom varias en la dialektoj.

a) eneralaj / sómari

verboj kaj ekzemploj	(rektaj) sencoj	aldona5o	helpa senco	etimo
na-géja	iri	-eni + -ku	-os	Ger.: gehen
Mu tegéja púrijeniku.	Mi promenos.			
na-déta	meti	-uwan	-ontos	Lit.: d ti
Íti tedéta káwpuwan léjpin.	Itino estas a etonta panon.			
Paj tedéta dár- <u>uwan</u> háge áwton.	Li estas donaconta al Ji amton.			
na-fára	-	na-X-a	eki	Isl.: fara
Ému tefára nagérsa.	Li ekas labori.			
na-góna	iri	-	i i	Pld.: gahn [gân]
na-káputa-góna	difekti i			

b) Dialektaj / rázdari

verboj, ekzemploj, kie?	(rektaj) sencoj	aldona5o	helpa senco	etimo
na-tjéka	-	bi-, bil-, bis-	esti + -ata, -ita, -ota	Ltv.: tieku, tiek, tiekam, tiekat
Íti latjéka bildánja Újtut.	Itino estis batita de Újtuo.			
okcidenta meza kitaka				

5. Sekvoj de la afiksoj / sójori gubándurini

	ekzemploj / líziri	sekvoj / sójori	tradukoj / tólkiri	sekvoj / sójori
1.	la-és-etj-a	T a	est-i -is	aT
2.	la-ve-és-a	Ta		
3.	la-wépt-ew-a	T G	est-is uz -it-a(j)	hT P
4.	te-[itéms-ew-a		est-as koncern -at-a(j)	
5.	vu-rój-a	M	pret-us	M

La "Kitaka" verbosistemo / tla kitáka gèra-sóno-sistemo

6.	te- rój -etj-a	T a	pret -i -as	aT
7.	te-ve- rój -a	Ta		
8.	la- és -intj-a	T a	est -ig-is	aT
9.	la-me- és -a	Ta		
10.	te- anátv -intj-a	T a	malebl -ig-as	aT
11.	te-me- anátv -a	Ta		
12.	la-daw- mák -a	Ta	man -ad-is	aT
13.	go- mák -a	M	man -u	M
14.	mák -a-j	vM		
15.	Mu sje- gēj -a na-ko- mák -a.	S T Ma	Mi ir -os ek- man -i.	S T a M
16.	Ému te- gèrs -a ka.	S T A	Li est-as labor -ant-a.	S T p
17.	Kow- anháp -a tla dvárin!	M ± O	Bonvol-u ferm -i la pordon!	hM M ± O
18.	Rul mák aw kéksun émi lamáka káwkun.	p O2 S T O1.	Man inte kekson Ji man is kukon.	p O2 S T O1.
19.	Újtu temáka káwkun rupítaw téon.	S T O1 p O2.	Ujtuo man as kukon trinkante teon.	S T O1 p O2.
20.	Ístu -iz-a ému la- mák -a kéksun.	K S T O.	Sidante li man is kekson.	p S T O.
21.	Mák -iad-a Íti la- gėja -a gèrsajkoku.	K S T O	Man -inte Itino iris al laborejo.	p S T O.
22.	Mu lavu és kepa énsaj múa házu.	S TM M À O.	Mi povintus esti en mia domo.	S hpM c À O.
23.	Vópi ru- gèrsa rúnu teTúrka.	O p S T .	e ni laboranta viro Turkas. Viro, kiu laboras e ni, estas Turko.	À O p S T.
24.	Púlin vu- héma -mjon mu vu- káwpa házun.	O1 M K S M O2.	Se mi havus monon, mi a etus domon.	k S M O1, S M O2.
25.	tu sje- mát -ew-a	S T G	vi estos vidata	S hT (O)
26.	mu teésirka.	S T t (O)	mi estas estinta	
27.	ti sje káw pirka		vi estos a etinta	
28.	Óbu tekáwpaja káwkun.		Obuo estas a etonta kukon.	
29.	Ótu laískewirka.	S T Gt	Oto estis ser ita.	
30.	Jánu lamátiktirka.		Jano estis vidita .	

• Mallongigoj

a	agad-maniero	±	artikolo
A	aspekto	O	objekto
	efa	À	prepozicio
G	genro verba	S	subjekto
h	helpa	k	konjunkcio
K	konverba sufikso		
M	modo		
p	participo aktiva		
P	participo pasiva		
T	tempo (baza)		

t	tempo (distanca)		
	radiko (kun vortfaraj afiksoj)		

6. Specifaj tipoj / rú[omari ásamiri

a) Im-aj / ím-ari (TokP.: -im – montras transitivecon)

1.	na-áwtima	publikigi	TokP.: autim
2.	na-kátima	tran i	TokP.: katim
3.	na-kólima (Var.: na-kólma)	voki	TokP.: kolim
4.	na-lárima	permesi	TokP.: larim
5.	na-lúkima	vidi	TokP.: lúkim
6.	na-pásima	fermi	TokP.: pasim
7.	na-ráwsima	forigi, deigi	TokP.: rausim
8.	na-tókima	informi	TokP.: tokim
9.	na-wókima	labori, fari	TokP.: wokim

b) On-aj / on-ari (Alb.: -on)

na-duróna	toleri	Alb.: durón
-----------	--------	-------------

c) In-aj / in-ari (Cig.: -in)

1.	na-pojs-rájtina	forrajdi	Fin.: pois + v-u <i>mal-supre</i>
2.	na-rájtina	rajdi	Cig.(Burg.): rajtinel
3.	na-[eprína	balai	Cig.(Roman): aeprínel

d) '-s-'aj / '-s-'ari [el Het.]

1.	na-lúksja	heli i	Het.: luktsi
2.	na-úpsa	levigi [pri suno]	Het.: up-tsi
3.	na-wéksa	deziri	Het.: wek-tsi

e) Demanda / prása

na-jága	kion fari, "kii"	Kalm.: ya ³ R-	Tejága Paolo je peóso?	Kion faras Pamlo je la hundo?
---------	------------------	---------------------------	---------------------------	----------------------------------

El: "The Nostratic Macrofamily", pa o 596, punkto 468C

Al la sekva apitro

© René Philipp, 22.09.2004

Vortokampoj (Ger.: Wortfelder) / sòno-péltori

eneralaj informoj:

- La i-sekvaj tabeloj preskam iam havas la jenan formon:

bazo	senco	etimo	unua apliko	senco	dua apliko	senco
------	-------	-------	-------------	-------	------------	-------

Kelkfoje nur aperas la tri maldekstraj kolonoj am kvin.

En la sekvaj apitroj estas uzataj la tiel nomataj kolor-kodoj! Ekde la 18a de septembro 2004 mi uzas apartan bildigon de vortoj, kiuj lam certa hipotezo mondvastas.

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004

La vorto–specoj (VS) de la Kitaka lingvo / son–rú[iri kitákani kélíni

La Kitaka havas la jenajn vorto–specojn:

speco	trajto	specifa finaĵo	aparta apitro
<u>substantivoj</u>	deklinacieblaj	–i, –o, –u; – (Ankam <u>Mn.Kit.</u> ; <u>PraKit.</u> : –a/–i, –o, –u)	+
<u>adjektivoj</u>		–a (Ankam <u>Mn.Kit.</u> ; <u>PraKit.</u> : –a/–i, –o, –u)	+
<u>pronomoj</u>		(Pers.) –i, –o, –u; –; –a; (Tab.baz.) –e, –o (<u>Mn.Kit.</u> : –i, –o, –u)	+
<u>prepozicioj</u>	parte ĵan eblaj ĵam loko,		+
<u>postpozicioj</u>	aldirekto kaj dedirekto		+
<u>numeraloj</u>	nur devenaj estas deklinacieblaj		+
<u>verboj</u>	konjugacieblaj	–a	+
<u>adverboj</u>	nederivataj kaj derivataj	–aw	+
<u>konjunkcioj</u>	ne ĵan eblaj, sed eblas derivi iun alian VS–n		+
<u>subjunkcioj</u>			+
<u>partikuloj</u>			+
artikolo: tla			–
<u>interjekcio</u>			+

RIM: Pri detaloj vidu en la enhavolisto am/kaj vortaro!

Al la sekva apitro

© René Philipp, 25.09.2004